

ΔΙΜΗΝΙΑΙΑ
ΕΚΔΟΣΗ
ΓΙΑ ΤΟΝ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

το

δόντι

ΤΕΥΧΟΣ 17 • 2 ΔΡΧ. • € 0,01

Κώστας Λογαράς *Η πόλη... σαν ένας άνθρωπος*

Τρία χρόνια «δόντι»

*Φεστιβάλ
Κινηματογράφου*

**Στιγμές και πρόσωπα
από τη Θεσσαλονίκη**

Λέσχη Φίλων

Κλασικής Μουσικής

Το πάθος κράτησε 20 χρόνια

**Ήχοι και μουσικές
των Χριστουγέννων**

Σελ. 20

Σελ. 32

Σελ. 52

Editorial 3

Οδόντα αντί Οδόντος 6

Κώστας Λογαράς
«Βλέπω την Πάτρα σαν μια πόλη» 14

Κινηματογράφος:
Αφιέρωμα στο Φεστιβάλ της Θεσσαλονίκης 20

Κουταλιανός:
Το πέρασμα ενός μύθου από την Πάτρα 28

Προσεχώς
Ατζέντα των εκδηλώσεων και τα ραντεβού των γενεθλίων μας 30

Μουσική
Η Λιλή η Θεσσαλονικιά και μουσικές προτάσεις για όλους 36

Οι ύμνοι των Χριστουγέννων και οι συμβολισμοί τους .. 42

Βιβλίο
Η πρωτιά του Σ. Σαμπάνη από το Αίγιο 44

Άποψη
Η ευθύνη του ερευνητή στην κατανόηση της αλήθειας.. 46

Λέσχη Κλασικής Μουσικής
Μια σπιθαμή που άναψε πριν είκοσι χρόνια 48

Γιάννης Μαχαιρίδης
Ανάμεσα στην τέχνη και την πολιτική 52

Ένα βασικό παραμύθι.... 55

Ελάτε στην παρέα μας! ... 59

Υστερόγραφο 62

Εκδότης - Διευθυντής
Ανδρέας Γ. Τσιλίρας
Τ.Θ. 3008, 26222 Πάτρα
τηλ. & fax (0610) 623669
www.todonti.gr
info@todonti.gr

Αρχισυντάκτης
Γιάννης Μουγγολιάς

Νομικός Σύμβουλος
Βασίλης Λαδάς

Δημόσιες Σχέσεις
Ρούλα Κωστακοπούλου

Υπεύθυνος συνδρομών
Βαγγέλης Στουρνάρας

Σε αυτό το τεύχος συνεργάστηκαν:
Παναγιώτης Ανδριόπουλος

Ξενοφών Παπαεθυμίου
Μίνα Πετροπούλου
Ισίδωρος Σιδερόπουλος
Βίκυ Σπυριδωνος
Κούλη Τσολοδήμου
Παναγιώτης Φωτίου

Τεχνική Επιμέλεια
Τυπόγραμμα
www.typorama.gr

Εκτύπωση
Ταχύτυπο,
Μποζαϊτικά Πατρών,
Τηλ. (0610) 461780, 461790

Φωτογραφία εξωφύλλου: Στοά πεζοδρομίου της οδού Κανακάρη, Αρχείο Δωρή, από το βιβλίο «Πάτρα, μια πόλη στη λογοτεχνία», εκδόσεις «Μεταίχμο», Αθήνα 2001

Τρία χρόνια «δόντι» λοιπόν...

Είχαμε μια κρυφή ελπίδα όταν ξεκινούσαμε να σχεδιάζουμε αυτό το περιοδικό ότι θα φτάναμε μέχρι εδώ ακμαίοι και όλο όρεξη για τη συνέχεια. Κάπως έτσι έγινε... Βέβαια δεν είχαμε ποτέ την ψευδαίσθηση ότι όλ' αυτά θα γίνονταν χωρίς απώλειες και κυρίως χωρίς λάθη.

Όμως κάτι στιγμές γενεθλίων σαν κι αυτή, όταν βάζουμε στη ζυγαριά όσα χάσαμε κι όσα κερδίσαμε, η «μάχη» καταλήγει ξεκάθαρα υπέρ των καλών αναμνήσεων και των ευτυχημένων στιγμών. Αυτά ήταν τα πραγματικά μας κέρδη. Γιατί για τα άλλα, τα οικονομικά, καλύτερα να μην το συζητήσουμε. Όταν έντυπα πανελλαδικής κυκλοφορίας γύρω από τον πολιτισμό αδυνατούν να επιβιώσουν χωρίς έξωθεν «τωνωτικές ενέσεις», όταν όλοι συμφωνούν πως η ελληνική αγορά δεν μπορεί, τουλάχιστον αυτή την περίοδο, να στηρίξει τέτοιες προσπάθειες, τότε είναι μάλλον κοινός τόπος να πούμε ότι τέτοια εγχειρήματα κρύβουν τρομακτικές δυσκολίες.

Αν σε αυτά προσθέσουμε τις επιμέρους δυσκολίες που κρύβει η κατάσταση στην Πάτρα με τις πολλές και περίεργες «υπόγειες διαδρομές», τότε η πραγματικότητα γίνεται περισσότερο περίπλοκη.

Αυτό που οι περισσότεροι περίμεναν όταν ξεκινούσαμε, ήταν να αποτελέσει το «δόντι» ένα ακόμα έντυπο της Πάτρας με βραχεία περίοδο κυκλοφορίας. Έχουν, είναι αλήθεια, εκδοθεί κατά καιρούς αρκετά αξιόλογα περιοδικά που όμως δεν ευτύχησαν να μακροημερεύσουν, όχι επειδή δε συνάντησαν το κοινό που τους άξιζε, αλλά επειδή δεν κατάφεραν να αντέξουν τις πολλές και ποικίλες δυσκολίες.

Ως το πρώτο δωρεάν περιοδικό που κυκλοφόρησε στην Πάτρα, είμαστε κάτι παραπάνω από περήφανοι

που η ιδέα μας (η οποία δοκιμάζεται βέβαια για χρόνια σε άλλες πόλεις και χώρες) βρήκε το στόχο της και εδώ. Κι είμαστε διπλά περήφανοι και χαρούμενοι βλέποντας κι άλλα έντυπα να σχεδιάζονται ή να κυκλοφορούν βασισμένα στο δρόμο που ανοίξαμε, στον άξονα δηλαδή της δωρεάν διανομής.

Πιστεύαμε από την αρχή ότι η Πάτρα και η Δυτική Ελλάδα έχουν μια ευρύτατη θεματολογία γύρω από τον πολιτισμό, καθώς και μια καλά κρυμμένη ζωντάνια που περιμένει μια αφορμή, ένα σπρώξιμο, για να δώσει τα πρώτα της δείγματα. Τη γευτήκαμε αυτή τη ζωντάνια πολλές φορές. Στα κείμενα των συνεργατών μας και στις αντιδράσεις των αναγνωστών, θετικές ή αρνητικές. Στις μουσικές που ακούσαμε παρτέ, στις συναυλίες που διοργανώσαμε. Στους καινούριους φίλους που κάναμε και στους ανθρώπους με τους οποίους συναντηθήκαμε νοερά μέσα από τις σελίδες του περιοδικού.

Έχει κι άλλα να κερδίσει η περιοχή μας από αυτή την καλά κρυμμένη ζωντάνια της. Αρκεί να εμπιστευθεί παραπάνω τους νέους ανθρώπους της και λιγότερο τους πολιτικούς της. Αρκεί να δώσει βαρύτητα στις δημιουργικές στιγμές και τάσεις του καθενός και να σταματήσει να παρασύρεται από τα πάθη και τις μιζέριες που δεν αφήνουν τις συνεργασίες και τις καλές ιδέες ν' ανθίσουν.

Σ' αυτές τις συνεργασίες βασιστήκαμε κι εμείς μέχρι τώρα. Και στους ανθρώπους που μας έδωσαν ή τους δώσαμε το χέρι στη διάρκεια των τριών αυτών χρόνων. Είτε παραμένουν ακόμα μαζί μας, είτε κάπου χαθήκαμε στην πορεία...

Τους ευχαριστούμε όλους!

Ανδρέας Γ. Τσιλίρας

ΠΟΛΥΦΩΝΙΚΗ
ΧΟΡΩΔΙΑ ΠΑΤΡΑΣ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟ ΚΟΝΤΣΕΡΤΟ

ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ του ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΑΒΒΑΤΟ 22 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2001 ΩΡΑ 9 μ.μ.

ΜΕΤΕΧΟΥΝ:

ΧΟΡΩΔΙΑ ΟΤΕ – ΑΘΗΝΑΣ
ΧΟΡΩΔΙΑ ΦΙΛΩΝ ΜΟΝΤΕΡΝΑΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ – ΑΘΗΝΑΣ
ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΟΡΩΔΙΑ ΠΟΛΥΦΩΝΙΚΗΣ
ΜΙΚΤΗ ΧΟΡΩΔΙΑ ΠΟΛΥΦΩΝΙΚΗΣ

ΕΙΣΟΔΟΣ ΜΕ ΑΡΙΘΜΗΜΕΝΕΣ ΠΡΟΣΚΛΗΣΕΙΣ

ΔΙΑΘΕΣΗ & ΑΡΙΘΜΗΣΗ: ΚΟΡΙΝΘΟΥ 280 & ΓΟΥΝΑΡΗ, ΤΗΛ.: [0610] 279.679, 222.248

Χορηγός επικοινωνίας το **δόντι**

11 πατρινοί καλλιτέχνες
εκθέτουν και προσφέρουν

ΑΝΘΗ ΤΟΜΑΡΑ

ΑΝΝΑ ΠΙΤΤΑ

ΓΕΩΡΓΙΑ ΠΑΡΑΣΧΗ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΩΨΙΝΗΣ

ΕΙΡΗΝΗ ΜΠΡΑΤΤΗ

ΙΩΑΝΝΑ ΠΑΝΤΕΛΗ

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ

ΝΙΚΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΝΙΚΟΣ ΠΡΕΖΑΣ

ΣΤΑΘΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ

11+

ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΓΕΝΙΝΗ ΧΟΡΗΓΙΑ ΤΟΥ:

ΕΛΛΗΝΙΚΑ
**Hondos
Center**

Πάτρα

ΧΟΡΗΓΟΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ:

TELE
TIME

δόντι

βιόρκεια

12-22 / 12 / 01

Ώρες επίσκεψης: Καθημερινά 10:00 - 13:00 και 18:00 - 21:30

Εγκαίνια: Τετάρτη 12 / 12 / 01 Ώρα: 20:30

ΠΑΤΡΑΣ
MILLENNIUM
ΤΕΧΝΗ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ - ΚΑΡΤΕΣ

Πάροδος Ρ. Φερραίου 96, 26 221 Πάτρα, τηλ.: 0610-240 400, Fax: 0610-240 402, millenniumpatras@hotmail.com

οδόντα αντίοδόντος

Για τον κ. Νίκο Ντάβο Ο κ. Νίκος Ντάβος έχει ένα από τα μεγαλύτερα διαφημιστικά γραφεία της Πάτρας και της Δυτικής Ελλάδας. Έχει σπουδαίους πελάτες, αρκετά χρόνια εμπειρίας και γνωριμίες που μπορούν να του εξασφαλίσουν ένα πολύ καλό μερίδιο στην αγορά. Φαίνεται, όμως, πως παρασυρμένος από αυτή την επιτυχημένη πολύχρονη πορεία, κάπου έχασε τον έλεγχο, με αποτέλεσμα να κυκλοφορούν με το όνομά του πράγματα που δεν του ανήκουν.

Όπως για παράδειγμα δημοσιογραφικά κείμενα πάνω στα οποία στηρίζει ολόκληρα διαφημιστικά έντυπα, και τα οποία έχουν αντιγραφεί από παλιότερες αντίστοιχες εκδόσεις, κι έχουν «διορθωθεί» κατά τέτοιο τρόπο ώστε να διαφημίζουν έμμεσα τους νέους πελάτες του κ. Ντάβου.

Φαίνεται πως ο κ. Ντάβος ή οι συνεργάτες του είναι πολύ απασχολημένοι για να ζητούν την άδεια των δημοσιογράφων πριν δημοσιεύσουν λαθραία ένα κείμενό τους ή πρινβάλουν αυθαίρετα μία υπογραφή πάνω από κείμενο που έγραψαν οι ίδιοι. Είναι όμως τόσο απασχολημένοι ώστε εκθέτουν και αρχές όπως η Πρυτανεία του Πανεπιστημίου ή η διοίκηση του ΤΕΙ, βάζοντας τους προϊσταμένους των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων να «αναγνωρίζουν» και να συστήνουν στους πρωτοετείς φοιτητές τους έντυπα, τα οποία καταπατούν κάθε έννοια δεοντολογίας και σεβασμού των πνευματικών δικαιωμάτων.

Θέλετε και το καλύτερο; Στη δεύτερη σελίδα ενός τέτοιου εντύπου που περιέχει χωρίς καμία άδεια παραποιημένο δημοσιογραφικό κείμενο, δηλώνεται ότι

τα όσα δημοσιεύονται στη συγκεκριμένη έκδοση αποτελούν πνευματική του ιδιοκτησία και απαγορεύεται να αντιγραφούν με βάση τους σχετικούς νόμους του κράτους!

Τέτοια προσήλωση στην προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων...

Μικροί δημοσιογράφοι Μια εφημερίδα με τ' όνομά τους έβγαλαν οι μαθητές του ΣΤ2 τμήματος του 8ου Δημοτικού Σχολείου Πάτρας. Τη βάφτισαν «Μικροί δημοσιογράφοι» και την κυκλοφόρησαν σε συμμαθητές, φίλους και γνωστούς, συγκεντρώνοντας χρήματα για το ίδρυμα του Γηροκομείου και ταυτόχρονα αποδεικνύοντας πως καμιά φορά τα παιδικά όνειρα υλοποιούνται κιόλας και μάλιστα σε... μικρότερη ηλικία απ' ότι συνήθως περιμένουμε. Έτσι έγινε και με τους μαθητές του 8ου Δημοτικού. Παρασύρθηκαν από μερικά απλά μαθήματα που τους παρέδωσε μια δημοσιογράφος, είχαν και το δάσκαλό τους πρόθυμο να τους βοηθήσει και δεν άργησαν να κυκλοφορήσουν το πόνημά τους.

Χαρακτηριστικό της επιτυχίας τους, η δημοσιότητα που πήρε η προσπάθειά τους. Οι «Μικροί δημοσιογράφοι» των μαθητών έφτασαν γρήγορα και στους «Μεγάλους δημοσιογράφους» των ΜΜΕ της Πάτρας και αυτοί με τη σειρά τους, καμάρωσαν νωρίς νωρίς τους μελλοντικούς συνεργάτες τους. Και πώς να μην τους καμαρώσουν, δηλαδή, όταν είδαν καλογραμμένα κείμενα για το ευρώ, έξυπνα ανέκδοτα, ακόμα και ποιήματα που σκοπό είχαν να κάνουν πιο κατανοητούς κάποιους κανόνες της γραμματικής.

Τώρα τα παιδιά και ο δάσκαλός τους ετοιμάζουν ήδη το δεύτερο φύλλο και –γιατί όχι;– σκέφτονται να καθιερώσουν και την έκδοση ενός περιοδικού. Για τα έξοδα του οποίου θα αναζητήσουν και τη βοήθεια χορηγών. Θα μπουν έτσι για τα καλά στο παιχνίδι της δημοσιογραφίας, θα εμπειδώσουν το πνεύμα της συνεργασίας και θα δώσουν κίνητρο και στις επόμενες τάξεις του σχολείου να κάνουν κάτι αντίστοιχο.

Όσο για τους ίδιους τους μαθητές... Τους περιμένουμε στο «δόντι». Φρεσκάδα και νέες ιδέες δεν ψάχνουμε κι εμείς;

Πριμοδότηση Πριν δύο χρόνια το υπουργείο Εργασίας προκήρυξε, μέσω ΟΑΕΔ, ένα πρόγραμμα χρηματοδοτήσεων για νέες επιχειρηματίες που θα ήθελαν να ασχοληθούν με το χώρο του πολιτισμού. Το πρόγραμμα δεν πήγε καλά κι έτσι δεν εξαγγέλθηκε κάτι άλλο από τότε. Όμως παρατηρήσαμε ότι ένα λάθος που είχε επισημανθεί και τότε, συνεχίζει να υπάρχει ακόμα και στα νέα χρηματοδοτικά προγράμματα του ίδιου οργανισμού.

Είναι απλό: Αν κάποιος νέος είναι υγιής και έχει μεγάλη εμπειρία πάνω σε ένα αντικείμενο αποκλείεται να τύχει της επιδότησης του κράτους. Όσο εξοργιστικά παράλογο κι αν ακούγεται, το σύστημα των μορίων βάσει του οποίου δίνονται οι επιδοτήσεις, δεν προβλέπει τίποτα για όσους έχουν μεγάλη εμπειρία πάνω στο αντικείμενο στο οποίο θέλουν να ανοίξουν μια επιχείρηση. Αντίθετα προβλέπει (και καλά κάνει) ισχυρή μοριοδότηση για άτομα με μια σειρά από προβλήματα, οικογενειακά ή υγείας. Μήπως, όμως, θα έπρεπε τουλάχιστον στο χώρο του πολιτισμού να πριμοδοτούνται

και αυτοί που έχουν θυσιάσει κάποια χρόνια από τη ζωή τους σε ένα κάθε άλλο παρά προσοδοφόρο αντικείμενο;

Σοβαρότητα Για τον ΟΑΕΔ και αυτό το σχόλιο, αφού όπως φαίνεται ο συγκεκριμένος οργανισμός μάλλον κατά τύχη μπήκε στο χώρο του πολιτισμού.

Πήρε, λοιπόν, το νεοσύστατο «Λιθογραφείο» πριν από κάποιους μήνες μια επιδότηση για την έναρξη της λειτουργίας του και πριν λίγο καιρό τα μέλη της ομάδας που διαχειρίζεται το θέατρο κλήθηκαν να... επιστρέψουν τα χρήματα που είχαν πάρει ως τότε. Ο λόγος; Είχαν λιγότερα έσοδα από όσα προέβλεπε η γραφειοκρατική αντίληψη του δημοσίου. Έκαναν με λίγα λόγια μεγάλες επενδύσεις και γι' αυτό τιμωρούνται!

Αν δηλαδή είχαν σκεφτεί να εμφανίσουν εικονικά τιμολόγια είσπραξης όπως κάποιον πολλοί ή αν φρόντιζαν να κάνουν αρπαχτές, χωρίς προηγουμένως να φτιάξουν το θέατρο με το σωστότερο τρόπο, τότε δε θα υπήρχε κανένα πρόβλημα.

Κι όμως. Οι νέοι καλλιτέχνες του «Λιθογραφείου» είναι οι μόνοι μετά από πάρα πολλά χρόνια που προσπαθούν να δώσουν στην Πάτρα έναν καινούριο θεατρικό χώρο. Και φυσικά το κομμάτι του ελληνικού δημοσίου που λειτουργεί με τις λογικές του '60 τους κατακευραυνώνει...

Στα ψηλά Και μόνο για μια του κίνηση ο τέως πρόεδρος του Λιμενικού Ταμείου Πάτρας Γιάννης Δημαράς, θα άξιζε αρκετούς επαίνους. Όταν σε τηλεοπτική εκπομπή ρωτήθηκε για το γεγονός ότι στα πολλά έργα που έγιναν επί των ημερών του δεν υπάρχει πουθενά το όνομά του

...το παιχνίδι άρχισε!

CLUB
Mondo
bowling

Όλοι παίζουν!

Ακτή Δυμαίων 17, VESO MARE

Παλαιά Σφαγεία Πατρών. Έργο του αρχιτέκτονα Γεώργιου Λοκούδη.
Ανυψώθηκαν το 1903 επί δημαρχίας Δημητρίου Βόισπ

Μερικά πράγματα

—όπως οι Χριστουγεννιάτικες ευχές—

δεν πρέπει

να αλλάζουν ποτέ...

ΠΑΛΑΙΑ ΣΦΑΓΕΙΑ

ΠΑΤΡΩΝ

ΙΔΙΟΣ ΧΩΡΟΣ. ΑΛΛΗ ΧΡΗΣΗ

ΑΚΤΗ ΔΥΜΑΙΩΝ 84, 263 33 ΠΑΤΡΑ • ΤΗΛ. & FAX: [0610] 314161

οδόντααντίοδόντος

ως προέδρου του Λιμενικού, αποκάλυψε ότι υπάρχει μόνο μια εξαίρεση. Κάπου στην οροφή του νέου Φάρου έχει χαράξει μια σχετική φράση, γνωρίζοντας φυσικά πολύ καλά ότι σε άλλη περίπτωση θα τον κατηγορούσαν για προσωπική πολιτική με τα χρήματα του Λιμενικού Ταμείου. Τώρα έχουμε άδικο εμείς που θυμηθήκαμε τις δεκάδες βρύσες της δεκαετίας του '80;

Αναμενόμενη έκπληξη Ένας από τους πρωτεργάτες του «δ», ο Γιώργος Κοζίας, μπορεί σε ότι αφορά το περιοδικό να είναι πλέον απλώς ένας φανατικός και ενεργός αναγνώστης του, συνεχίζει όμως να «εκδίδεται» στο μοναχικό δρόμο της ποίησης. Η τελευταία του ποιητική συλλογή βρίσκεται στις προθήκες των βιβλιοπωλείων, και είναι χωρίς καμιά αμφιβολία η καλύτερη που έχει παρουσιάσει μέχρι σήμερα. Όχι μόνο γιατί η αισθητική του βιβλίου (προσωπική δουλειά του Αιμίλιου Καλιακάτσου των εκδόσεων «Στιγμή») και τα σχέδια που το συνοδεύουν (της Εύης Τσακνιά) είναι εξαιρετικά, αλλά γιατί και τα ίδια τα ποιήματα ανήκουν στα καλύτερα από όσα διαβάσαμε τα τελευταία χρόνια. Χωρίς καμιά υπερβολή και με πολλή δουλειά καλά κρυμμένη πίσω τους. Πάντα τέτοια!

Αλλαγές Δεν είναι μόνο το «εύρημα» της δωρεάν διανομής που βρήκε ευρεία ανταπόκριση στα πρώτα τρία χρόνια του «δ» που γιορτάζουμε σ' αυτό το τεύχος. Είναι και το γεγονός ότι ενώ στα τέλη του 1998 που ξεκινήσαμε, ελάχιστα στο χώρο του τοπικού Τύπου έδιναν σημασία στον πολιτισμό, τώρα που μπαίνουμε στο 2002 όλοι σχεδόν έχουν να επιδείξουν κάποια ανάλογη, σποραδική ή πιο συνεπή, προσπάθεια γύρω από το χώρο της τέχνης. Κι ενώ κάποτε ψάχναμε με το σταγονόμετρο να βρούμε αξιοπρεπείς εκδόσεις για την ιστορία και τον πολιτι-

σμό της Πάτρας, τώρα βλέπουμε να κυκλοφορούν σωρηδόν τέτοιες απόπειρες.

Μακάρι να συνεχίσουν να καταγράφουν τα τοπικά πολιτιστικά τεκταινόμενα, ακόμα κι αν η Πάτρα τελικά δεν πάρει τον τίτλο της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας...

Κάγκελα Θυμάστε τι λέγαμε πριν δύο περίπου χρόνια μέσα από το «δ»; Ότι η Πάτρα πρέπει να σταματήσει να γυρίζει την πλάτη της προς τη θάλασσα, πρέπει με την ευκαιρία του νέου λιμανιού να βγάλει επιτέλους τα κάγκελα κατά μήκος της λιμενικής ζώνης και είναι κάποια στιγμή καιρός να ζησει με τα οφέλη που μπορεί να προσφέρει η ζωή με το υγρό στοιχείο.

Λοιπόν, φαίνεται πως για αρκετούς όλ' αυτά είναι απλώς γραφικότητες. Δεν εξηγείται αλλιώς το γεγονός πως υπήρξε μια πρόταση, ακόμα και μέσα από το Δήμο της πόλης, να μπουν κάγκελα στο Μόλο της Αγίου Νικολάου, προκειμένου να προφυλαγούμε από τους λαθρομετανάστες. Κατά τ' άλλα μέχρι πριν από λίγους μήνες συζητούσαμε πώς θα αξιοποιήσουμε την τεράστια έκταση του Μόλου και πώς θα δώσουμε στον κόσμο αφορμές για να ξαναζηήσει πλάι στο υγρό στοιχείο...

Μουσεία Πόσα Μουσεία νομίζετε ότι πρέπει να γίνουν στην Πάτρα ενόψει Πολιτιστικής Πρωτεύουσας; Ένα, δύο, τρία; Λάθος. Εννέα! Δεν σας κοροϊδεύουμε, αλλά ανακοινώθηκε εντελώς σοβαρά και αρμοδίως ότι υπάρχει σχέδιο δημιουργίας και ανάπτυξης εννέα μουσείων μέχρι το 2006. Σταχυολογήσαμε πρόχειρα κάποια από αυτά: Αρχαιολογικό, Βυζαντινό, Λαογραφικό, Βιομηχανικό, Μουσείο Καραγκιοζή, Μουσείο Νερού, Μουσείο Ιατρικής της Μάνας... Περισσότερες πληροφορίες αδυνατούμε να σας παράσχουμε. Μόνο που μας κουράζει λίγο να διαπιστώνουμε διαρκώς ότι είμαστε η πόλη (ίσως και η χώρα) της υπερβολής...

Και το περιβάλλον; Μια συζήτηση που δεν ακούγεται συχνά στην Πάτρα, αλλά που θα έπρεπε να υπάρχει ως παράμετρος των σχεδίων που γίνονται έχει να κάνει με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των έργων που πρόκειται να γίνουν τα επόμενα χρόνια, με αφορμή τις εκδηλώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων, της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας κ.λπ.

Μιλάμε για καινούριο θέατρο, για παρεμβάσεις, για έργα υποδομής και για πολλά ακόμα χωρίς να αναφερόμαστε σχεδόν καθόλου στο περιβάλλον. Από τη μια δε φαίνεται να μας ενδιαφέρει καθόλου να μελετήσουμε τις περιβαλλοντικά πιο φιλικές λύσεις για τη χωροθέτηση και την κατασκευή των έργων, ενώ από την άλλη θεωρούμε ότι υπάρχει λόγος να εντάξουμε σε κάποια έργα υποδομής και την περιβαλλοντική αναβάθμιση του κέντρου ή κάποιων περιοχών της πόλης.

Όχι τίποτε άλλο, αλλά ακόμα θυμόμαστε μια δήλωση ενός ανώτερου στελέχους του υπουργείου Πολιτισμού πριν δύο χρόνια: «Τα χρήματα που θα πάρετε για την Πολιτιστική Πρωτεύουσα δεν μπορεί βέβαια να πάνε για να γίνεται μια καθαρή πόλη ή για να αποκτήσετε ένα καλύτερο περιβάλλον. Για να γίνετε όμως Πολιτιστική Πρωτεύουσα, θα πρέπει να είσαστε ήδη καθαρή πόλη και να έχετε καθαρό περιβάλλον...».

Προτομές Ως γνωστόν η Πάτρα είναι μια από τις λίγες πόλεις χωρίς κανένα έργο τέχνης να έχει δημιουργηθεί για να εκτεθεί δημόσια, διακοσμώντας μια πλατεία ή ένα δημόσιο χώρο. Αντ' αυτού μας έχει καταλάβει τα τελευταία χρόνια μια υστερία για να τιμούμε τη μνήμη των δώδεκα πολιτικών (δεκατρείς μαζί με τον Παπαδόπουλο) που είχαν καταγωγή από την Πάτρα και είχαν διατελέσει πρωθυπουργοί.

Εκδόθηκε βιβλίο, έγιναν εκδηλώσεις και τώρα παρουσιάστηκε η πρόταση να κα-

τασκευαστούν και να τοποθετηθούν μόνιμα στα Υψηλά Αλώνια και οι δώδεκα προτομές τους. Έλεος! Δεν θα μπορούμε στη συζήτηση για το ποιοι και με ποιο τρόπο βοήθησαν την Πάτρα. Αλλά είναι ανάγκη να μένουμε τόσο πεισματικά στο ένδοξο παρελθόν; Κι αν όντως μένουμε, γιατί τουλάχιστον δε μιμούμαστε τα καλά του στοιχία και δεν αρχίζουμε επιτέλους να παράγουμε. Με μνημόσυνα και δεξιώσεις πόσα μπορούμε να καταφέρουμε;

Ημερολόγιο. Στην Πάτρα και τη μεγάλη παράδοσή της πάνω στο θέατρο σκιών αφιέρωσε το ημερολόγιο του 2002 το τμήμα «Εθνοκάρτα» της Εθνικής Τράπεζας. Το ονομάζει «Ο θίασος του μπερντέ από την Πάτρα διά χειρός Κώστα Μακρή» και, όπως καταλαβαίνεται αποτελείται από φιγούρες του θεάτρου σκιών έτσι όπως τις έχει εικονογραφήσει ο καραγκιοζοπαίχτης Κώστας Μακρής.

Μαζί με τις φιγούρες συνυπάρχουν και εικόνες της παλιάς Πάτρας μέσα από γνωστές καρτ-ποστάλ, καθώς και ένα σημείωμα του δημοσιογράφου και ερευνητή Κώστα Κοκκοβίκα, που ως πρόεδρος της Εταιρείας Θεάτρου Σκιών «Ο Μίμαρος», και με γνωστό το πάθος του για την ανάδειξη της παράδοσης του θεάτρου σκιών στην Πάτρα, συμμετέχει σε κάθε σχετική προσπάθεια.

Ένα ακόμα θετικό της συγκεκριμένης δουλειάς είναι ότι όλη η έκδοση, από την αρχή ως το τέλος, έγινε από επαγγελματίες της πόλης, χωρίς φυσικά να υστερεί καθόλου στο τελικό αισθητικό αποτέλεσμα.

*Το ΔΗΠΕΘΕ Πάτρας σας εύχεται
καθές γιορτές, και σας προτείνει:*

Maurice Maeterlinck

ΤΟ ΓΑΛΑΖΙΟ ΠΟΥΛΙ

Θέατρο «Απόλλων» – Παραστάσεις:

- 26/12 5.00 μ.μ.
- 27/12 5.00 μ.μ.
- 29/12 5.00 μ.μ.
- 30/12 5.00 μ.μ.
- 5/1 5.00 μ.μ.
- 6/1 5.00 μ.μ.

Λούλας Αναγνωστάκη

Ο ΗΧΟΣ ΤΟΥ ΟΠΛΟΥ

Θέατρο «Επίκεντρο» – Παραστάσεις:

- 26/12 9.15 μ.μ.
- 27/12 9.15 μ.μ.
- 28/12 9.15 μ.μ.
- 29/12 6.30 μ.μ. και 9.30 μ.μ.
- 30/12 8.00 μ.μ.
- 2/1 9.15 μ.μ.
- 3/1 9.15 μ.μ.
- 4/1 9.15 μ.μ.
- 5/1 6.30 μ.μ. και 9.30 μ.μ.
- 6/1 8.00 μ.μ.

Moliere

Ο ΑΡΧΟΝΤΟΧΩΡΙΑΤΗΣ

Θέατρο «Απόλλων» – Παραστάσεις:

- 27/12 9.15 μ.μ.
- 28/12 9.15 μ.μ.
- 29/12 9.30 μ.μ.
- 30/12 8.00 μ.μ.
- 2/1 9.15 μ.μ.
- 3/1 9.15 μ.μ.
- 4/1 9.15 μ.μ.
- 5/1 9.30 μ.μ.
- 6/1 8.00 μ.μ.

who's behind

IONION
Success?
ΕΒΕΝΕΣ ΤΑΡΖΕΖ

www.ionion.edu.gr

ionion@otenet.gr

ταχύρυθμα
μαθήματα

αγγλικών
ιταλικών

μόνο για
ενήλικες

Κώστας Λογαράς

«Αντιμετωπίζω την Πάτρα σαν άνθρωπο...»

Συνέντευξη στο Γιάννη Μουγγολιά

Όσο μεγαλεπήβολο φαντάζει το εγχείρημα του Κώστα Λογαρά να συλλέξει τις πολλές διαφορετικές ματιές που έριξαν στην Πάτρα συγγραφείς και ποιητές απ' όλη την Ελλάδα αλλά και από το εξωτερικό, άλλο τόσο και αναγκαίο κρίνεται για μας, τους καθημερινούς κατοίκους αυτής της πόλης.

Ένα βιβλίο με τον τίτλο «Πάτρα. Μια πόλη στη λογοτεχνία» που κυκλοφορεί από τις αθηναϊκές εκδόσεις «Μεταίχμιο» στο πλαίσιο μιας σειράς που ο οίκος εγκαινίασε και για άλλες πόλεις της χώρας. Ο Κώστας Λογαράς ανέλαβε να επιλέξει τα κείμενα από τα έργα των διάφορων λογοτεχνών, αποκαλύπτοντάς μας διαδοχικά το πορτρέτο μιας πόλης που αγαπάμε και αποστρεφόμαστε, μιας πόλης που πάντα σε αυτή επιστρέφουμε μετά τις πραγματικές ή ουτοπικές απουσίες μας.

Άλλα κείμενα περιγραφικά, άλλα δοξαστικά στο μεγαλείο της, άλλα μελαγχολικά, άλλα κριτικά, όλα με μια εξομολογητική διάθεση. Μια εξομολόγηση λοιπόν των ιδίων των συγγραφέων, μιας εξομολόγησης της ίδιας της πόλης. Σαν να τραβάμε μια κουρτίνα και να αποκαλύπτουμε τον ψυχισμό της. Σαν να μαθαίνουμε τι τη βασανίζει. Μια εξομολογητική σχέση, αμφίδρομη, αφού μέσα από τις 220 σελίδες του βιβλίου πολλά είναι αυτά που και εμείς εξομολογούμαστε με δανεικές φωνές. Ξαλάφρωμα και συνειδητοποίηση ταυτόχρονα. Μια ιδιόμορφη ισορροπία λυτρωτική, που μας κάνει ταυτόχρονα να ξέρουμε πού πατάμε, αλλά και να ονειρευόμαστε απεριόριστα.

Με αφορμή, λοιπόν, αυτό το βιβλίο, άρχισε η κουβέντα μου με τον Κώστα Λογαρά. Μια κουβέντα που επεκτάθηκε και σε άλλες δορυφορικές αλλά απόλυτα συμφασισμένες λήψεις με τη μία, τη μοναδική και κοινή: την Πάτρα.

φωτο: Β. Σπυριδωνος

Πώς έγινε η αρχική σύλληψη και πώς υλοποιήθηκε η ιδέα να παρατεθούν τα αποσπάσματα των κειμένων των συγγραφέων που αναφέρονται στην Πάτρα με τη μορφή διαλόγου; Σε κάθε σχεδόν σελίδα βρίσκουμε τα κείμενα δύο ή και τριών συγγραφέων να διαλέγονται και να αλληλοσυμπληρώνονται ή να διαφωνούν για ένα θέμα, μια τοποθεσία, μια εντύπωση, ένα συναίσθημα μέσα στην πόλη.

Αυτή η δουλειά ξεκίνησε πριν από δέκα χρόνια. Απ' όσα κείμενα διάβαζα για την Πάτρα, επέλεγα, διαμόρφωνα αφαιρώντας κάποια περιττά στοιχεία που δεν ταίριαζαν και τα είχα κάνει ραδιοφωνικές εκπομπές. Σιγά σιγά είχε μαζευτεί ένα ικανό υλικό. Από τότε μου είχε έρθει η ιδέα να παραθέτω τα αποσπάσματα έτσι ώστε οι συγγραφείς να συνομιλούν μεταξύ τους. Αυτό ήταν για μένα πολύ δύσκολο και δεν ήξερα πώς να το πραγματοποιήσω. Διαβάζοντας όλα τα βιβλία, διαπίστωνα πως οι συγγραφείς μιλάνε για το ίδιο θέμα. Όπως δύο άνθρωποι, που ζουν στην ίδια πόλη και βλέπουν διαφορετικά ένα χώρο ή μια κατάσταση. Το γεγονός αυτό με είχε εξιτάρει. Όταν διάβασα εκ νέου όλα τα βιβλία και συγκρατώντας στο μυαλό μου θέματα, σημειώνοντας πάνω στα βιβλία: «αυτό πάει στο Ζουγανέλη για παράδειγμα ή αυτό μπορεί να απαντήσει σε αυτό που έγραψε η Γαλανάκη», σιγά σιγά σχηματίστηκε μια άμορφη πρώτη ύλη. Στην επόμενη ανάγνωση προσπάθησα να κάνω πιο συστηματικές τις συνδέσεις. Χωρίς να φλυαρώ, μετά από 4-5

αναγνώσεις βρήκα το χώρο στο μυαλό μου όπου ανήκαν τα αποσπάσματα. Αυτός ήταν ένας διάλογος. Για μένα το στοιχείο του διαλόγου είναι από τα πιο σημαντικά στη ζωή μας, γιατί μέσα από αυτό προκύπτει μια εσωτερικότητα και μια εξομολόγηση με την έννοια της αποκάλυψης ουσιαστών πραγμάτων.

Αργότερα η μεγάλη μου δυσκολία ήταν πώς αυτή η ιδέα και η εργασία μου θα μπορούσε να υλοποιηθεί σε ένα βιβλίο. Έτσι αφέθηκα στον εκδοτικό οίκο «Μεταίχμιο» που αρχικά μου είχε προτείνει κάτι σαν ανθολογία. Τους είχα εξηγήσει πως δε με ενδιέφερε να κάνω μια ανθολογία αποσπασμάτων με στατικότητα, αλλά θα ήθελα να κάνω κάτι που να εκπέμπει ζωντάνια. Όμως προς τιμή του οίκου την ιδέα μου την ασπαστηκαν και οφείλω να πω ότι με στήριξαν με ενθουσιασμό. Εδώ έρχεται η προσφορά της Βουβούλας Σκούρα που πήρε τους έτοιμους διαλόγους και τους πέρασε με το μοναδικό της τρόπο στο χαρτί.

Ο διάλογος ανάμεσα στα αποσπάσματα, άλλωστε, φαίνεται από τις υπογραφές των συγγραφέων χωρίς να αναφέρονται τα βιβλία που είναι παρμένα, αλλά σωστά παρατίθεται σε κάποιες περιπτώσεις ο χρόνος της αφήγησης ή ο χρόνος των γεγονότων.

Αν υπήρχαν οι τίτλοι των βιβλίων μέσα στο κείμενο θα χαλούσαν την αισθητική της εικόνας. Στο τέλος, όμως του βιβλίου υπάρχει η αναλυτική βιβλιογραφία, απ' όπου έχουν αντληθεί τα αποσπάσματα, τα οποία δεν έχουν αλλοιωθεί στο παραμικρό. Όσον αφορά το χρόνο την αφήγησης ή των γεγονότων, πιστεύω ότι βοηθά πολύ τον αναγνώστη. Όλα όσα γράφονται -εικόνες, γεγονότα, ματιές- με τον τρόπο αυτό εντάσσονται σε ένα χρόνο. Αυτό γίνεται όπου είναι απαραίτητο. Γιατί συχνά ο χρόνος βγαίνει μέσα από το κείμενο του ίδιου του συγγραφέα. Επίσης δεν αναγράφεται ο χρόνος στις περιπτώσεις που τα γεγονότα είναι διαχρονικά και δεν απαιτείται να προσδιοριστεί ο χρόνος.

Μέσα από αυτούς τους διαλόγους, ποιος ο ρόλος της πόλης και πώς σκιαγραφείται το πορτρέτο της μέσα από τη δική σας ανάγνωση και συσχέτιση των κειμένων;

Εγώ την πόλη την αντιμετωπίζω σαν άνθρωπο. Όπως ένας άνθρωπος είναι μια πολύπτυχη οντότητα, έτσι και η πόλη. Πόσο μάλλον μια πόλη, ένας χώρος τόσων χρόνων ζωής! Όπως από τον άνθρωπο, έτσι και από την πόλη βγαίνουν οι σιωπές, οι ήχοι οι αντιφάσεις. Νομίζω ότι η τέχνη της ζωής για έναν άνθρωπο είναι να ισορροπεί αυτές τις αντιφάσεις. Έτσι με το υπάρχον

υλικό, ήθελα να καλύψω, όσο το δυνατόν, περισσότερες πτυχές αυτού του προσώπου, αυτής της πόλης. Και βεβαίως όχι μόνο το πρόσωπο αλλά και την εσωτερικότητά της. Γιατί αυτό που κυρίως με ενδιαφέρει, όπως και στη ματιά μου στον άνθρωπο, δεν είναι αυτό που φαίνεται αλλά περισσότερο αυτό που κρύβει.

Γι' αυτό στα κείμενα υπάρχει και η νυχτερινή περιήγηση, ατμοσφαιρικά κείμενα για το λιμάνι κ.λπ. Με τον τρόπο αυτό και επειδή πιστεύω πως αυτή είναι η αξία και η δύναμη της λογοτεχνίας, ήθελα ο αναγνώστης και ο πατριώτης να προσεγγίσει τη δική του εσωτερικότητα, γιατί η εσωτερικότητα και η συμπεριφορά των ανθρώπων διαμορφώνεται από τον τόπο. Αυτός άλλωστε είναι και ο στόχος της λογοτεχνίας. Μια λογοτεχνία απολύτως περιγραφική δε μου λείει τίποτα.

Μέσα από τις ματιές των συγγραφέων στην Πάτρα, τι νομίζετε ότι κέντρισε περισσότερο το ενδιαφέρον τους; Ποια πιστεύετε ότι ήταν τα μελανά και ποια τα φωτεινά στοιχεία της Πάτρας, που ανέσυραν με την πένα τους;

Κατά τη γνώμη μου τα θετικά στοιχεία είναι δύο. Από τη μία η Άνω Πόλη, που ζει σε ανθρώπινα μέτρα και συγκίνησε πολλούς συγγραφείς και μάλιστα κυρίως τους εσωτερικούς, αυτούς που δίνουν έναν εσωτερικό μονόλογο (λ.χ. το Μητσάκη) και από την άλλη η εμφάνιση της πόλης όπως τον Καβάφη. Τα κτίρια, οι πλατείες και η εξωτερική όψη. Δεν είναι τυχαίο πως ο Καβάφης για παράδειγμα δεν ανέβηκε στην Άνω Πόλη. Δεν τον συγκίνησε αυτό το παλλαϊκό στοιχείο. Ήθελε το μοντέρνο για την εποχή τους, το σύγχρονο, αυτό που είδε. Πήγε δύο φορές στα Ψηλά Αλώνια και δεν πήγε καθόλου στην Άνω Πόλη. Δεν τον συγκίνησε το Κάστρο, ένα στέμμα πάνω από την Πόλη.

Όσο για τα αρνητικά στοιχεία περισσότερο μιλούν οι λογοτέχνες που έχουν μείνει στην Πάτρα, που έχουν ζήσει τους ανθρώπους. Αυτοί περνάνε στην εσωτερικότητα και εκεί ανιχνεύουν τα αρνητικά. Ο Χρίστος Λάσκαρης διακρίνεται από μια θλίψη στα ποιήματά του, μια θλίψη που είναι απόρροια από αυτό που του προκαλεί η πόλη. Όχι οι άνθρωποι, αλλά ο τόπος και ο χώρος. Το στίγμα της μοναξιάς, που κυριαρχεί στο Λάσκαρη, υπάρχει και στο Μητσάκη, ο οποίος αναφέρεται μάλιστα σε μια αυτοκτονία.

Η απάντησή σας αυτή μάλλον δίνει ανάγλυφα μια ουσιαστική διαφορά ανάμεσα στους ντόπιους λογοτέχνες και στους ταξιδιώτες. Θα ήθελα να δούμε πως εισπράττεται η εικόνα της πόλης από

Τα βιβλία πληρώστε τα... από
τον Καινούριο Χρόνο

με την πιστωτική σας κάρτα
μέχρι και 12 άτοκες δόσεις
στην

Πρωτοπορία
και

Καλές Γιορτές

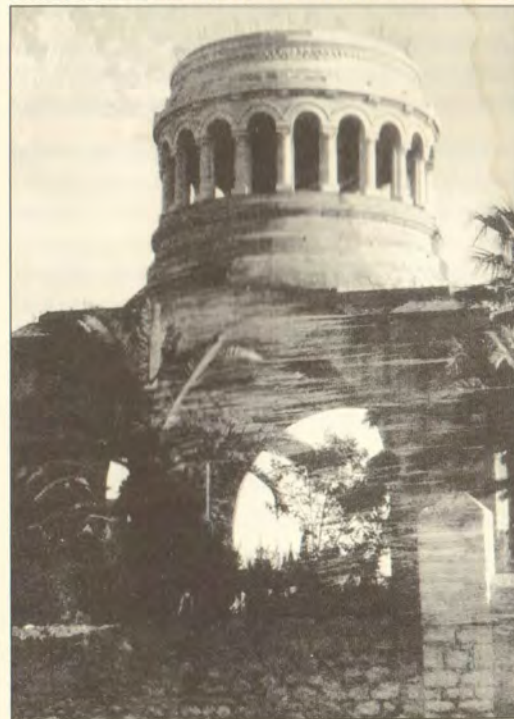
ΠΑΤΡΑ, Γεροκωστοπούλου 31-33, Τηλ.: 0610/278727
ΑΘΗΝΑ, Γραβιάς 3-5, Τηλ.: 010/3801591
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, Λ. Νίκης 3, Τηλ.: 0310/226190
www.protoporia.gr

αυτούς που πέρασαν και από αυτούς που ζουν εδώ. Και αυτό σε συνάρτηση με το γεγονός πως η Πάτρα συνδέθηκε σαν ένα σκαλοπάτι μιας διαδρομής για κάπου αλλού, ένα πέρασμα για τους ξένους. Θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για εμπειρία ζωής και για «ταξιδιωτικές» εντυπώσεις;

Οι ταξιδιωτικές εντυπώσεις, οι πρώτες εικόνες δηλαδή που βλέπουν, είναι θετικές, Για παράδειγμα ο Μίλερ την ωραιοποιεί με απίστευτο τρόπο. Δεν μπορούσα να το συλλάβω όταν το πρωτοδιάβασα. Θεωρεί την Πάτρα εμβληματική πόλη για όλη την Ελλάδα.

Εκείνοι που κάνουν αυστηρή κριτική –και καλά κάνουν– είναι οι ντόπιοι συγγραφείς. Βλέπουν στην Πάτρα μια επαρχία, νοιώθουν τη μοναξιά, την απομόνωση και τα αδιέξοδα αυτής της πόλης. Πάντως ακόμα και σε αυτούς, παρότι είναι κριτικοί, φαίνεται παντού μια αγάπη και μια αγωνία ώστε ν' αλλάξουν τα πράγματα και να γίνει η Πάτρα πιο ανοιχτή, πιο ανθρώπινη, πιο χαρούμενη, προκειμένου να βιώσουν οι άνθρωποι της ουσιαστικά μέσα σε αυτό το χώρο. Και για την αρνητική αυτή πλευρά της πόλης, πρέπει να σημειώσουμε ότι τεράστιες ευθύνες έχουν οι πολιτικοί.

Οπότε ουσιαστικά μέσα στους συγγραφείς κυριαρχεί μια διαρκής σχέση έλξης και απώθησης.

Πάντα όμως επανέρχεται διαρκώς έντονη και αναγκαία η επιστροφή σε αυτή την πόλη. Σε ένα δικό σας κείμενο στον «Επίλογο» αναφέρετε: «Υπάρχουν πολιτείες ωραιότερες –και μάλιστα πολλές με απελευθερώνουν– μα πάντα θέλω να ξαναγυρνάω εδώ, γιατί η γενέθλια πόλη (άθλια ή όχι) είναι η ζωή του καθενός μας». Πώς τη δικαιολογείτε αυτή την επιθυμία;

Οποιαδήποτε ουσιαστική σχέση, είτε με τον άνθρωπο είτε με τον τόπο, είναι σχέση έλξης και απώθησης. Δεν μπορεί να είναι ένα από τα δύο. Αν είναι μόνο σχέση έλξης, είναι παράδοξη, συμπλεγματική και εξουσιαστική σχέση θύτη και θύματος. Αν είναι μόνο απωθητική, είναι επίσης συμπλεγματική αφού υπάρχουν απωθημένα και γι' αυτό μισεί κάποιος τον άλλο ή την πόλη. Η πιο φυσιολογική σχέση είναι η μεικτή. Προσωπικά μόνο μια τέτοια σχέση με ενδιαφέρει. Είναι ισορροπιστική όχι μόνο σε σχέση με την πόλη, αλλά και με το εαυτό μας. Ο καθένας μας –και έτσι ισορροπεί– απεχθάνεται τον εαυτό του για πράξεις και χειρισμούς του και ταυτόχρονα είναι ικανοποιημένος από άλλες κινήσεις του.

Η επιστροφή στην πόλη, στον τόπο, που συνεχώς παρατηρείται, είναι μια προσπάθεια του ανθρώπου να φιλιώσει με τα πράγματα, με τους άλλους, με το χώρο του. Αν δε γίνει αυτό, ο άνθρωπος θα είναι διαρκώς σε ένταση.

Η ιδιαίτερη οπτική με την οποία βλέπουν την πόλη οι σταχυολογούμενοι συγγραφείς βρίσκεται στο ίδιο μήκος κύματος με τον τρόπο εικονογράφησης του βιβλίου. Αντί για γνωστές απεικονίσεις τοποθεσιών –παλιές καρτ ποστάλ κ.λπ.– προτιμήθηκε μια σύγχρονη ματιά σε χώρους καθημερινούς, γνωστούς όσον αφορά στη γεωγραφία της πόλης, αλλά και άγνωστους όσον αφορά στις συναισθηματικές προεκτάσεις τους. Θα ήθελα το σχόλιό σας.

Αυτός ακριβώς ήταν ο στόχος της φωτογράφισης. Ο στόχος ήταν να πει ο Πατρινός: «αυτά τα πράγματα ήταν δίπλα μου, περνώ καθημερινά, πώς δεν τα έχω ανακαλύψει;». Ακριβώς ο ίδιος με αυτόν του βιβλίου. Να συνειδητοποιήσει ο αναγνώστης ότι καθημερινά ζει σε χώρους που έχουν μια ποιητική και δεν την παίρνει χαμπάρι. Αν το καταλάβει ο πατρινός και

Ο Ναός του Αγίου Ανδρέα γιατί
αρχείο Μουσείου Λαϊκής Τέχνης, 1927

είναι πιο δεκτικός στα ερεθίσματα που ξεφεύγουν από την καθημερινή εθισμένη ματιά, τότε θα εντοπίσει την ποιητική του χώρου του. Αυτό θα είναι πολύ σημαντικό γιατί εκτός από την αναβάθμιση του χώρου που θα επέλθει, θα επιτευχθεί και η ανάταση του ίδιου του ανθρώπου που ζει στην πόλη.

Πρέπει να σημειώσω ότι οι φωτογραφίες δεν είναι απλώς ενδεικτικές των αναφορών, αλλά δημιουργούν μια ατμόσφαιρα συμπληρωματική αυτής που εκπέμπεται από τα κείμενα. Έτσι εκτός από τις παλαιότερες φωτογραφίες του αρχείου Δωρή, του Μουσείου Λαϊκής Τέχνης και των διάφορων φίλων, υπάρχουν και οι εξαιρετικές σύγχρονες φωτογραφίες που τράβηξε ο Καμίλο Νόλλας με τη σφραγίδα της αισθητικής του ματιάς, η οποία οδηγήθηκε από τις επιδιώξεις της έκδοσης. Το σύγχρονο αυτό υλικό συγκεντρώθηκε όταν επί μία εβδομάδα οργώσαμε με το Νόλλα την Πάτρα και φωτογράφιζε. Οι φωτογραφίες αυτές δείχνουν τη φαντασία χωρίς να κραυγάζουν και χωρίς να «δείχνουν».

Αν επιχειρούσαμε μια αντιστροφή στον τίτλο του βιβλίου από «Μια πόλη στη λογοτεχνία» σε «Μια λογοτεχνία στην πόλη» θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι το ντόπιο δυναμικό θα μπορούσε να συστήσει μια διαφορετική φυσιογνωμία, ένα ξεχωριστό λογοτεχνικό πρόσωπο, αντίστοιχο μιας σκηνής, όπως για παράδειγμα αυτής της Θεσσαλονίκης;

Δε θα μπορούσε κάτι τέτοιο. Στη Θεσσαλονίκη υπάρχει ένα Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, μια θεωρητική σχολή. Μια σχολή πολλών χρόνων που έχει δημιουργήσει ένα κατάλληλο υπόστρωμα για να μπορούν να καλλιεργηθούν και ν' αναπτυχθούν αυτές οι δυνάμεις. Εδώ όμως υπάρχουν μεμονωμένα αξιόλογα άτομα που έχουν επαφή και ανοιχτούς διαύλους επικοινωνίας και με Αθήνα και με Θεσσαλονίκη. Υπάρχουν δέκα σημαντικοί λογοτέχνες στην πόλη, αλλά με την έννοια της ατομικής δημιουργίας. Πάντα βέβαια η δημιουργία είναι ατομική, αλλά συνήθως υπάρχει ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο δημιουργεί κανείς. Εδώ δεν υπάρχει αυτό το πλαίσιο. Ο καθένας είναι μια μονάδα και μια αυτόνομη φωνή και πιστεύω ότι δεν υπάρχει ιδιαίτερη φυσιογνωμία λογοτεχνίας στην πόλη μας.

Επεκτείνοντας και γενικεύοντας την ερώτηση, πιστεύετε ότι το πρόσωπο και η φυσιογνωμία της πόλης μας ενδιαφέρει πολιτιστικά την Ευρώπη, αν λάβουμε μάλιστα υπόψη ότι αυτή είναι μια αναγκαία

και ουσιαστική παράμετρος στις προϋποθέσεις του κανονισμού –όχι τόσο του τυπικού– του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας;

Δε νομίζω ότι είναι επαρκές το πνευματικό δυναμικό της Πάτρας και η φυσιογνωμία του. Υπάρχουν όμως και Πατρινοί που ζουν εκτός πόλης και δημιουργούν πολύ αξιόλογα πράγματα και θα μπορούσαν για τις ανάγκες μιας τέτοιας πρόκλησης να στελεχώσουν μια σημαντική ομάδα. Στο έργο όμως αυτών των ξενιτεμένων Πατρινών, ανακαλύπτει κανείς τη ρίζα και την αίσθηση που του έχει αφήσει η Πάτρα. Αυτό πρέπει να το εκμεταλλευτεί η πόλη. Αλλά σε περίπτωση που βασιστούμε αποκλειστικά σε γηγενείς δυνάμεις, σε καμιά περίπτωση δε θα μπορέσουμε να σηκώσουμε το βάρος και θα φτιάξουμε μια πανηγυριώτικη φέστα.

Πάντως για το θέμα της Πολιτιστικής, θα ήθελα να τονίσω πως στους στόχους του Δήμου και των υπεύθυνων, δεν θα πρέπει να βρίσκονται αποκλειστικά οι υποδομές, οι χώροι και αυτό που θα μείνει στην Πάτρα, αλλά κυρίως η πολιτιστική δημιουργία. Σίγουρα πρέπει να υποδεχτείτε σωστά τις εκδηλώσεις και τον κόσμο που θα έρθει, αλλά πρωτίστως πρέπει να τους προσφέρετε άρτιο προϊόν.

Εκτός από τη γεωγραφία της πόλης, μέσα από τα κείμενα είναι διάχυτη –σε πολλές περιπτώσεις– η ερμητικά κλειστή λειτουργία της πόλης. Μια κοινωνία κλειστή, που δε δίνει πολλά περιθώρια. Θα ήθελα το σχόλιό σας για την πραγματικότητα αυτή.

Πιστεύω πως το κλεισμο αυτό είναι τραγικό για την πόλη. Την κρατά καθηλωμένη. Νομίζω ότι υπήρχε ανέκαθεν μια σύγκριση με την πρωτεύουσα. Η Πάτρα ήταν η πόλη που προγραμματιζόταν να γίνει πρωτεύουσα της Ελλάδας. Ανέπτυξε οικονομία, εμπόριο και μια άρχουσα κοινωνία. Όταν τα πρωτεία αυτά τα πήρε η Αθήνα, ο πατρινός αισθάνθηκε μια αδικία. Θα έλεγα πιο σωστά ένοιωσε μια χαμένη ευκαιρία. Γι' αυτό απορρίπτει αυτό που δεν έγινε η πόλη του απ' τη μια, γι' αυτό θαυμάζει και αισθάνεται απωθητικά αισθήματα για την πρωτεύουσα ταυτόχρονα, αλλά και θέλει να προστατεύσει την πόλη του. Όπως βλέπετε, είναι μια διχαστική ψυχολογία, που νομίζω ότι έχει βαθιές ρίζες. Αυτή είναι η προσωπική μου άποψη.

Στον ντόπιο καλλιτέχνη και γενικότερα στον κάτοικο της πόλης, ποιες είναι οι ευκαιρίες που μπορεί αυτή η πόλη να του προσφέρει;

Πολλές. Γιατί ένα πρόσωπο είναι σημαντικό όχι μόνο

όταν είναι όμορφο, αλλά και όταν είναι άσχημο. Είναι σπουδαίο ν' ανακαλύπτεις το διαμάντι μέσα στα σκουπίδια. Όλη η τέχνη έτσι αναπτύχθηκε. Ο σημερινός άνθρωπος αυτό δεν το αντέχει. Ακόμα και στο Καρναβάλι, ωραιοποιούνται οι μορφές, ενώ η ομορφιά κρύβεται ακόμα και στην ασχήμια. Το σπουδαίο έχει άμεση σχέση με το γνήσιο. Το γνήσιο και το αυθεντικό, είτε είναι όμορφο είτε άσχημο, είναι σπουδαίο.

Γεννημένος στην Πάτρα, ποιες οι πρώτες εικόνες που σας περιέβαλαν; Ήσαν ανηπρωσωπευτικές της συνύπαρξης της αντικειμενικής και αυτής της ιδιόμορφης ομορφιάς που περιγράφετε;

Έχω γεννηθεί στην Άνω Πόλη, απέναντι ακριβώς από το Παλιό Δημοτικό Νοσοκομείο, σε ένα κτίσμα που σήμερα δεν υπάρχει. Έχω έντονη την εικόνα του μεγαλείου της πρόσοψης του θαυμάσιου αυτού αρχοντικού του Παλιού Νοσοκομείου καθώς και αυτή του σωματικού και ψυχικού κόσμου των ανθρώπων. Επίσης με έχει στιγματίσει και η συνεχής οπτική επαφή με το Κάστρο. Αυτά τα υπέρογκα κτίσματα, τα πανύψηλα τείχη του Κάστρου, που έδιναν την εντύπωση ότι κάτι προστάτευαν, μου δημιούργησαν μια αίσθηση πως δεν είμαι τίποτα, μια αίσθηση ασήμαντότητας. Ευτυχώς που είχα αυτές τις εικόνες από τα πρώτα μου χρόνια.

Από αυτή την Πάτρα, αλλά και από αυτή που εξετάζεται στο πέρασμα των χρόνων μέσα στο βιβλίο, έχει αλλάξει σήμερα κάτι στην πόλη;

Έχουν γίνει αλλαγές και θετικές και αρνητικές. Δέκα κτίρια εξωραίστηκαν και ανακαινίστηκαν και έχει αλλάξει το πρόσωπο της πόλης. Φάνηκαν οι δυνατότητες που έχει η πόλη για μια αλλαγή πολύ μεγάλη. Ένα άλλο ζήτημα είναι το κυκλοφοριακό, που αν μειωθεί, θ' αλλάξει όλη την ατμόσφαιρα. Αυτά τα δύο πράγματα αν προσεχτούν βελτιώνουν πλήρως τα δεδομένα. Είναι πολύ σημαντικό να περπατάς στο δρόμο, να περιηγείσαι και να κοιτάς γύρω σου, χωρίς να προσέχεις μήπως σε πατήσει κάποιο αυτοκίνητο.

Αυτά που χάθηκαν στο πέρασμα αυτού του χρόνου, πιστεύετε πως ορθώς χάθηκαν από την Πάτρα;

Υπάρχουν πράγματα που χάνονται, ενώ δε θα έπρεπε και υπάρχουν και πράγματα που δεν αντέχουν στο χρόνο και καλώς εξαλείφονται. Το γεγονός ότι κτίστηκαν όλα αυτά τα ογκώδη κτίρια στη δεκαετία του '60 στην Κάτω Πόλη, αυτά τα κτίρια που αλλοιώνουν το πρόσωπο της Πάτρας, είναι αρνητικό. Θα μπορού-

σε κάλλιστα να διατηρηθεί το αρχιτεκτονικό στοιχείο στον πυρήνα της πόλης και η νέα πόλη να εξακτινωθεί περιφερειακά, όπως συμβαίνει στο εξωτερικό. Αυτό το χαρακτηριστικό συνέβη σε όλη την Ελλάδα. Έτσι η Πάτρα δεν έχει ανθρώπινα μέτρα. Σε αυτό το περιβάλλον, ο Πατρινός δεν αντιλαμβάνεται τις αλλαγές των εποχών, δεν μπορεί να συνυπάρξει με τους ανθρώπους και δεν μπορεί ως άνθρωπος να βιώσει το χώρο του. Από την άλλη χάθηκε επίσης η επαρχιώτικη λογική της παρακολούθησης, του κουτσομπολιού. Ο άνθρωπος μπορεί και νοιώθει πιο ελεύθερος. Και αυτό βεβαίως καλώς χάθηκε. Πάντως θα ήθελα να σημειώσω ότι δε μ' αρέσει να νοσταλγώ και να ωραιοποιώ το παρελθόν άκριτα. Μπορεί να μιλήσω με ευαισθησία και αγάπη για την Άνω Πόλη, αλλά δεν μπορώ να ξεχάσω ούτε την υγρασία, ούτε το κρύο, ούτε τα άθλια σπίτια. Όμως επιζητώ και διεκδικώ όσα πράγματα αξίζουν από το παρελθόν, να διατηρηθούν και να μη χαθούν όλα συλλήβδην.

Μεγαλώνετε και εσείς μέσα σε μια πόλη, που μεγαλώνει με τους δικούς της ρυθμούς. Στην παράλληλη αυτή πορεία τι περιμένετε σήμερα από την πόλη και τι από τον εαυτό σας;

Περιμένω η πόλη να αποκτήσει την αξία που έχει και να αναδειχτεί αυτή η αξία ως ιστορικό παρελθόν, ως δημιουργία κ.λπ., χωρίς όμως να μεγαθύνουμε καταστάσεις. Ταυτόχρονα θα ήθελα να μου δίνει την ευκαιρία να αισθάνομαι άνετα μέσα της και να αισθάνομαι υπερήφανος γι' αυτήν. Οι Πατρινοί λένε ότι αισθάνονται υπερήφανοι για την Πάτρα όταν τους τη θίξει κάποιος ξένος, παρότι οι ίδιοι καθημερινά την καταστρέφουν. Πιστεύω ότι δεν την εκτιμούν την πόλη τους, αλλά ταυτόχρονα δεν επιτρέπουν σε κανένα να την κατακρίνει. Περιμένω μέσα στο χώρο αυτό να νοιώθω ελεύθερος ψυχικά και πνευματικά.

Αυτό που θα ευχόμουν σε μένα είναι να συνυπάρχω με τους άλλους ομαλά και ισότιμα. Πάντα με ενδιέφερε η έννοια της συλλογικότητας. Δεν θα ήθελα οι άλλοι ούτε να υπερβάλλουν για μένα, ούτε να με βάζουν στην άκρη. Δεν πιστεύω ότι κάνω κάτι σπουδαίο γράφοντας, αλλά ούτε υποτιμώ κανένα ομότεχό μου, ούτε και τον εαυτό μου. Η τέχνη, η λογοτεχνία, ο πολιτισμός θα ήθελα να συντελούν στην αναβάθμιση της ζωής μας και να μας κάνουν πιο ανθρώπινους. Άλλωστε όπως γράφει και ο Ρίτσος, πρέπει να γράφουμε όχι για να αποκοπούμε από τον κόσμο, αλλά για να ενωθούμε με τον κόσμο.

42ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης

Το «δ» ήταν στη Θεσσαλονίκη στην ελληνική γιορτή του κινηματογράφου, πήρε το άρωμα της συμπρωτεύουσας, κλείστηκε ατέλειωτες ώρες σε κινηματογραφικές αίθουσες, ζήλεψε τις κρυφές ομορφιές της νύφης του Θερμαϊκού και σας μεταφέρει τις εντυπώσεις του.

Κάθε χρόνο το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου της Θεσσαλονίκης είναι μια μεγάλη γιορτή ανεξάρτητα από το ύψος και το επίπεδο των ταινιών, ανεξάρτητα από την ανταπόκριση του κόσμου, την έλευση περισσότερο ή λιγότερο γνωστών αστεριών της μεγάλης οθόνης ή από τις κοσμικές παρουσίες που κάθε χρόνο βρίσκουν στη Θεσσαλονίκη μια ακόμα ευκαιρία για να φωτογραφηθούν και να τροφοδοτήσουν τις σχετικές στήλες.

Ακόμα κι όταν η Θεσσαλονίκη δε συμμετέχει ενεργά υποστηρίζοντας ή παρακολουθώντας τις εκδηλώσεις του Φεστιβάλ, έχει τόσες κρυφές και φανερές ομορφιές που γίνεται προκλητικά ελκυστική, μακριά από σινεφίλ προτάσεις και προτιμήσεις.

Βρεθήκαμε στη Θεσσαλονίκη γι' αυτή τη μεγάλη γιορτή, προσπαθώντας να συν-

δυάσουμε τις προκλήσεις του Κινηματογραφικού Φεστιβάλ με τις χάρες της συμπρωτεύουσας. Παρακολουθήσαμε ξανά ή για πρώτη φορά τις ταινίες του Τζον Μπούρμαν, του φετινού προέδρου της Κριτικής Επιτροπής και τιμώμενου προσώπου του Φεστιβάλ, εντυπωσιαστήκαμε ή απογοητευτήκαμε με τις νέες κινηματογραφικές δημιουργίες απ' όλο τον κόσμο, συναινέσαμε ή διαφωνήσαμε σε βραβεύσεις και τιμητικές απονομές και ζηλέψαμε για τον τρόπο με τον οποίο η Θεσσαλονίκη αποφάσισε να αξιοποιήσει τις αποθήκες του λιμανιού.

Στις επόμενες σελίδες καταγράφουμε όσα μπορούν να μεταφερθούν στο χαρτί. Για τα υπόλοιπα μπορείτε να αρχίσετε από τώρα να προγραμματίζετε τα δικό σας ταξίδι στη συμπρωτεύουσα πριν ή έστω στο επόμενο Κινηματογραφικό Φεστιβάλ.

42ο Φεστιβάλ
Κινηματογράφου
Θεσσαλονίκης

ΤΖΟΝ ΜΠΟΥΡΜΑΝ

Ένας ανήσυχος εξερευνητής

«Είναι ξεκάθαρο ότι δεν είμαι σκηνοθέτης πρώτης κλάσης...».

Ακούγοντας τον Ιρλανδό σκηνοθέτη Τζον Μπούρμαν να μιλάει με αυτό τον τρόπο, οι δημοσιογράφοι που βρέθηκαν στη συνέντευξη τύπου που παραχώρησε στο πλαίσιο του Διεθνούς Κινηματογραφικού Φεστιβάλ δεν μπορούσαν να μη χαμογελάσουν.

Η επιλογή του φετινού Φεστιβάλ να επιλέξει τον Μπούρμαν για το μεγάλο τιμητικό αφιέρωμα, αλλά και για τη θέση του προέδρου της κριτικής επιτροπής, ήταν από τις πιο ενδιαφέρουσες κινήσεις των τελευταίων χρόνων σ' ένα θεσμό που προσπαθεί να βρει και να κατοχυρώσει διεθνώς την ταυτότητά του.

Η προβολή όλων των ταινιών του Μπούρμαν ήταν μια πρώτη τάξης ευκαιρία για μια συνολική αποτίμηση

του έργου ενός σκηνοθέτη που για περισσότερες από τέσσερις δεκαετίες συνεχίζει να μεταπηδά με εκπληκτική ευκολία από το ένα κινηματογραφικό είδος στο άλλο, διατηρώντας όμως αναλλοίωτες τις βασικές του αρχές:

Τη διάθεση για καταβύθιση στα ανθρώπινα συναισθήματα, την προσήλωση στις οικολογικές αξίες, την εμμονή στις εικαστικά αρτιότερες παραγωγές, την ανη-

Του Ανδρέα Τσιλίρα

συχία για τα αμοραλιστικά μονοπάτια του πολιτισμού μας, τη θαρραλέα πολιτική άποψη ενάντια στο οικονομικό κατεστημένο, την αποχή από τα βιομηχανοποιημένα κινηματογραφικά μοντέλα του Χόλιγουντ.

Ακόμα κι όταν συνεργάστηκε με τους συνήθως ασφικτικούς όρους των αμερικανών παραγωγών, δεν αλλοτριώθηκε ούτε στιγμή. Αντιθέτως, διαβλέποντας τον κίνδυνο της αδυναμίας να ζωντανέψει τα όνειρά του στη μεγάλη οθόνη προτίμησε συχνά μοναχικούς δρόμους, πείθοντας σε κάθε περίπτωση το κοινό του να τον ακολουθήσει. Άλλωστε γνωρίζει καλύτερα από τον καθένα ποιος ευθύνεται για την καταστροφή του αμερικάνικου κινηματογραφικού ονείρου.

«Η Αμερική δημιουργεί μια ιμπεριαλιστική κινηματογραφική βιομηχανία», επαναλάμβανε σε κάθε ευκαιρία στο Φεστιβάλ ο Τζον Μπούρμαν και συμπλήρωνε: «Η μεγάλη καταστροφή ήρθε από τον Λούκας και τον Σπίλμπεργκ. Πίστεψαν ότι το κοινό του σινεμά αποτελείται από 14άχρονα αγόρια και απλοποίησαν τα πάντα...».

Στη Θεσσαλονίκη ο Μπούρμαν κέρδισε χωρίς μεγάλη δυσκολία τους νέους που κατέκλυσαν τις διαμορφωμένες σε σινεμά αποθήκες του λιμανιού. Η ταινία του «Όταν ξέσπασε η βία» που κλείνει φέτος τριάντα χρόνια ζωής στις αίθουσες όλου του κόσμου, ήταν αυτή που συγκέντρωσε το μεγαλύτερο θαυμασμό, όχι λόγω των σκληρών της σκηνών, αλλά για τον εντελώς ιδιαίτερο τρόπο με τον οποίο αυτές είναι

δοσμένες, καθώς και για το θάρρος του σκηνοθέτη να θίξει θέματα «επικίνδυνα» για το πουριτανικό κοινό της δεκαετίας του '60.

Η ίδια ταινία άλλωστε έχει σημαδέψει χωρίς αμφιβολία το έργο του Μπούρμαν. Από τότε και μετά μεταμορφώθηκε σε έναν ολοκληρωμένο δημιουργό, αφού είναι ταυτόχρονα σεναριογράφος, σκηνοθέτης και παραγωγός των ταινιών του. «Με ελκύουν οι ταινίες που με κάνουν εξερευνητή», λέει ο Μπούρμαν στο Νίκο Σαββάτη που επιμελήθηκε την εξαιρετική έκδοση – μονογραφία του Φεστιβάλ για το φετινό πρόεδρο της κριτικής του επιτροπής (κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Καστανιώτη).

Οι εξερευνήσεις του Μπούρμαν στον κόσμο του σινεμά δεν περιορίζονται στη γεωγραφική τοποθέτηση των ταινιών του. Επεκτείνονται και στα είδη του σινεμά με τα οποία κάθε φορά καταπιάνεται. Είναι, άλλωστε, εκπληκτικό, πόσο διαφορετικές ταινίες αποτελούν τη φιλμογραφία του. Περιπέτειες, οικολογικές δημιουργίες, τηλεοπτικές παραγωγές, ντοκιμαντέρ, κωμωδίες, αισθηματικές, επιστημονικής φαντασίας και πολλές ακόμα.

Σε όλες υπάρχει η χαρακτηριστική ματιά του σκηνοθέτη που προδίδει την ευφύια και το ανήσυχο πνεύμα του, αλλά και η διάθεσή του να δίνει έναν αέρα ανανέωσης σε κάθε κινηματογραφικό είδος. Τον ίδιο αέρα ανανέωσης που έφερε και στη Θεσσαλονίκη σε όσους είχαν την τύχη να μοιραστούν λίγες στιγμές μαζί του.

ΟΛΕΣ ΟΙ ΤΑΙΝΙΕΣ ΤΟΥ

Catch us if you can (1965)

Ο επαναστάτης του Αλκατράζ (1967)

Δύο λιοντάρια στον Ειρηνικό (1968)

Λέων ο Έσχατος (1970)

Όταν ξέσπασε η βία (1972)

Ζαρντόζ (1973)

Εξορκιστής II: Ο αιρετικός (1977)

Εξέκλιμπερ (1981)

Το σμαραγδένιο δάσος (1985)

Ελπίδα και δόξα (1987)

Εκεί που βρίσκεται η καρδιά (1990)

Ονειρεύτηκα ότι ξύπνησα (1991)

Πέρα από τη Ρανγκούν (1995)

Δύο γυμνές λουόμενες (1995)

Ο στρατηγός (1998)

Lee Marvin: Ένα προσωπικό πορτρέτο από τον John Boorman (1998)

Ο ράφτης του Παναμά (2001)

Τηλεοπτικές παραγωγές

Πολίτης 63 (1963)

Οι νεοφερμένοι (1964)

Το θήραμα ή Το λατομείο (1964)

Ο μεγάλος σκηνοθέτης (1966)

Ένας δεύτερος βοηθός σκηνοθέτη θυμάται...

Του Μήτσου Κασόλα

Μου είπαν απ' το Φεστιβάλ: «Έλα Κασόλα στο φεστιβάλ. Έχουμε ένα αφιέρωμα για τον Ντίνο Δημόπουλου. Έλα να μιλήσεις και συ σ' αυτό. Και όπως γίνεται πάντα, όταν καλούμαστε να μιλήσουμε για κάποιον άλλο, μιλάμε πρώτα για τον εαυτό μας, κάνε και συ το ίδιο και παρεπιμπτόντως μιλάς και για τον τιμώμενο. Αφού μάλιστα ο κ. Δημόπουλος υπήρξε δάσκαλός σου στη Σχολή του Σταυράκου, είναι φίλος σου και συνάδελφός σου, συγγραφέας πολλάκις βραβευμένος και ως σκηνοθέτης και ως συγγραφέας πολλών βιβλίων με τελευταία τα «Ένας σκηνοθέτης θυμάται» και «Ο Βάνκα και τ' αδέσποτα», που πριν από λίγες ημέρες πήρε μάλιστα το Α' κρατικό Βραβείο Μυθιστορηματος για παιδιά. Και ως παιδί χάρηκε τη βράβευσή του, διότι δεν εγνώριζε καν ότι το βιβλίο του κρινόταν.

Έτσι συμφώνησα λοιπόν να αποδεχτώ την πρόσκληση και ιδού έμπροσθέν σας.

Και επειδή όλοι εσείς που ήρθατε να τιμήσετε το Δημόπουλο, είτε από ευγένεια είτε γιατί θα σας αρέσουν ενδεχομένως τα όσα θα πω θα χειροκροτήσετε, καλύτερα κάντε το από τώρα...

Και μου είπαν ακόμα: «Έλα λοιπόν να μιλήσεις και αναμένονται κι άλλοι. Τέλος πάντων. Βέβαια ο Ντίνος κι εγώ γίναμε και οι δυο συγγραφείς και μάλιστα πολλάκις βραβευμένοι. Ποτέ όμως ευρείας κυκλοφορίας. Διότι η Ελλάς προτιμά να διαβάξει υπέροχα μπεστ σέλλερ –της μιας χρήσεως– αλλά και της Παναγιάς τα μάτια. Καλώς μεν τα διαβάξει και κα-

λώς δε τα παθαίνει. Κυρίως τα παιδιά τους και η φαντασία τους.

Άλλη και προς στιγμήν διαφορά μας (και ας διαλέξαμε και οι δυο, από παιδιά την αριστερή όχθη του κόσμου) είναι που κάποτε ο Ντίνος ψήφισε για μια φορά ΠΑΣΟΚ κι εγώ όχι. Αλλά δεν πειράζει. Στο βιβλίο του «Ένας σκηνοθέτης θυμάται» ομολογεί την αμαρτία του και αμαρτία ομολογουμένη δεν είναι αμαρτία. Στο βιβλίο του αυτό υπάρχουν πολλές συγκλονιστικές σελίδες που αναφέρονται και στα πολιτικά μας γινόμενα. Γιατί ο Ντίνος Δημόπουλος και ζούσε και ζει σ' αυτόν τον τόπο, όχι εν κενώ, όχι εν απουσία, αλλά με παρουσία στα δεινά του. Γι' αυτό και το έργο του στον Ελληνικό Κινηματογράφο, έχει και φανερή και κρυμμένη αξία-ουσία.

Όπως φανερή αλλά και κρυμμένη αξία-ουσία έχει και το βιβλίο του «Ένας σκηνοθέτης θυμάται». Ένα απόσταγμα μνήμης, όχι μόνο της καλλιτεχνικής του πορείας και πείρας αλλά και της δικιάς του πορείας ως πολίτη σ' όλα τα ταραγμένα, τα ρηγμαγμένα και διαψευσμένα χρόνια του βίου μας και του βίου του.

Σοφία ζωής επίσης, πείρα ζωής επίσης τρυφεράδα και αλήθεια έχει και το τελευταίο του βιβλίο «Ο Βάνκα και τ' αδέσποτα». Λίγες σειρές απ' τον πρόλογό του: «Κανένας δεν μπορεί να πει με σιγουριά τι είναι υπαρκτό και τι όχι σε τούτο τον αλλόκοτο κόσμο που ζούμε. Η φαντασία είναι καμιά φορά πιο αληθινή από την ίδια τη ζωή, που πολλές φορές δεν είναι ούτε αληθινή ούτε ζωή -ή τουλάχιστον αρκετές φορές δεν έχει καθόλου φαντασία...».

Ο Ντίνος Δημόπουλος και με το έργο του στο θέατρο και με το έργο του στον κινηματογράφο, και με τα βιβλία του ξέρει πού πρέπει να δώσει την αναφορά του και τη δίνει. Τη δίνει στον τόπο του για να σταθεί. Για να σταθεί κι ο ίδιος και να σταθούμε και εμείς.

Όμως ο Δημόπουλος εκτός από σκηνοθέτης, σεναριογράφος, συγγραφέας, υπήρξε και ηθοποιός με περγαμηνές. Εγώ δεν έτυχε ποτέ να τον δω να παίζει παρά μόνο μια φορά στο Θέατρο της Νικοπόλεως όπου και ερμήνευσε αποσπάσματα από τον Οιδίποδα Τύρανο του Αισχύλου απέναντι σε τρεις μόνο θεατές. Το γιο του, τον μια ζωή βοηθό και συνεργάτη του, Σιδεράτο, και μένα. Ήταν μια συγκλονιστική στιγμή στο άδειο και χορταριασμένο εκείνο θέατρο που έπαιξε ίσως μόνο για τον εαυτό του...

Όμως νομίζω σοβάρεψα αρκετά την από στήθους

ομιλία μου. Γι' αυτό και τελειώνοντας θα σας πω μια μικρή ιστορία: Πώς δηλαδή κόντεψα να πνιγώ κάποια στιγμή για την... τέχνη στην Κέρκυρα το 1968 που γυρίζαμε εκείνη την ταινία: «Η αρχόντισσα κι ο αλήτης» και φώναζε ο Ντίνος μετά από την ετοιμασία ενός πλάνου: «Έλα Μήτσο, που είσαι μωρέ, κλακέτα. Πάμε». Και 'γω τρέχοντας να δώσω κλακέτα στουμπάω ένα δάχτυλό μου απ' αυτήν και φωνάζω μετά πόνου εντός πλάνου: «Γαμώτο, τσάκισα το δάχτυλό μου ο βλάκας που να πάρει ο διάβολος και την ταινία και το Δημόπουλο». Και μου πέφτει η κλακέτα στη θάλασσα και πέφτω και 'γω μαζί της για να την αλιεύσω, ενώ ο Ντίνος γελοούσε, ο Αρβανίτης γελοούσε, η Αλίκη γελοούσε, ο Σιδεράτος γελοούσε και όλο το συνεργείο. Και 'γω βούλιαξα στο βυθό της Κερκυραϊκής θαλάσσης, η ταινία αργότερα απογειωνόταν εισπρακτικά. Βουγιουκλάκη ήταν αυτή! Παπαμιχαήλ ήταν αυτός! Φίνος ήταν αυτός! Μήτσος βοηθός ήταν αυτός! Ε, και παρεπιμπτόντως και Ντίνος Δημόπουλος ήταν αυτός, να μην του φάμε το δικό του ανθρώπου και σήμερα μάλιστα που τον τιμάμε.

Σας είπα πολλά και επιφυλάσσομαι να σας πω περισσότερα για τον Ντίνο, το φίλο, όταν θα γράψω και 'γω το βιβλίο μου: «Ένας δεύτερος βοηθός σκηνοθέτης θυμάται».

Φίλε μου Ντίνο, σε μια κρίσιμη καμπή της ζωής μου ήσουν παρών και μου έδωσες δουλειά που την είχα ανάγκη εκείνα τα δύσκολα χρόνια της Χούντας. Στη δουλειά μου δεν ήμουν πάντα καλός. Στη δουλειά σου δεν ήσουν πάντα ήρεμος και ευγενικός όπως είσαι συνήθως. Και καμιά φορά στενοχωρούσαμε ο ένας τον άλλον. Η φιλία και η συντροφικότητα, όμως, έδενε πάντα και παραμένει. Και όταν καμιά φορά περνάς απ' το νου μου, ένα χαμόγελο σχηματίζεται στα χείλη μου. Αυτό το χαμόγελο είναι και η αγάπη μου και η κρίση μου για σένα. Και ένα τέτοιο χαμόγελο, ένα δικό σου τέτοιο χαμόγελο υπάρχει βαθύτερα και στις ταινίες σου και στα βιβλία σου.

Ντίνο φίλε σ' ευχαριστώ. Και ευχαριστώ και το Φεστιβάλ που μου έδωσε αυτή την ευκαιρία να μιλήσω για σένα.

Το παραπάνω κείμενο του Μήτσου Κασόλα αποτέλεσε τον κορμό της ομιλίας του στο πλαίσιο της τμητικής εκδήλωσης για τον Ντίνο Δημόπουλο που διοργάνωσε το 42ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης.

Τα φιλμ που δύσκολα θα δούμε

Κάθε χρόνο στο πλαίσιο του Διεθνούς Φεστιβάλ Κινηματογράφου της Θεσσαλονίκης προβάλλεται ένας ασύλληπτος όγκος ταινιών από κάθε άκρη του κόσμου, με αποτέλεσμα και ο πιο συνεπής και «εργατικός» σνεφίλ να μην προλαβαίνει να δει σημαντικές ταινίες.

Ταινίες, που περνούν στα ψιλά των εφημερίδων ή δε γίνεται καμιά αναφορά γι' αυτές. Συχνά μάλιστα οι ελληνικές εταιρείες διανομής δεν δείχνουν το έμπρακτο ενδιαφέρον τους και κατά συνέπεια η πρόσβαση του κοινού σε αυτές να καθίσταται απαγορευτική. Οι λόγοι για κάτι τέτοιο πολλοί.

Κυρίως όμως είναι η δύσκολη θεματολογία, το αυστηρά οριοθετημένο καλλιτεχνικό ύψος και οι παράμετροι που συνοδεύουν τη λεγόμενη ποιοτική κινηματογραφική δημιουργία, που συνήθως βρίσκεται στον αντίποδα της μαζικής κατανάλωσης, άρα και των πολλών εισιτηρίων.

Στο παρόν τεύχος παραθέτουμε τις δικές μας επιλογές που πολύ πιθανό να μη βρουν διανομή. Ταινίες συγκλονιστικές και ξεχωριστές όσον αφορά στην ποιότητά τους, που μπορεί να μην ξαναδούμε ποτέ.

Ο πρώτος Εσκιμώος σκηνοθέτης που ακούει στο όνομα **Ζαχαρίας Κανούκ** εντυπωσίασε με την τρίωρη επική δημιουργία του «**Ο Δρομέας**». Μια πραγματικά πρωτότυπη εμπειρία από τις ιδιαίτερα σπάνιες έως μοναδικές στην 7η Τέχνη, αυτό το σκηνοθετικό ντεμπούτο του Κουνούκ.

Ο «Δρομέας» είναι η πρώτη μεγάλου μήκους ταινία

που γυρίστηκε στη γλώσσα των Εσκιμώων. Οι ηθοποιοί και όλο το συνεργείο είναι Ίνουιτ και το φυσικό σκηνικό όλου του φιλμ, οι αρκτικές περιοχές, οι τούνδρες και οι ατέλειωτες παγωμένες εκτάσεις, διαμορφώνονται μέσα από το κινηματογραφικό φακό σαν απίστευτης και σπάνιας αισθητικής πλάνα.

Ο δρομέας του φιλμ ερωτεύεται την όμορφη Ατονάτ, αλλά παρότι και εκείνη τον αγαπά είναι λογοδοσμένη στο ψευτοπαλικάρο της κοινότητας, τον γιο του αρχηγού των νομάδων Όκι. Ο δρομέας αποφασίζει να διεκδικήσει την αγαπημένη του και ο μόνος δρόμος γι' αυτό είναι να εναντιωθεί στους άγραφους νόμους και τα έθιμα της κοινότητας, που κανείς δεν έχει τολμήσει να θίξει. Απέναντί του θα σταθεί ο Όκι εκδικητικός.

Η ιστορία αφηγείται με συγκλονιστικό τρόπο μέσα από μια μυσταγωγική ατμόσφαιρα απόλυτα ξένη για τη δυτική κουλτούρα. Επικοινωνιακοί κώδικες, παραδόσεις και ισορροπίες σε μια κοινότητα 4000 χρόνων ζωής, που αιφνιδιάζουν με την αλήθεια, τη λιτότητα και τη δύναμη κάθε δυτικοαναθρεμμένο και «κλειστό» θεατή. Συνταρακτική η σύγκρουση του Κακού, που έχει το πρόσωπο ενός σαμάνου με την κοινότητα, της οποίας δυναμιτίζει το πνεύμα και την ισορροπία.

Μαγικό φιλμ που εντυπωσιάζει και ξαφνιάζει, αλλά μετά το αρχικό σοκ υποβάλλει το θεατή στην αστείρευτη μορφοφία του. Αξίζει να σημειωθεί ότι το σενάριο γράφτηκε από γέροντες Ίνουιτ προκειμένου να μη διασαλευτεί η πολιτισμική ακριβεία.

Από την Αργεντινή και τον 31χρονο Ουρουγουανό σκηνοθέτη **Ισραέλ Αδριάν Καετάνο** μας έρχεται το αριστουργηματικό φιλμ **«Βολιβία»**, που ρίχνει φως στο οξύ πρόβλημα των μεταναστών, αντιμετωπίζοντας το θέμα με ρεαλισμό, δυναμισμό, ανθρωπισμό και ευαισθησία, χωρίς ούτε μια στιγμή να πέφτει στην παγίδα του μελοδραματισμού και των στείρων διδαγμάτων. Ο σκηνοθέτης μας δίνει με σιγουριά τη ζωή ενός Βολιβιανού μετανάστη, που έχει έρθει στο Μπουένος Άιρες και δουλεύει σε ένα φτηνό καφέ μπαρ όπου οι θαμώνες είναι άνθρωποι χωρίς αύριο, ξένοι στην ίδια τους τη χώρα. Πρόκειται για μια ελεγειακή μπαλάντα με μελαγχολικές αλλά και απίστευτες δυναμικές σκηνες, κινηματογραφημένες όλες σε ασπρόμαυρο. Στο γκρίζο κόσμο των ηρώων, από τον ιδιοκτήτη του μπαρ, τη σερβιτόρα, τους θαμώνες τους αστυνομικούς έως τον πρωταγωνιστή, σιγά-σιγά όλοι μετατρέπονται σε θύματα της πόλης.

Μιας πόλης αφιλόξενης, που απορροφά τα όνειρα

των κατοίκων της και τα εξαργυρώνει με το αντίτιμο ελάχιστων πέσος. Όπως όλοι αυτοί, έτσι και ο ήρωας πέφτει νεκρός από μια σφαίρα μετά από έναν καυγά σε μια καταπληκτική σκηνή δοσμένη με χρορογραφικό τρόπο. Μια σφαίρα από ένα «ανώνυμο» όπλο.

Τέλος ο **«Πύργος»** του Αμερικανού **Τζέσι Πέρετς** είναι μιας άκρας δομημένη κωμωδία με ουσιαστικό χιούμορ, που συχνά μετατρέπεται σε ανεξέλεγκτο γέλιο, πάντα ακριβό ως απόρροια μιας εξέχουσας κινηματογραφικής εμπειρίας. Η ιστορία δύο αδερφών που, χωρίς να έχουν καμιά επαφή, κληρονομούν από έναν άγνωστο θείο έναν πύργο στη Νότια Γαλλία, είναι μόνο το έναυσμα για μια σειρά κωμικών ανατροπών, εκπληκτικών ερμηνειών, θαυμάσιων ευφυέστατων διαλόγων, μιας υποδειγματικής σκηνοθεσίας και ενός ολοκληρωμένου αλλά ιδιοσυγκρασιακού κινηματογραφικού δοκιμίου στο χώρο της ποιητικής κωμωδίας.

Ο Τζέσι Πέρετς υφαίνει με μοναδικό τρόπο τους χαρακτηριστές του και αναδεικνύει την αλήθεια που λέει ότι όταν υπάρχει το όραμα, η φρεσκάδα και η φαντασία, τα πολλά και ακριβά εκφραστικά μέσα είναι περιττά. Στο διαμετρικά αντίθετο σημείο των πρόσφατων επιτυχιών στην Ελλάδα τύπου «Safe Sex» και «Το κλάμα βγήκε από τον Παράδεισο».

Χρόνια Πολλά

FACE

Κατάστημα Παιδικών Ρούχων

Κανακάρη 95-97 • Πάτρα • Τηλ. 0610 226662 • e-mail: facepatras@yahoo.com

Β Ε Κ Δ Ο Σ Η

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ - ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΣΧΟΛΙΑ:
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΑΡΕ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
Η ΣΑΒΙΝΑ ΗΤΕ ΣΤΕ. ΦΩΤΙΟΥ

Η Πάτρα στις αρχές του 20ού αιώνα
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΓΥΑΛΙΝΕΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΛΑΚΕΣ
- ΑΝΕΚΛΟΤΟ ΥΛΙΚΟ -

ΤΥΡΟΡΑΜΑ

18 22 - Η Νύκτα Επιστροφής Αλεξανδρούπολης
Ένας από τους τρεις που ερωτολόγησαν τα φώτα

1829 Πάτρα - Σπίρτα - Βαρκελώνη
Μία από τις παλαιές φωτογραφίες της Πάτρας, όπου ο «ήρωας» ο κάτοικος κλάδος, είναι ο αδελφός Λορέντζος για να ηρωίστει και ερωτολόγησε στην πόλη.

Στη μνήμη του Γιώργου Παπανικολάου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Αιλιανός του Βόνου είχε διαπιστώσει πως όταν οι κάτοικοι, οι αρσενικοί, αυτοκαθαίρονται με κάποιο τρόπο σε έναν σπασμένο φωτογράφο αλληλεπιδρούν με κάποιο τρόπο. Μία τέτοια θέληση από μία ομάδα φιλμ, μία τέτοια σπασμένη φωτογραφία, είναι η πρώτη που καταγράφεται σε μία αλληλεπιδράση από αυτόν. Θα ακολουθούσαν άλλες φωτογραφίες, αλλά αυτή ήταν η πρώτη.

Στη μνήμη του Γιώργου Παπανικολάου

Επειδή η φωτογραφία είναι ένα είδος τέχνης, αλλά και ένας τρόπος ζωής, η φωτογραφία είναι ένας τρόπος ζωής, και αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η φωτογραφία είναι ένας τρόπος ζωής, και αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η φωτογραφία είναι ένας τρόπος ζωής.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΥΡΟΡΑΜΑ

Σίδερα μασάει... ο Κουταλιανός

Το επεισοδιακό πέρασμα του πανίσχυρου αθλητή από την Πάτρα

Γράφει ο Ισίδωρος Σιδερόπουλος

«Ακούσατε, ακούσατε, σήμερα, την τετάρτην του απογεύματος, θα δώση παράστασιν εις την πλατείαν Γεωργίου ο Παναγής Κουταλιανός». Ο τελάλης φωνάζει για την μεγαλειώδη παράσταση που θα δώσει ο σκληροτράχηλος και χειροδύναμος αθλητής. Ακόμη και εφημερίδες της εποχής έχουν προαναγγείλει την άφιξή του...

Το όνομα αυτό μπορεί να μην σας λέει πάρα πολλά, ο Παναγής Κουταλιανός όμως υπήρξε φημισμένος παλαιστής και αρσιβαρίστας, κατά τη δεκαετία 1882-1892. Είχε ταυτιστεί με τη δύναμη και το θάρρος, με τη «μαγκιά» του αθλητή να ξεπεράσει τα όρια. Ο δυνατότερος άνθρωπος του κόσμου τον 19ο αιώνα καταγόταν από την Κούταλη της Προποντιδας. Στα είκοσί του δούλευε ναύτης, στα πλοία που μετέφεραν δημοκρατικά μέσω Δούναβη. Μια μέρα κατάφερε να σηκώσει μόνος του την άγκυρα. Βλέποντάς τον ο πλοίαρχος τον προέτρεψε να φύγει, να γυρίζει και να δείχνει σε όλους την μεγάλη δύναμή του.

Μια ανοιξιάτικη Κυριακή, στα 1885, πλήθος κόσμου από την πόλη και τα γύρω χωριά συγκεντρώνεται στη μεγαλύτερη πλατεία της Πάτρας και στα περίξ, για να δουν από κοντά τον Έλληνα ήρωα.

Ο Τάκης Δ. Γιαννακόπουλος περιγράφει με το δικό του τρόπο την παράσταση αυτή (εφημερίδα Εθνικός Κήρυξ, 20.08.1962):

«Πράγματι την τετάρτην ώραν μ.μ. μία άμαξα έφερε τον Κουταλιανόν εις την πλατείαν Γεωργίου, όστις

προχωρήσας εις το κέντρον της πλατείας έσκυψε όλίγον προς τα εμπρός και εσήκωσε τας χείρας του, χαιρετήσας το πλήθος, το οποίον του ανταπέδωσε τον χαιρετισμόν με αύθονα χειροκροτήματα.

Τότε ο Παναγής επήγε εις το πλήθος και παρεκάλεσεν ποίοι νομίζουν ότι ήσαν δυνατοί, να έλθουν και να σηκώσουν ένα βάρος. Τότε μερικοί εκ του πλήθους, εκείνοι οι οποίοι ενόμιζαν ότι ήσαν δυνατοί, επήραν να σηκώσουν ένα από τα δύο βάρη, τα οποία θα εζύγιζαν περί τας 150 οκάδες έκαστον. Αλλά ουδείς εκ αυτών ημπίρρεσε να σηκώσει έστω και το εν βάρος. Τότε ο Παναγής Κουταλιανός εσήκωσε έκαστον βάρος με τις δύο χείρας του ψηλά και τα εκατέβαζεν και πάλι τα σήκωνε. Εν τω μεταξύ όλο το πλήθος χειροκροτούσε.»

Η παράσταση συνεχίστηκε με κατορθώματα, που έχουμε δει και μεις από τον Τζίμη τον Τίγρη (τον απαθανάτισε μάλιστα και στην ομώνυμη ταινία ο Παντελής Βούλγαρης). Έπεσε δηλαδή κάτω στο χώμα της πλατείας και δύο χειροδύναμοι άνδρες έφεραν πάνω στο στήθος του ένα βαρέλι, το οποίο περιείχε 150 οκάδες νερό. «Και ο Παναγής εσήκωνε με τας δύο χεί-

ρας του το βαρέλι επάνω και κάτω εις το στήθος του. Ακολούθως σηκωθείς εδάγκωσε ένα εξάρτημα από το βαρέλι και το εσήκωσε χηλά με τα δόντια του. Εν συνεχεία επήρε μία σιδερένια ράβδος χοντρή έως μία ίντσα και εκάλεσε μερικούς αν ημπορούσαν να την λυγίσουν με το χέρι τους. Και αφού δεν ημπίρρεσεν ουδείς πήρε με την δεξιά χείρα του την σιδηράν ράβδον και την εκτύπησε και την ελύγισεν ως εάν να ήτο κερύ και έγινε κουλούρα. Μετά εκάλεσε μερικούς από του πλήθους και τους έδωσε ένα ασπένιο τάληρο και τους λέει: Ποίος μπορεί με τα δάκτυλά του να το γυρίση; Τότε το πήρε ο Κουταλιανός εις τα δάκτυλά του και το ελύγισε ως εάν να ήτο από ζυμάρι, καθώς και μεταλλικάς χάλκινας δεκάρας, ως εάν να ήσαν τσούφλια από αυγά. Έπειτα δύο βοηθοί έφερον ένα κανόνι ενός μέτρου μάκρος και αφού το εγέμισαν, το αγκάλισε με την δεξιάν χείρα και τον επυροβάλησαν και δεν εταράχθη ούτε ένα βήμα εμπρός.

Αυτός ήταν ο Κουταλιανός!!!»

Ένας μύθος, ένας ήρωας των φτωχών μόνο από τη λαϊκή Μούσα ήταν δυνατό να εξμνηθεί. Λιθογραφίες παλιές έδειχναν τον Κουταλιανό να σχίζει το στόμα ενός λιονταριού. Ακόμη και ο Θεόφιλος ζωγράφησε τον τρομερό παλαιστή. Στα τέλη του 19ου αιώνα κυκλοφορούσαν φυλλάδια με την βιογραφία του Κουταλιανού.

Ανάμεσα σ' αυτά και ένα φυλλάδιο τυπωμένο στην Αθήνα το 1886, ένα κακοτυπωμένο δεκαεξασέλιδο έντυπο, με επίκαιρα «Ανδραγαθήματα των Ελλήνων εις τα σύνορα», όπου βρίσκουμε ποιήματα λαϊκουρίστικα γεμάτα ορθογραφικά και τυπογραφικά λάθη. Ως ποιητής φέρεται κάποιος Πέτρος Γεωργίου Εννενήντας εκ Πατρών, ο οποίος σε μια αυτοβιογραφική περικοπή ενός ποιήματος περιγράφει τον εαυτό του ως τυφλό ζητιάνο, που διακόνευε πουλώντας τήν φυλλάδα του. Καταγράφει με τους απλοϊκούς του στίχους την εντύπωση που του προκάλεσε η επίσκεψή του γίγαντα της Κωνσταντινούπολης στην Πάτρα:

«Η Κούταλης είναι νισί η χαρις της μεγάλης
πού έβγαλε ένα γίγαντα ένα παλληκάρι
ούλο τόν κόσμο γύρισε Ανατολή καί Δύσι
άνθρωπος δεν ευρέθηκε αυτόν διά νά νικήση
επάλαψε μέ λέοντες μέ άγρια θηρία,
Χριστέ μου καί βοήθα τον θεέ καί παναγία,
Σαμψών νά τόν ονομάσουνε σαμψών νά τόν ειπουνε,
καί οι βασιλείς ηθέλουνε αυτόνε γιά νά ιδούνε

θαυμάζουμε τ' αξιώματα καί τ' ανδραγαθήματά του,
όλος ο κόσμος χάρεται ν' ακούνε τ' όνομά του,
όλος ο κόσμος έφριξε καί όλη η οικουμένη,
σάν τέτοιο θέαμα φρικτό στόν κόσμο δεν θά γένει.
καί η πατρίς του χάρεται μεγάλη καί μικρή,
χρόνους παρακαλούνε στόν νέον Ηρακλή.
η μήτηρ του παρακαλεί εμπρός τήν Παναγία,
διά νά φυλάξη ο θεός τού υιού της τήν ανδρείαν
Ω Παναγή περίφημε όλοι παρακαλούμε
διά ν' αξίωση ο Θεός σήμερα νά σέ ιδούμε
είσαι ήλιος λαμπρότατος φεγγάρι λαμπερό
εθάμπωσε τό φώς μου καί δεν μπορώ νά ιδώ
είσαι φεγγάρι λαμπερό καί ήλιος τής ημέρας
καί κτύπαγες τά σίδηρα εις τας ζωγράφας σου χείρας,
όταν κτυπάς τά σίδηρα καί όταν πετάς τής μπάλαις
η αγίας τριάς ευρίσκεται μέσ' τής δυό σου αγκάλαις
πολλά είναι τά νικήματα οπόχει καμωμένα
δεν τά χωράει τό χαρτί, ούτε τά γράφει η πέννα.»

Τα κατορθώματα του Παναγή Κουταλιανού ζήληψε, όπως φαίνεται, ένας ντόπιος ψευτοπαλικαράς και την επομένη της παράστασης θέλησε να τον σκοτώσει, για να μείνει η φήμη ότι αυτός ήταν γεναιότερος, ανώτερος από τον δοξασμένο αθλητή. Μερικοί φίλοι είχαν καλέσει τον Κουταλιανό και του έκαναν το τραπέζι στο εξοχικό κέντρο «Άνθεια». Τότε ένας «τολμηρός» Πατρινός, θέλοντας να δείξει στους άλλους ότι και αυτός είχε κότσια, είπε με θυμό: «Εάν είσαι ήρωας ξερίζωσε αυτό το δέντρο». Ο Παναγής γέλασε με την αναιδεια του νέου, ο οποίος ταυτόχρονα οπισθοχωρούσε για να βγάλει μια κουμπούρα και να τον δολοφονήσει. Τον πρόλαβε όμως κάποιος Πέτρος Σάγκος «και ηλευθέρωσε την πόλιν των Πατρών, όπου ήτο το φόβητρον των ήσυχων ανθρώπων.»

Τον παλιό καιρό κάθε χειροδύναμο άντρα τον αποκαλούσαν Κουταλιανό ή Τόφαλο ή Τζίμη Λόντο από τα ονόματα των δημοφιλών παλαιστών. Ημίθεοι, μια dream team ονειρεμένων αθλητών, να κρατούν στις πλάτες τους το βάρος μιας πόλης. Ο Παναγής την «γλύτωσε» τότε, στα 1885, όπως «τρέμε σαν το ψάρι» το πέρασμα του χρόνου... Ίσως γιατί το σίδηρο αντικαταστάθηκε από το πλαστικό και η μαγκιά από τη σοβαροφάνεια των ημερών... Ίσως γιατί ο Πέτρος Εννενήντας και ο Θεόφιλος εργάζονται σήμερα σε κάποια πολυεθνική... Νοσταλγία.

Φωτογραφία του Γιάννη Κοψίνη

προσεχώς... στην Πάτρα

Κινηματογραφική Δέσχη Πάτρας

Την πιο πετυχημένη τα χρονιά από κάθε άποψη διανύει φέτος η Κινηματογραφική Δέσχη Πάτρας. Στο μεταίχμιο μεταξύ πρώτου και δεύτερου κύκλου προβολών και πάντα με έδρα το «Πάνεθοεν - Lipton» θα προβάλει τις ταινίες:

- 20/12** «Ο Δήμιος του Σεν Πιέρ» (2000) του Πατρίς Λεκόντ με τους Ζυλιέτ Μπινός, Ντανιέλ Οτέιγ και Εμίρ Κουστουρίτσα, που ισορροπεί ανάμεσα στη διήγηση ενός δυνατού έρωτα και στη διαπραγμάτευση του ζητήματος της θανατικής ποινής.
- 10/1/2002** «Η αυτοκρατορία των αισθήσεων» (1976) του Ναγκίσα Όσιμα στην επανέκδοση μιας από τις πιο κλασικές δημιουργίες.
- 17/1/2002** «Οθέλλος» (1952) του Όρσον Ουέλς με πρωταγωνιστή τον ίδιο το σκηνοθέτη, ο οποίος μετέφερε στη μεγάλη οθόνη το αριστούργημα του Σέξπιρ, αφήνοντας ανεξίτηλη τη δική του σφραγίδα.

- 24/1/2002** «Φάλσταφ, οι καμπάνες του μεσονυκτίου» (1965) του Όρσον Γουέλς. Μαζί του αυτή τη φορά οι Ζαν Μορό, Τζον Γκίλγκουιντ, Μάργκαρετ Ράδερφορντ, μια ακόμα επανέκδοση μιας μάλλον άδικα ξεχασμένης ταινίας.
- 31/1/2002** «Τραγούδια από το δεύτερο όροφο» (2000) του Ρόι Άντερσον. Μικρές άριστα δομημένες ιστορίες για την πραγματικότητα του «πολιτισμένου» κόσμου μας. Με τους Λαρς Νορντ, Στέφαν Λάρσον, Στεν Άντερσον.

Με το «Γαλάζιο πουλί» του Μέτερλινκ και τον «Ήχο του όλου» της Αναγνωστάκη να βρίσκονται σε εξέλιξη και τον «Αρχοντοχωριάτη» του Μολιέρου να κάνει πρεμιέρα στις 22/12, το ΔΗΠΕΘΕ Πάτρας έχει μπει σε μια διετία έντονης δράσης, που φαίνεται να βρίσκει την ανταπόκριση του ευρύ κοινού.

Πιο συγκεκριμένα στο «Επίκεντρο» μέχρι τις 20/1 θα βρίσκεται καθημερινά από Τετάρτη-Κυριακή το έργο της Λούλας Αναγνωστάκη «Ο ηχοες του όπλου» σκηνοθετημένο από το Θοδωρή Γκόνη. Τα σκηνικά και τα κοστούμια είναι της Ιουλίας Σταυρίδου, η μουσική επιμέλεια του Κώστα Θωμαΐδη, η επιμέλεια της κίνησης της Τατιάνας Λοβέρδου και οι φωτισμοί του Νίκου Σωτηρόπουλου. Παίζουν οι: Ελισσάβη Ναζλίδου, Άννη Λούλου, Μαξιμιλιανός Μουμούρης, Ηρώ Κωστή και Στέλιος Σοφός.

Στο Δημοτικό Θέατρο συνεχίζει τις παραστάσεις του το «Γαλάζιο πουλί» του Μωρίς Μέτερλινκ, ενώ στον ίδιο χώρο από τις 22/12 θα ξεκινήσει και η καινούρια παραγωγή με τον «Αρχοντοχωριάτη» του Μολιέρου. Η απόδοση και η διασκευή του έργου

είναι του Θέμη Μουμουλίδη, ο οποίος υπογράφει και τη σκηνοθεσία με τον Περικλή Βασιλόπουλο, τα σκηνικά της Παναγιώτας Κοκκορού, τα κοστούμια του Δαμιανού Ζαρίφη, η μουσική του Θάνου Μικρούτσικου (με τη συνεργασία της Σοφίας Καμαγιάννη) και η χορογραφία της Αλίκης Καζούρη.

Στους ρόλους του έργου θα δούμε τους: Μαρία Αθανασίου, Διονύση Βούλτσο, Σεραφίτα Γρηγοριάδου, Αντιγόνη Δρακουλάκη, Αργύρη Καβίδα, Δημήτρη Ντάσκα, Γιάννα Παπαγεωργίου, Μάγια Πολιτάκη, Άντρια Ράπτη, Γιώργο Σμπυράκη, Ράσμι Σούκουλη και Γιώργο Ψυχογιό, ενώ θα συμμετάσχουν και οι χορεύτριες: Παρασκευή Αραβαντινού, Τόνια Ζορμπαλά, Τριάδα Παπαγεωργίου και Μαριάννα Χριστοπούλου.

ΔΗΠΕΘΕ
Πάτρας

Μια έκθεση θρησκευτικού περιεχομένου με έργα του Αναστάση Στρατουδάκη - Χόνδρου φιλοξενεί μέχρι τις 22 Δεκεμβρίου το «περί τεχνών» (Κανακάρη και Αράτου). Μέσα στον Ιανουάριο έχει προγραμματίσει μια πρωτότυπη έκθεση ιστορίας της τυπογραφίας με εικαστικές αναφορές. Υπεύθυνος για όσα θα εκτεθούν είναι ο γραφίστας Αντώνης Παπαντωνόπουλος.

Περί τεχνών

Γιορτάζουμε μαζί τους!

Τεύχος γενεθλίων αυτό που κρατάτε στα χέρια σας και βέβαια δε θα μπορούσαμε να αφήσουμε ανεκμετάλλευτη την ευκαιρία. Προτιμήσαμε αυτή τη φορά να γιορτάσουμε μαζί με φίλους, στηρίζοντας και συμμετέχοντας στη διοργάνωση μερικών από τις σημαντικότερες εκδηλώσεις που διοργανώνονται στην Πάτρα αυτή την περίοδο.

Έτσι, λοιπόν, θα βρεθούμε μαζί με την Ορχήστρα Νυκτών Εγχόρδων του Δήμου της Πάτρας στις 17 και 18 Δεκεμβρίου στο Συνεδριακό και Πολιτιστικό Κέντρο του Πανεπιστημίου. Εκεί μαζί με το Μανώλη Μητσιά, την Κερασία Σαμαρά και το σύνολο «Ηχώ», η Ορχήστρα έχει ετοιμάσει ένα πρόγραμμα αφιερωμένο στο Βασίλη Τσιτσάνη.

Στον ίδιο χώρο θα βρεθούμε και λίγες μέρες αργότερα. Το Σάββατο 22 Δεκεμβρίου η «Πολυφωνική Χορωδία Πάτρας» θα παρουσιάσει το καθιερωμένο χριστουγεννιάτικο κοντσέρτο της. Εκεί θα είμαστε μαζί με την Παιδική και τη Μικτή Χορωδία της Πολυφωνικής, αλλά και με φιλοξενούμενους από την Αθήνα τη χορωδία του ΟΤΕ και τη Χορωδία Φίλων Μοντέρνας Μουσικής.

Τέλος μέχρι τις 22 Δεκεμβρίου συμπαραστεκόμαστε

όσο πιο ενεργά μπορούμε στην έκθεση που φιλοξενείται στο «Millennium», η οποία κινείται έντονα στο πνεύμα των ημερών. Έντεκα καλλιτέχνες από την Πάτρα εκθέτουν και διαθέτουν προς πώληση έργα τους, προκειμένου τα έσοδα να διατεθούν στο Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Θηλέων Πάτρας.

Παράλληλα για τον Ιανουάριο υπάρχουν στο πρόγραμμά μας μια σειρά από εκδηλώσεις κυρίως στο χώρο του βιβλίου. Σε συνεργασία με το βιβλιοπωλείο «Πρωτοπορία» η βυζαντινολόγος και συνεργάτης του «δ» Αφέντρα Μουτζάλη θα παρουσιάσει το μυθιστόρημα της Alba Ambeht, «Η Απόλυτη Σιωπή» (εκδ. «Καστανιώτη»), μαζί με τους Παναγιώτη Φωτίου και Τάκη Παπαθεοδώρου.

Κι επειδή δεν εμμένουμε στις εκδηλώσεις αυστηρά καλλιτεχνικού χαρακτήρα, μαζί με το «Ελληνικά γράμματα», προετοιμάζουμε μια εκδήλωση-ημερίδα σχετική με το περιβάλλον. Υπάρχει βέβαια κι εδώ η πολιτιστική αφορμή, αφού η εκδήλωση θα περιστραφεί γύρω από το τελευταίο βιβλίο του καθηγητή Πανεπιστημίου, περιβαλλοντολόγου και δημοσιογράφου Νίκου Μάργαρη, που είναι γεμάτο από οικολογικές διαδρομές κατά μήκος του ελληνικού τοπίου.

Έντεκα φωνές στήριξης

Στην έκθεση «11+» που φιλοξενείται στο «Millennium» συμμετέχουν 11 από τους πιο αξιόλογους εικαστικούς καλλιτέχνες της Πάτρας με τον ευγενή φιλανθρωπικό σκοπό να διαθέσουν τα έσοδα από τις πωλήσεις των έργων τους για την ενίσχυση του **Κέντρου Παιδικής Μέριμνας Θηλέων Πάτρας**. Οι συμμετέχοντες καλλιτέχνες είναι οι: **Άνθη Τομαρά, Άννα Πήττα, Γεωργία Παράσχη, Γιάννης Κοψίνης, Ειρήνη Μπράττη, Ιωάννα Παντελή, Κώστας Παναγιωτακόπουλος, Μάρκελλος Μαυρομμάτης, Νίκος Αναγνωστόπουλος, Νίκος Πρέσσας και Στάθης Ανδρουτσάκης**.

Η έκθεση 11+ είναι μία συλλογική προσπάθεια πατριών καλλιτεχνών αλλά ταυτόχρονα και μία ανοιχτή πρόσκληση αρωγής στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που ευαίσθητες ομάδες συμπολιτών μας αντιμετωπίζουν στην καθημερινή τους ζωή. Είναι γεγονός ότι για την επιτυχημένη οργάνωση της προσπάθειας αυτής έχει δραστηριοποιηθεί και συμμετέχει ενεργητικά ένα ευρύ δίκτυο πολιτών και φορέων της Πάτρας.

Η έκθεση θα λειτουργεί μέχρι 22 Δεκεμβρίου και θα είναι ανοιχτή καθημερινά τις ώρες 10.00 – 13.00 και 18.00 – 21.30.

Αξέχαστες Λαϊκές Στιγμές

Μας έχει συνηθίσει η Ορχήστρα Νυκτών Εγχόρδων του Δήμου της Πάτρας να πειραματίζεται και να δίνει τη δική της ματιά στο έργο και τα τραγούδια ελλήνων συνθετών.

Αυτή τη φορά στις δύο συναυλίες που θα δώσει στο Συνεδριακό και Πολιτιστικό Κέντρο του Πανεπιστημίου Πατρών την Τρίτη 18 και την Τετάρτη 19 Δεκεμβρίου, θα κάνει μια περιδιάβαση σε μερικές από τις πιο ακριβές δημιουργικές στιγμές του Βασίλη Τσιτσάνη, με όπλο τις φωνή του Μανώλη Μητσιά και της Κερασίας Σαμαρά, και με σύμμαχο

το φωνητικό σύνολο «Ηχώ» υπό τη διεύθυνση της Λένας Σουρμελή.

Μια μουσική παράσταση έχει στηθεί για τις ανάγκες των δύο συναυλιών που αναμένεται να συσπειρώσει και πάλι τους φίλους της Ορχήστρας που την τιμούν και με το παραπάνω σε όλες τις εμφανίσεις της στην περιοχή.

Παράλληλα τις μέρες αυτές η Ορχήστρα προετοιμάζει και νέες δισκογραφικές παρουσίες, για τις οποίες θα έχουμε σύντομα όλες τις σχετικές λεπτομέρειες.

Τρεις χορωδίες για τα Χριστούγεννα

Παραδοσιακά τραγούδια από διάφορες χώρες, κάλαντα από την Ελλάδα ως την Ουκρανία, ύμνοι και άλλα χορωδιακά έργα περιλαμβάνει το χριστουγεννιάτικο κονσέρτο που διοργανώνει το Σάββατο 22 Δεκεμβρίου (9.00 μ.μ.) η «Πολυφωνική Χορωδία Πάτρας» στο Συνεδριακό και Πολιτιστικό Κέντρο του Πανεπιστημίου Πατρών.

Για την ετήσια γιορτή της η «Πολυφωνική» έχει προσκαλέσει δύο ακόμα χορωδίες από την Αθήνα. Πρόκειται κατ' αρχήν για τη Μικτή Χορωδία του ΟΤΕ, που κουβαλά πίσω της μια ιστορία 33 χρόνων με τη διεύθυνση πάντα του Αλέξανδρου Παπαγιαννόπουλου. Σε όλο αυτό το διάστημα η χορωδία του ΟΤΕ έχει παρουσιάσει με μεγάλη επιτυχία σε δεκάδες συναυλίες στην Ελλάδα και το εξωτερικό στιγμές από το δημοτικό, το θρησκευτικό και το σύγχρονο ελληνικό τραγούδι.

Δεύτερο προσκεκλημένο σχήμα, επίσης από την Αθήνα η Χορωδία Φίλων Μοντέρνας Μουσικής του Πολιτιστικού Σωματείου «Σύγχρονη Έκφραση». Η χορωδία είναι μικτή, διευθύνεται από το Δημήτρη Παπαδημητρίου, ιδρύθηκε το 1985, έχει συμμετάσχει σε διεθνή και ελληνικά χορωδιακά φεστιβάλ, έχει μέχρι τώρα έχει κυκλοφορήσει ένα CD και έχει συμπράξει με σημαντικές ορχήστρες και μουσικά σχήματα.

Δημοτικό Ωδείο

Έχοντας μόλις ολοκληρώσει με επιτυχία δύο φεστιβάλ (κιθάρας και μουσικής δωματίου), το Δημοτικό Ωδείο έχει προγραμματίσει για το επόμενο χρονικό διάστημα τα εξής:

- 21/12** Χριστουγεννιάτικη συναυλία με τους «Melos Brass» και τη χορωδία «Musica Nova». Συνεδριακό και Πολιτιστικό Κέντρο Πανεπιστημίου Πατρών.
- 23/12** Συναυλία Ορχήστρας Πατρών με τη διεύθυνση του Σαούλιους Σοντέσκis και σολίστ στο φλάουτο τη Στέλλα Γαδέδη και τη Χρυσή Δημητρίου. Συνεδριακό και Πολιτιστικό Κέντρο Πανεπιστημίου Πατρών.
- 27/12** Χριστουγεννιάτικο κοντσέρτο Ορχήστρας Πατρών, Συνεδριακό και Πολιτιστικό Κέντρο Πανεπιστημίου Πατρών.
- 14/1/02** Ρεσιτάλ μουσικών Ορχήστρας Πατρών. Δημοτικό Θέατρο
- 21/1/02** Συναυλία Ορχήστρας Πατρών. Δημοτικό Θέατρο
- 28/1/02** Ρεσιτάλ πιάνου του Παναγιώτη Γιαννακάκη, σε συνδιοργάνωση με την Ελληνική Ομοσπονδία Ομίλων, Συλλόγων και Κέντρων Unesco, Δημοτικό Θέατρο.

Καρναβάλι

Αφού περάσουν οι μέρες των γιορτών, η ηρεμία ως γνωστόν στην Πάτρα δεν κρατάει για πολύ. Στις 17/1 ξεκινά το Πατρινό Καρναβάλι που φέτος μάλιστα θα διαρκέσει για περισσότερο από κάθε άλλη φορά, αφού ολοκληρώνεται ακριβώς δύο μήνες μετά.

Η επίσημη τελετή έναρξης θα γίνει στις 19/1, ενώ ήδη θα έχει ξεκινήσει το παιχνίδι του Κρυμμένου Θησαυρού.

Από και πέρα μέσα στον Ιανουάριο οι φίλοι του Καρναβαλιού θα έχουν την ευκαιρία να ταξιδέψουν μέχρι τα Καλάβρυτα, αφού στις 26/1 θα διοργανωθεί στο Χιονοδρομικό Κέντρο μια σχετική γιορτή. Δύο μέρες αργότερα, στις 28/1 εγκαινιάζεται στο Παλαιό Δημοτικό Νοσοκομείο η έκθεση «Μάσκα – Προσωπείο» με την επιμέλεια του Αντρέα Ιωαννίδη. Η έκθεση θα διαρκέσει μέχρι το τέλος του Καρναβαλιού και γίνεται με τη συνεργασία της Δημοτικής Πινακοθήκης, της Σχολής Καλών Τεχνών του Πανεπιστημίου Αθηνών, του Τμήματος Θεατρολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών και πατρινών καρναβαλιστών.

ΔΗΠΕΘΕ Αγρινίου

Έχοντας ξεκινήσει αρκετά δυναμικά με συναυλίες, μετακλήσεις, αλλά και την πολύ καλή «Ελίζα» της Καλογεροπούλου σε σκηνοθεσία του Τάσου Ράτζου, το ΔΗΠΕΘΕ Αγρινίου έχει προγραμματίσει για κεντρική παραγωγή τον Ιανουάριο την παράσταση «Ο κόσμος του Τσέχοφ». Πρόκειται για

μία δουλειά σκηνοθετημένη από τον Χρήστο Καλαβρούζο που βασίζεται σε μονόπρακτα του δημοφιλούς συγγραφέα, με τα σκηνικά και τα κοστούμια της Λαμπρινής Καρδαρά. Θα παρουσιάζεται καθημερινά (εκτός Δευτέρας και Τρίτης) από τις 18 Ιανουαρίου στο Δημοτικό Θέατρο.

Έντονη όπως πάντα η δραστηριότητα της Εθνικής Λυρικής Σκηνής με πολλές παράλληλες παραγωγές. Συγκεκριμένα:

«**Απίλας**» του Βέρντι με λιμπρέτο του Τεμίστοκλε Σολέρα. Μουσική διεύθυνση: Βύρων Φιδετζής, σκηνοθεσία: Matta Tresti (21,23,28,30/12, 5/1/2002).

«**Ο κουρέας της Σεβίλλης**» του Ροσίνι σε λιμπρέτο Τσέζαρε Στερμπίνι. Μουσική διεύθυνση: Νίκος Χριστοδούλου-Δημήτρης Κατσιμπάς, σκηνοθεσία Θέμις Σερμιέ (31/12, 2.4./1/02)

«**Ξέρξης**» του Γκέοργκ Φρίντριχ Χαίντελ. Μουσική διεύθυνση: Βασίλης Χριστόπουλος, σκηνοθεσία: James Robert Carson (13, 16, 18, 20/1/02).

«**Ένα καπέλο από ψάθα Ιταλίας**» σε λιμπρέτο Ερνέστο και Νίνο Ρότα. Μουσική διεύθυνση: Μίλτος Λογιάδης, σκηνοθεσία: Γιάννης Ιορδανίδης (23, 24/1/02).

«**Τόσκα**» του Πουτσίνι σε λιμπρέτο Τζουζέπε και Λουίτζι Ιλλίκα. Μουσική διεύθυνση: Angelo Cavallaro, σκηνοθεσία: Νίκος Πετρόπουλος (27, 29, 30/1/02).

«**Καρυοθραύστης**» του Τσαϊκόφκι (μπαλέτο) σε χορογραφία, σκηνικά και κοστούμια Pierre Lacotte (22, 25, 26, 27/12/01, 3/1/02).

«**Το φιόρο του Λεβάντε**» του Ξενοπούλου (οπερέτα). Μουσική διεύθυνση: Γιώργος Κατσαρός/Χρυσάνθος Αλισάφης, διασκευή: Γιώργος Λαζαρίδης (22/12/01 – 28/4/02).

«**Ο μαγικός αυλός**» του Μότσαρτ από την Παιδική Σκηνή. Μουσική διεύθυνση: Δημήτρης Κατσιμπάς-Γιώργος Αραβίδης, σκηνοθεσία: Κάρμεν Ρουγγέρη (μέχρι 28/4/02).

Χρήσιμα τηλέφωνα

ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Πάτρας	623730	Κιν/φος «Ιντεάλ»	270154
Πανεπιστήμιο Πάτρας	991822	Κιν/φος «Πάνθεον»	325778
Συνεδριακό Κέντρο Παν/μίου	996316	«Millennium»	240400-1
Πολυφωνική Χορωδία Πάτρας	279679	Αίθουσα «Ζέρβας»	994308
Δημοτικό Ωδείο	271087	Δημοτικό Θέατρο	273613
Ωδείο Πατρών-Φιλαρμονική	277740	Λιθογραφείο	328394
Ορχήστρα Νυκτών Εγχόρδων	432556	Θέατρο «Αγορά»	271071
Χορευτικό Τμήμα Δήμου Πάτρας	274034	Καρναβαλικό Γραφείο	279008
Musical	270380	Μέγαρο Λόγου και Τέχνης	274034
Πολύεδρο	277342	Δροσερικό	223270
Μεθενίτης	274147	Παλαιά Σφαγεία Πατρών	314161
Πρωτοπορία	278727	Πολυτεχνείο Αγίου	06910 62280
Ελληνικά Γράμματα	620384	ΔΗΠΕΘΕ Αγρινίου	06410 21158
Κιν/φος «Ελίτ»	273021	Εθνική Πινακοθήκη	010 7211010
Κιν/φος «Ελπίς»	329995	Μέγαρο Μουσικής Αθηνών	010 7282333
Κιν/φος «Ομόνοια»	329000	Εθνική Λυρική Σκηνή	010 3643700

Εθνική Λυρική Σκηνή

Το πρόσωπο:

ΛΙΛΗ

Η ρεμπέτισσα της Θεσσαλονίκης

Διαστάσεις θρύλου για όσους την παρακολούθησαν κατά την 50χρονη μουσική καριέρα της, κατέχει η Λιλή, η ρεμπέτισσα της Θεσσαλονίκης, ή αλλιώς Ζαχαρένια Βαλαβάνη που, με τη γνήσια εκφραστική της δεινότητα, το πάθος, την ειλικρινή και συνεπέστατη στάση της, εκπροσώπησε με τον ιδανικότερο τρόπο τη μεγάλη της αγάπη, το αυθεντικό λαϊκό τραγούδι.

Η Λιλή, συνδύαζε την απλή και ταπεινή τέχνη του ρεμπέτικου κέντρου –«Παράδεισος», «Βεντέτα», «Αλίτσος», «Νονός», «Σκυλιά», «Καλύβα», «Φλαμίγκο», «Ρεμέτζο», «Λυχνάρι», «Μπαρμπάρελα», «Έλατος», «Καλαμίτσα», «Λουξεμβούργο», «Καραμπουρνάκι», «Λουξ», «Κοκκώνης», «Σπηλιά» και βεβαίως το πασίγνωστο «Μινουί», που παρουσιαζόταν την τελευταία εικοσαετία, ήσαν μερικά μόνο από τα μαγαζιά που τη φιλοξένησαν– με το πε-

ρήφανο αποτέλεσμα των υψηλού επιπέδου καλλιτεχνικών αναζητήσεων. Πάντα παρέα με τους αγαπημένους θαμώνες της, πάντα στη Σαλονίκη, που δεν αποχωρήστηκε στιγμή παρά τις συντονισμένες προσπάθειες παραγωγών και ιδιοκτητών νυχτερινών κέντρων της Αθήνας να τη φέρουν στο «κέντρο» της διασκέδασης. Πάντα απαλύνοντας με την εκφραστική φωνή της τους πόνους, τους ανεκπλήρωτους έρωτες, τις απογοητεύσεις των

ανθρώπων της. Όλοι πέρασαν από τα κέντρα της Λιλής, απλοί και αφοσιωμένοι στην τέχνη του ρεμπέτικου άνθρωποι, πολιτικές προσωπικότητες, καλλιτέχνες, επιχειρηματίες. Όλοι υποκλήθηκαν στη μαγική της τέχνη, αλλά και στον αυθεντικό τρόπο ζωής του ρεμπέτη που πρέσβευε. Με μια ερμηνεία που προκαλούσε ρίγη ενθουσιασμού, συγκίνησης και θαυμασμού, με μια φωνή ταυτόχρονα τόσο μπάσα και τόσο γλυκιά, η Λιλή από την Άνω Πόλη της Θεσσαλονίκης μιλώντας για τη βραχύβια κάθοδό της στην Αθήνα, σημειώνει: «Ξεντευτήκαμε στου «Τζιμη του Χοντρού» με τη Βίκυ Μοσχολιού στο ξεκίνημά της (1964) και την άλλη χρονιά στη «Βεντέτα» με την Πόλυ Πάνου, τον Μπάμπη Τσετίνη, τον Μουστάκα κ.ά. Δε μας άντεξε η Αθήνα, γυρίσαμε στη Θεσσαλονίκη, στην παράγκα του Κοκκώνη». Ο πληθυντικός βεβαίως λόγω της 43χρονης ανελλιπούς συνεργασίας της με δύο κορυφαίους μπουζουκξήδες, τον Καμπουρέλο και το Σωκράτη, που, αχώριστοι καθώς ήταν, αποτέλεσαν ένα από τα καλύτερα στο είδος τρίο της χώρας.

Αριστερή από τα γενοφάσκια της, πριν την Κατοχή οργανώθηκε στην ΕΠΟΝ και παρέμεινε σε όλη τη ζωή της «με το Κόμμα». Με γονείς πρόσφυγες από την Ανατολική Θράκη, έχασε τον πατέρα της μικρή –το «Λιλή» της το είχε χαρίσει ο πατέρας της και δεν ήταν καλλιτεχνικό ψευδώνυμο–, και είδε τη μάνα της να παλεύει για να θρέψει τα τρία παιδιά της δουλεύοντας καπνεργάτρια, όπως η ίδια έκανε για το μοναχογιό της που λάτρευε. Η Λιλή βγήκε από μικρή στη βιοπάλη, αλλά ενώ κάποια στιγμή τραγουδούσε, την άκουσε ένας γείτονας που δούλευε γκαρσόνι στο «Λουξεμβούργο». Αυτός την κάλεσε μαζί με την μάνα της στο κέντρο και η μικρή δεν έχασε την ευκαιρία να τραγουδήσει. Κάπως έτσι προκάλεσε την προσοχή και γρήγορα άρχισε την πορεία της τραγουδώντας καταρχήν ελαφρά ευρωπαϊκά. Πρώτη ερμηνεία της ήταν το «Δυο πράσινα μάτια», αλλά μετά την κρίση στο είδος στράφηκε στο ρεμπέτικο, κάτι που της ταίριαζε ιδιαίτερα. Έκτοτε ακολούθησε μια θρυλική καριέρα, που σηματοδοτήθηκε αποκλειστικά από κορυφαίες ζωντανές εμφανίσεις στα κέντρα.

Ουδέποτε έκανε ηχογράφηση της δουλειάς της. Έτσι η πρόσφατη πρωτοβουλία του 9.58 FM της ET3 να εκδώσει μια σειρά τραγουδιών της με τους Καμπουρέλο και Σωκράτη, αποκτά διαστάσεις ντοκουμέντου, εκτός από την αμιγώς καλλιτεχνική αξία της. Μια εκπληκτική έκδοση που επιμελήθηκε ο Γιώργης Μελί-

κης, πριν ακόμα συμπληρωθεί ένας χρόνος απουσίας της μεγάλης τραγουδίστριας (πέθανε σε ηλικία 73 ετών μόνη στο διαμέρισμά της από δεύτερο εγκεφαλικό την 1^η Φεβρουαρίου 2001).

Στο μουσικό μέρος της εν λόγω έκδοσης, ο ακροατής ξεναγείται με την αμίμητη φωνή της, αλλά με τις εκφραστικές εκτελέσεις των Καμπουρέλου και Σωκράτη σε δεκαοχτώ ακριβά δείγματα του ρεμπέτικου: «Όλοι οι ρεμπέτες του ντουινιά», «Πριν το χάραμα μονάχος», «Μπουζούκι μου διπλόχορδο», «Τι όμορφη που είσαι όταν κλαις», «Τ' ακρογιάλι», «Το μόνερο της αυγής», «Φυσάει ο μπάτης», «Αχάριστη», «Σα μαγεμένο το μυαλό μου», «Από βραδύς ξεκίνησα» και πολλά άλλα. Ξεχωριστή αναφορά αξίζει στο εκπληκτικό και λιγότερο γνωστό ζεϊμπέκικο «Ο Βαρώνος», που υπογράφει ο Σωκράτης (Σωκράτης Θεοδωρίδης). Ένα καταπληκτικό τραγούδι, που ερμηνεύει με μοναδικό τρόπο ο ίδιος και μιλά με ειλικρίνεια και χωρίς περιστροφές για τις καταβολές των καπνιστών του χασίς και τις ταξικές διαφορές τους (μάγκες, φτωχοί, αριστοκράτες).

Το CD όμως συνοδεύεται σε μια ιδιαίτερα καλαίσθητη συσκευασία από ένα εκπληκτικό 32σέλιδο βιβλίο με ασταίρευτο πλούτο πληροφοριών και ανεκτίμητο φωτογραφικό υλικό, που πρόσφερε ο γιος της Λιλής, Σωτήρης. Θαυμάσια κείμενα, αντάξια του καλλιτεχνικού διαμετρήματος της Λιλής, παρατίθενται από το Γενικό Διευθυντή της ΕΡΤ 3 Δημήτρη Κατσαντώνη, τη διευθύντρια προγράμματος 9.58 FM Βάνα Χαραλαμπίδου, τον επιμελητή της έκδοσης Γιώργο Μελίκη, τον πρόεδρο της ΕΣΗΕΜ-Θ Δημήτρη Γουσίδη, το ραδιοφωνικό παραγωγό και μελετητή του λαϊκού τραγουδιού Πάνο Γεραμάνη, καθώς και αποκαλυπτικές συνεντεύξεις της Λιλής, που είδαν το φως της δημοσιότητας μέσω εφημερίδων και περιοδικών.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το μοναδικό αυτό ηχητικό ντοκουμέντο της Λιλής παρήχθη στα στούντιο του Ραδιοφωνικού Σταθμού Μακεδονίας το καλοκαίρι του 1987, όταν το εκπληκτικό τρίο αποδέχτηκε να ηχογραφήσει. Το υπέροχο αυτό υλικό ανασύρθηκε από το αρχείο και σήμερα, μέσω της πραγματικά εκπληκτικής αυτής έκδοσης, μας προσφέρεται καλύπτοντας ένα σημαντικό κομμάτι της ελληνικής λαϊκής μουσικής, σε μια από τις κορυφαίες εκφάνσεις της.

MODE PLAGAL III (ΛΥΡΑ)

Πρέπει ευθύς εξαρχής να ξεκαθαρίσουμε ότι η στήλη θεωρεί το συγκρότημα των Mode Plagal σαν το πιο ενδιαφέρον σχήμα της ελληνικής σκηνής, που με προσήλωση και συνέπεια ακολουθεί από την ίδρυσή του ένα δημιουργικό και με ολοκάθαρη ταυτότητα δρόμο. Με συγκροτημένη άποψη για το χώρο της μουσικής που καλύπτουν, οι Mode Plagal χωρίς προσδιοριστικούς χαρακτηρισμούς και περιοριστικές ταμπέλες περιδιαβαίνουν τις επιρροές τους από την τζαζ, το δημοτικό τραγούδι, το rap, το ροκ, τη σόουλ, τη φανκ και τη σύγχρονη μουσική και τις μετουσιώνουν με ένα μοναδικό τρόπο, εύπεπτο, άμεσο και συνάμα ιδιαίτερα ποιοτικό, σε κύριες συνιστώσες του άκρως ιδιουσυγκρασιακού προφίλ τους.

Με μια συνεπέστατη πορεία και χωρίς ούτε μια στιγμή να προχωρούν σε φανφάρες, ο λίντερ του γκρουπ-σαξοφωνίστας Θοδωρής Ρέλλος, ο κιθαριστής Κλέων Αντωνίου, ο ντράμερ Τάκης Κανέλλος (αρχική σύσταση του γκρουπ), ο μπασίστας Αντώνης Μαράτος, ο κρουστός Άγγελος Πολυχρόνου και ο οργανίστας Μάνος Σαριδάκης, συνεχίζουν και στην τρίτη τους δισκογραφική απόπειρα το ιδιόμορφο και ελκυστικό ταξίδι τους, γεμάτο φρέσκιες ιδέες, γόνιμη φαντασία, υψηλότατη αισθητική, γερές δόσεις χιούμορ, και κινητοποιώντας μια ευρύτατη γκάμα συναισθημάτων στο ακροατή.

Με αφορμές από την παράδοση -δημοτικά τραγούδια, κλασικές φράσεις από τον караγκιόζη του Σπαθάρη, κάλαντα- το σπουδαίο αυτό σχήμα στήνει τις αυθεντικές συνθέσεις του και καταθέτει την ψυχή και την άποψη μιας βαθιάς ελληνικότητας, μακριά από ανούσιους τοπικισμούς. Στο χιουμοριστικά πτελοφορούμενο εναρκτήριο κομμάτι «A night in Karpenisia», τα πρώτα μένιστριμ τζαζ ηχοχρώματα μεταμορφώνονται στην πορεία σε ένα βακχικό ρουμελιώτικο πανηγύρι, που οδηγεί το άπιστευτο παίξιμο του άλλου σαξοφώνου του Ρέλλου (σαν κλαρίνο). Όταν θα ακούγονται οι τελευ-

ταίες νότες του υπέροχου αυτού άλμπουμ, όπου ο ακροατής είναι πλήρης από την κορυφαία φετινή ελληνική δουλειά, θα έχουν μεσολαβήσει εκπληκτικές συνθέσεις όπως το τραγουδισμένο από το Ρέλλο «Εμένα μου το 'παν τα πουλιά», τα «Τρία πουλιά βολιβάτικα» μεταφρασμένα στα γαλλικά στον τίτλο, το «Αερικό», η θαυμάσια «Περιστερούδα», ένα μάθημα του πώς συνταιριάζεται αρμονικά το αριστουργηματικό σύγχρονο τζαζ παίξιμο με την παράδοση της Θράκης, αλλά και οι ερμηνείες των τεσσάρων πρωτοκλασάτων Ελληνίδων ερμηνευτριών Γιώτας Βέη, Σαβίνας Γιαννάτου, Θεοδοσίας Τσάτσου και Ελένης Τσαλιγοπούλου, που προσθέτουν λάμψη και ουσία στο σπουδαίο εγχείρημα των Mode Plagal. Ιδιαίτερη μνεία αξίζει στις τραγουδιστικές επιδόσεις του κιθαρίστα Κλέωνα Αντωνίου και του σαξοφωνίστα Θοδωρή Ρέλλου.

Οι Mode Plagal με τον τρίτο αυτό άσσο τους, δείχνουν το δρόμο για το πώς η ελληνική μουσική μπορεί να πορευτεί χωρίς να επαναλαμβάνεται και να εγκλωβίζεται, αλλά αντιθέτως να πρωτοτυπεί, να μας συναρπάξει και να μας γοητεύει. Γι' αυτό άλλωστε και ξεχωρίζουν με τεράστια απόσταση ακόμα και από τους συνοδοιπόρους τους.

«Μεταμφιέσεις» του, ένα μεγαλεπήβολο, πολυσυλλεκτικό και ποικίλων αναφορών άλμπουμ, που ξεχωρίζει από την πρόσφατη δισκογραφική σοδειά.

Ένας δίσκος με άποψη και σαφή κατεύθυνση παράλληλη με την πολυφιλετική και πολλαπλών εθνοτήτων διαμορφούμενη κοινωνία. Με κυρίαρχο άξονα τα πλήκτρα και την

προγραμματισμένη ντραμς, που συνθέτουν έναν ολοκληρωμένο ηλεκτρονικό ήχο με ογκώδεις διαστάσεις, η μουσική του Μιχάλη Κουμπιού αποτελεί ένα πολυπολιτισμικό ταξίδι στις παραδοσιακές μουσικές, αντλώντας από το σώμα τους καιρία δάνεια χρήσιμα για τη διατύπωση της δικής τους σύγχρονης και ιδιουσυγκρασιακής άποψης. Οι ακατέργαστες και συχνά τραχείς χροιές της τσαμπούνας, του γιολί ταμπούρ και των λοιπών παραδοσιακών οργάνων μαρτυρούν τη γεωγραφία της μουσικής (από Βαλκάνια εκτείνεται στη Μεσόγειο, ταξιδεύει στην Αφρική, την Ασία και επανέρχεται αφομοιωμένη για να υπηρετήσει το όραμα του συνθέτη).

Ιδανική πρόταση για λιλιπούτειους ακροατές, αλλά βεβαίως και για μεγάλους που αρνούνται τη βάρβαρη ετηλικίωση και επιμένουν να θέλουν να βλέπουν τον κόσμο, μέσα από δύο παιδικά μάτια.

Ένας θαυμάσιος λόγος που αναδεικνύει την Εύα Ιεροπούλου σαν κορυφαία στιχουργό παιδικών τραγουδιών, μια βαθιά αισθαντική μουσική από την ίδια, πολύ προσεγγισμένες ενορχηστρώσεις από το σπουδαίο μουσικό και συνθέτη Κώστα Μπραβάκη και εξαιρετικές φωνητικές ερμηνείες από την Εύα Ιεροπούλου, την υψίφωνο Όλγα Αθανασιάδου, τον Κώστα Μπραβάκη, το Γιάννη Ιερόπουλο, τις μικρές Βαλεντίνη Παυλίδου και Βούλα Κουρτίδου και από παιδική χορωδία. Το μουσικό μέρος διεκπεραιώνεται με φαντασία από τις ακουστικές χροιές του φλάουτου, του βιολοντσέλου, του βιολιού, του πιάνου του μαντολίνου, της κιθάρας και την προσεκτική χρήση των ηλεκτρονικών.

Στίχοι και μουσική διαπλέκονται γοητευτικά σε μια ματιά γεμάτη ευ-

Ένα μωσαϊκό ήχων παιγμένο με απόλυτο, δυναμικό και διονυσιακό συχνά τρόπο απελευθερώνεται από κορυφαίους δεξιότεχνες παραδοσιακών οργάνων όπως το Θελόγη Γρύλλη, τον εκ Γαλλίας Ravy Magnifique, τον Tigran Sarkissian, το Μιχάλη Χολέβας και πολλούς άλλους και συμβαδίζει με τις δυτικότροπές διαδρομές της αφρόκρεμας της εγχώριας τζαζ: Γιώργος Κοντραφούρης στο πιάνο, Γιώτης Κιουρτσόγλου στο πενταχορδο ηλεκτρικό μπάσο, Δημήτρης Αγεράκης στην ηλεκτρική κιθάρα, Δημήτρης Χούνης στο σοπράνο σαξόφωνο κ.ά. Η φωνή της Βίκυς Αθανασίου προσθέτει ένα αρχαιοελληνικό ύφος με την ερμηνεία

αισθησία, λυρισμό, χιούμορ, που προσεγγίζει την «εποχή» της αθωότητας. Άλλωστε, όπως η Εύα Ιεροπούλου σημειώνει, δίνοντας την ταυτότητα του τίτλου του δίσκου της: «Κι όσο για μας τους μεγάλους, το πράσινο μούσκαρι-ο είναι ένα μεταφυσικό όχημα, ένα μαγικό χαλί με το οποίο δραπετεύουμε κάπου-κάπου κι από ψηλά αγναντεύουμε τις τρυφερές εικόνες της παιδικής μας ηλικίας».

Τα τραγούδια μας παραπέμπουν καθένα σε ένα διαφορετικό μουσικό ύφος και παρουσιάζουν ξεχωριστό αισθητικό ενδιαφέρον. Ο ενορχηστρωτής Κώστας Μπραβάκης διατυπώνει ο ίδιος τις αναφορές του στον κόσμο του Μότσαρτ, του Χατζιδάκι, του Μπομπ Μάρλεϊ. Σίγουρα, όμως, οι νοσταλγικές, συχνά μελαγχολικές μελωδίες που συνοδεύουν τους υπέροχους στίχους, υπαγορεύονται από έναν κόσμο γεμάτο αγάπη, ηθικές αξίες και την αντιμετώπιση των μικρών σε ενήλικες, χωρίς εκπτώσεις περιεχομένου και αισθητικής μορφής. Μια σπουδαία ηχογράφηση - πρωτοβουλία του

της, δίνοντας σύντομες νύξεις από αποσπάσματα αρχαίου λόγου ή από σύντομα συνοδευτικά χορωδιακά μέρη με τη συνδρομή του Balalai Vocal Ensemble.

Οι «Μεταμφιέσεις» του Μιχάλη Κουμπιού ακροβατούν επικίνδυνα πάνω στη λεπτή διαχωριστική γραμμή παράδοσης και σύγχρονου ήχου, μεταξύ της δύναμης της αυθεντικότητας και του ηλεκτρισμού, αλλά κατορθώνουν να μην θεθούν εκτός ισορροπίας. Είναι από τους δίσκους που σέβονται το παρελθόν, αλλά προχωρούν για να κάνουν καλύτερο το σήμερα και υπόσχονται πιο σημαντικό το αύριο.

ΕΥΑ ΙΕΡΟΠΟΥΛΟΥ ΤΟ ΠΡΑΣΙΝΟ ΜΟΥΣΚΑΡΙ (Ο) ΟΥΤΟΠΟΣ - ΩΔΕΙΟ ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Ωδείου Φίλιππος Βέροιας και των μουσικών παραγωγών «Ούτοπος», την οποία πρέπει να αναζητήσετε και να δωρίσετε άμεσα στα παιδιά σας -μέρες που έρχονται-, αλλά και μέσω αυτής αφήστε το όνειρο ζωντανό δίπλα στις δικές τους απορίες γι' αυτό που καθημερινά εισπράττουν από ότι τα περιβάλλει.

ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΟΥΜΠΙΟΣ ΜΕΤΑΜΦΙΕΣΕΙΣ (ΑΝΚΗ)

Ο Μιχάλης Κουμπιός, αναγνωρισμένος τραγουδοποιός και προερχόμενος από το χώρο του ροκ και της μπαλάντας, μας ξαφνιάζει με τις

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ
24 ΠΡΕΛΟΥΔΙΑ ΓΙΑ ΠΙΑΝΟ ΑΠΟ ΤΟ ΣΠΥΡΟ ΤΣΕΛΕΝΤΗ
(ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ)

Μια πραγματικά ευχάριστη έκπληξη μας ήρθε από την πρόσφατη έκδοση του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου. Ο διακεκριμένος πιανίστας Σπύρος Τσελέντης, γνωστός και στην Πάτρα από τη θητεία του ως καθηγητής στο Δημοτικό ωδείο της πόλης, βρέθηκε στις 24 Νοεμβρίου 1999 στην εκκλησία του Αγίου Φραγκίσκου στην Κέρκυρα συμμετέχοντας στην 1^η

Εβδομάδα Ελληνικής Μουσικής, που διοργάνωσε το Ιόνιο Πανεπιστήμιο, και ερμήνευσε τα 24 προλούδια του μεγάλου Έλληνα συνθέτη και εξέχοντα μουσικού διδάσκαλου Γιάννη Α. Παπαϊωάννου. Το θαύμασιο ρεσιτάλ αποτελεί το υλικό της ζωντανής αυτής ηχογράφησης.

Ο Γιάννης Α. Παπαϊωάννου υπήρξε ένας από τους πιο παραγωγικούς συνθέτες της χώρας μας, ενώ οι αισθητικές ανησυχίες κάλυψαν ένα ευρύτατο φάσμα θεματολογικών κατευθύνσεων, που εκτείνονται από τις ιμπρεσιονιστικές τάσεις στην αρχή (1932–1938), την έντονη παρουσία του στην «Εθνική Σχολή» και το φολκλόρ (1938–1943), την έντονη επιρροή του από τη βυζαντινή μουσική (1944–1952), τη στροφή προς την ατονικότητα και το δωδεκαφθογγισμό (1953–1962), την ενσχυρόλησή του με τα σειραϊκά και μετασειραϊκά συστήματα (1963–1965) και έφτασε στη διαμόρφωση ενός προσωπικού ιδιώματος (1966 έως το 1989 που πέθανε).

Στο δίσκο αυτό ο Σπύρος Τσελέντης μας παρουσιάζει ένα μέρος του έργου του, που συνδέεται καθαρά με την «Εθνική Σχολή» και αποτελεί μια από τις πιο ευαίσθητες μουσικές στιγ-

μές που γεννήθηκαν στην προπολεμική Ελλάδα. Πρόκειται για τα 24 θαυμάσια προλούδια, εκ των οποίων τα 12 πρωτοπαίχτηκαν από τον συνθέτη το 1938, ενώ τα υπόλοιπα βρέθηκαν σκόρπια στα κατάλοιπα του συνθέτη και αποκαταστάθηκαν από τη Χάρη Ξανθουδάκη για λογαριασμό του Μουσείου Μπενάκη, μόλις το 1992. Το εν λόγω ρεσιτάλ αποτελεί την πρώτη ζωντανή παρουσίαση και των 24 προλουδιών του Γιάννη Α. Παπαϊωάννου.

Ένα πραγματικό ντοκουμέντο και μια αποκαλυπτική ερμηνεία του Σπύρου Τσελέντη, ο οποίος με ένα χείμαρρο δεξιότηχίας αλλά και με μια ευαίσθητη και άκρως προσηλωμένη προσέγγιση στο έργο του συνθέτη, αναδεικνύει την αυθεντική ομορφιά και την ευρύτατη γκάμα συναισθημάτων που πυροδοτούν οι συνθέσεις. Εκτελεστική ακρίβεια, ιδιοσυγκρασιακό παίξιμο γεμάτο ψυχή και εσωτερικότητα. Ένα ξεχωριστό απόκτημα για κάθε σοβαρή κλασική δισκοθήκη όσον αφορά στη σπανιότητα και την αισθητική αξία του αυθεντικού υλικού, αλλά και την εξαιρετική αντιμετώπιση του σύγχρονου πιανίστα.

πνευστός και συνθέτης, έχει να επιδείξει μια χειμαρρώδη πορεία στο χώρο της κλασικής και της τζαζ μουσικής, που ξεπερνά τα όρια της Ευρώπης και καθιστά το όνομά του στην εμπροσθοφυλακή της παγκόσμιας πρωτοπορίας.

Στο πρόσφατο δισκογράφημά του με τίτλο «Minneapolis», ο Michel Portal ανασκευάζει κάθε συμβατική έννοια περί αυτοσχεδιασμού, τροφοδοτώντας εκ νέου και αναπροσαρμόζοντας τους εκφραστικούς κώδικες. Ο Εξέχων τζαζμαν μας φιλοδω-

ρεί με δώδεκα ανεπανάληπτες πρωτότυπες συνθέσεις του, μία του συνεργάτη του κιμπορντίστα Tony Hymas και μια συναρπαστική διασκευή του «Good bye pork pie hat» του λατρεμένου Charles Mingus.

Έχοντας στο πλευρό του, εκτός του Hymas, και μια ομάδα ικανότατων μουσικών –Sonny Thompson στο ηλεκτρικό μπάσο, Michael Bland στα ντραμς, Vernon Reid στη ηλεκτρική κιθάρα– ελίσσεται με τα αναγνωρίσιμα και πλήρη συναισθηματικών αποχρώσεων σόλο του στα σαξόφωνα (σοπράνο και άλτο), στο μπάσο κλαρινέτο και στο μπαντονόν (αριστουργηματική η σύλληψη της ιδέας η δομή και το παίξιμό του στο κατα-

Από τα αριστουργήματα της χρονιάς που εκπνέει, η τελευταία αυτή δισκογραφική κατεύθυνση ενός εκ των πιο δημιουργικών και σε πλήρη φόρμα τζαζζμένων, του κοντραμπασίστα και συνθέτη Charlie Haden, σίγουρα αποτελεί πρότυπο και δείγμα υψηλού γούστου.

Το καλλιτεχνικό ανάστημα του Charlie Haden βεβαίως δεν μπορεί να προσμετρηθεί για τις ανάγκες του σύντομου αυτού σημειώματος, αλλά αποκαλύπτεται απλόχερα στον ακροατή μέσα απ' αυτό το δίσκο. Μια λαμπρή πορεία εν μέσω αριστουργηματικών ηχογραφήσεων, πολλαπλών πρότζεκτ διαφορετικών μορφών, συνόλων –από τρίο έως θρυλικές big bands όπως η Liberation Music Orchestra– πάντα με τη σφραγίδα της υψηλής ποιότητας, βρίσκει εδώ μια ακόμα φανέρωσή της.

Στο «Nocturne» ο Haden συναντά τον κορυφαίο κουβανό πιανίστα Gonzalo Rubacalba και τον ιδιοφυή ντράμερ και κρουστό Igancio Berroa και επιχειρούν μια γοητευτική περιδιάβαση στη μουσική της Κούβας

πληκτικό «Cinco ed la tarde») σε ένα ευρύτατο πεδίο υφολογικών κατευθύνσεων που χωρά την τζαζ, τη ραπ, την κλασική, τη μεσογειακή κουλούρα, κάτω από το πρίσμα ενός αυτοσχεδιαστικού προφίλ, απόλυτα σύγχρονου. Η ωριμότητα των επιλογών του, η εκρηκτική προσωπικότητά του, ο μαγικός τρόπος που σκαρώνει μελωδίες ανάμεσα στους αυτοσχεδιασμούς, η απίστευτη αίσθηση της ισορροπίας και του μέτρου που τον προφυλάσσει από την εκτροπή στην ανούσια φλυαρία και η ικανότητά του να διακρίνει και να φωτίζει πάντα τις μουσικές φράσεις που έχουν να πουν κάτι ολοκληρωμένο, είναι μερικά μόνο από τα στοιχεία που τον καθιστούν ένα ανεκτίμητο κεφά-

υπαγορευμένη από ακριβιά συναισθήματα, ατμόσφαιρα νωχελική, μπόλκη νοσταλγία, γερές δόσεις λυρισμού και μια αίσθηση αυθεντικότητας που πηγάζει από την αποκλειστική χρήση ακουστικών οργάνων.

Οι συνθέσεις των μεγάλων συνθετών της Κούβας: Martin Rojas, Maria Teresa Lara, Arturo Castro, Marta Valdes, Osvaldo Farres κ.ά., μεταμορφώνονται σε ένα βαθιά αισθαντικό και απόλυτα ισορροπημένο άκουσμα και μαζί με τις πρωτότυπες δημιουργίες των Haden και Rubacalba –απόλυτα εναρμονισμένες στο γενικό κλίμα και την κυρίαρχη ατμόσφαιρα– στελεχώνουν ένα ολοκληρωμένο πεδίο όπου οι ανεξάντλητες ιδέες, η αναμφισβήτητη δεξιότητα των εκτελεστών και η πλήρης και αυτόφωτη φυσιογνωμία του πρότζεκτ βάζουν τα γερά θεμέλια για την ανάδειξη ενός λαμπερού αριστουργήματος.

Στη μαγευτική αυτή εμπειρία της ακρόασης, εκτός των τριών προαναφερόμενων, συμβάλλουν τα μέγιστα τέσσερις ακόμα ογκόλιθοι της τζαζ:

λαιο της σύγχρονης μουσικής. Το «Minneapolis» του Michel Portal δεν είναι από τις δουλειές που με ευκολία συναντάμε μπροστά μας.

Είναι από τις σπάνιες εκείνες στιγμές που μας παρακινεί να συνεχίζουμε ν' ακούμε μουσική εν έτει 2001, περιμένοντας πάντα την έκπληξη και πιστεύοντας ότι οποιαδήποτε εποχή μπορεί να γεννά αριστουργήματα και να μας συναρπάξει. Αρκεί αυτά τα αριστουργήματα να τα ανακαλύπτει ο σύγχρονος ακροατής ανάμεσα στα αδιάφορα και πολυδιαφημιζόμενα παράγωγα των τυχαρπαστών και ευκαιριακών μουσικάντηδων, που δηλώνουν την ατάλαντη παρουσία τους ως καλλιτεχνική κατάθεση.

CHARLIE HADEN
NOCTURNE
(UNIVERSAL)

Ο λόγος για τον ψυχωμένο ήχο των τενόρο σαξοφώνων των Joe Locano και David Sanchez, την αφηγηματικότητα της ακουστικής κιθάρας του Pat Metheny και τη λυρική χροιά του βιολιού του Federico Britos Ruiz.

Ένας δίσκος για πολλαπλές ακρόασεις, που δεν εξαντλείται στις τυχαίες συγκυρίες της επικαιρότητας, ένα άλμπουμ μεγάλης αξίας, απαραίτητο για κάθε σοβαρή δισκοθήκη.

MICHEL PORTAL
MINNEAPOLIS
(UNIVERSAL)

Ύμνοι και κάλαντα των Χριστουγέννων

Του Παναγιώτη Ανδριόπουλου

Ο προεόρτιος εορτασμός της Γεννήσεως του Κυρίου ξεκινά για τα καλά πέντε μέρες πριν τα Χριστούγεννα. Οι ακολουθίες που ψάλλονται στην Εκκλησία τις μέρες αυτές καλούν τους πιστούς να προετοιμαστούν για την μεγάλη εορτή των Γενεθλίων του Χριστού. Ο χαρακτήρας των ύμνων είναι ιδιαίτερα προτρεπτικός: «Προεορτάσωμεν λαοί, Χριστού τά Γενέθλια καί ἐπάραντες τὸν νοῦν, ἐπὶ τὴν Βηθλεέμ ἀναχθώμεν τὴ διανοίᾳ...». Ολόκληρη η κτίσις ετοιμάζεται να γιορτάσει την «χειμωνιάτικη πασχαλιά». Και οι προεόρτιοι ὕμνοι των ακολουθιών, με την μελωδική ποικιλία τους και τα υψηλά θεολογικά νοήματα που διατυπώνονται με απaráμιλλο ποιητικό τρόπο, δίνουν τον τόνο της πανηγύρεως.

Ανάμεσα στους προεόρτιους αυτούς ὕμνους ξεχωρίζει κανείς στιχηρά προσόμοια και κανόνες «κατὰ ἀλφάβητον». Το ποιητικό είδος προβλέπει ὡστε τα πρώτα γράμματα του κάθε τροπαρίου να συναποτελούν μια φράση, μια ένδειξη ή ένα όνομα. Ήταν για τους υμνογράφους ένας τρόπος να διοχετεύουν αποσκεπασμένο το όνομά τους ή την καταγωγή τους. Τα δείγματα δεν είναι πολλά μια και η ταπεινοφροσύνη τους δεν επέτρεπε την αυτοπροβολή τους, καθώς μάλιστα είχαν την συνείδηση ότι υπηρετούν την λειτουργική τέχνη της Εκκλησίας. Έτσι, η ακροστιχίδα πολλών κανόνων αναφέρεται στο θέμα της εορτής κι όχι στον ποιητή του είδους. Ας σημειωθεί ότι η ακροστιχίδα ποικίλλει ανάλογα με την επιθυμητή έκταση.

Στην περίπτωση, όμως, των κατ' αλφάβητον κανόνων και προσομοίων τα 24 γράμματα του αλφαβήτου, από το Α ως το Ω, καθορίζουν ακριβώς την έκταση των υμνολογημάτων. Στον ὄρθρο της 20ῆς Δεκεμβρίου συναντούμε στιχηρά προσόμοια κατ' αλφάβητον: «Ποίημα Ῥωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ». Ψάλλονται στου αίνους τμηματικά μέχρι την 23ῆ Δεκεμβρίου. Αναλυτικά: 20 Δεκεμβρίου, τα τροπάρια Α-Ζ, 21 Δεκ. Η-Μ, 22 Δεκ. Ν-Σ και 23 Δεκ. Τ-

Ω. Πρόκειται για την ίδια ακριβώς διαίρεση βάσει της οποίας ψάλλεται ο Ακάθιστος Ὕμνος τις τέσσερις πρώτες Παρασκευές της Μεγάλης Τεσσαρακοστής. Τα περίφημα αυτά προεόρτια στιχηρά των Χριστουγέννων «Αἱ ἀγγελικαὶ προπορεύεσθε δυνάμεις...», ὡπως παρατηρεῖ ο καθηγητής Ν. Τωμαδάκης, «εἶναι οὐσιαστικῶς α' οἶκος ὕμνου, ἔχοντος ἀκροστιχίδα "Αἶνος ταπεινοῦ Ῥωμανοῦ εἰς τὰ γενέθλια", τοῦ ὁποῦ ἐξέπεσαν τὸ προοίμιον». Εἶναι αξιοσημείωτο ὅτι το προοίμιο του κοινάκιου του Ρωμανοῦ στα Χριστούγεννα, το δημοφιλές «Ἡ Παρθένος σήμερον» ψάλλεται μέχρι σήμερα, καθιστώντας τον Ρωμανό διαχρονικό ποιητή.

Σύμφωνα με τον Οδυσσέα Ελύτη ο Ρωμανός αναδεικνύεται ως «ο πλησιέστερος και προς τους αρχαίους και προς τους σύγχρονους ποιητές μας; ένας κρίκος ανοξείδωτος ανάμεσα σε δύο μεγάλες περιόδους ενός και του ίδιου πολιτισμοῦ».

Στον ὄρθρο της 21ῆς Δεκεμβρίου ο προεόρτιος κανόνας «κατὰ ἀλφάβητον» εἶναι ποίημα του μεγάλου υμνογράφου Ἰωσήφ (840-883) που καταγόταν από την Κάτω Ἰταλία. Ο κανόνας εἶναι πλήρης, αποτελείται δηλ. από 9 ὡδές (ουσιαστικά 8 αφού δεν υπάρχει η γ' ὡδή). Κάθε ὡδή περιλαμβάνει τρία τροπάρια, δηλ. 3x8=24, ὅσα και τα γράμματα του αλφαβήτου. Η σύνθεση διακρίνεται για τον χρωματικό πλούτο, τον προσωπικό αλλά και δοξαστικό τόνο. Χαρακτηριστικές εἶναι οι πανηγυρικές προτροπές των δύο προτελευταίων τροπαρίων: «Χορεύσωμεν ἅπαντες πιστοί, σκιρτήσωμεν, καὶ συμφώνως ἀλαλάξωμεν...», «Ψαλτήριον ἁγίε Δαυῖδ ἀνάλαθε, καὶ κιθάραν καὶ μελωδήσον...».

Στον ὄρθρο της 23ῆς Δεκεμβρίου υπάρχει ένας ακόμη προεόρτιος κανόνας «κατὰ ἀλφάβητον», ποίημα και αὐτός του Ἰωσήφ, με την ίδια ακριβώς μορφή ὡπως ο αντίστοιχος της 21ῆς Δεκ. Ἐνῶ αὐτοὶ οἱ δύο κανόνες εἶναι το-

νισμένοι σε διαφορετικούς ἤχους – της 21ῆς Δεκ. σε ἤχο δ' και της 23ῆς σε ἤχο β' – μερικά τροπάρια ἔχουν το ἴδιο περιεχόμενο και ο Ἰωσήφ χρησιμοποιεῖ τις ἴδιες λέξεις, με ἄλλη φυσικὰ διάταξη. Παράδειγμα και πάλι τα δύο προτελευταία τροπάρια, ὅπου η ομοιότητα εἶναι ολοφάνερη (βλ. παραπάνω).

«Χορεύσωμεν πιστοί, καὶ σκιρτήσωμεν τῷ πνεύματι...», «Ψαλτήριον τερπνόν, ἀνάλαθε Προφήτα Δαυῖδ καὶ λέγε...».

Την παραμονή των Χριστουγέννων 24 Δεκεμβρίου συναντούμε στις ακολουθίες της ημέρας δύο προεόρτιους κανόνες «κατὰ ἀλφάβητον», ἕναν στην ακολουθία του Αποδείπνου και ἕναν στην ακολουθία του ὄρθρου. Ο Κανόνας του Αποδείπνου εἶναι μελοποιημένος κατὰ το πρότυπο του περίφημου κανόνα του Μ. Σαββάτου «Κύματι θαλάσσης» (ἤχος πλ. β').

Φυσικὰ το νόημα των τροπαρίων ταιριάζει ἀπολύτως με τον εορτασμό των Χριστουγέννων και με αὐτὸν τον τρόπο ἀναδύεται η Γέννησις του θεανθρώπου ὡς το Πάσχα του Χειμῶνα. Αὐτὸ φαίνεται καθαρά και ἀπὸ ὅλες τις ακολουθίες των Χριστουγέννων που εἶναι συνειδητὰ κατασκευασμένες κατὰ το πρότυπο των ακολουθιών της εορτής του Πάσχα.

Ο κανόνας του ὄρθρου σε ἤχο β' εἶναι πάλι ποίημα του υμνογράφου Ἰωσήφ του Ἰταλιώτου. Η ιδιαιτερότητά του ἔγκειται στο ὅτι περιλαμβάνει 26 τροπάρια, δηλ. δύο παραπάνω ἀπὸ τα γράμματα του αλφαβήτου. Αφού ολοκληρώνεται το αλφάβητο με το γράμμα Ω, ακολουθούν δύο τροπάρια με αρχικά γράμματα ΙΩ, που υποδηλώνουν το ὄνομα του υμνογράφου Ἰωσήφ. Ο κανόνας διαποτίζεται ἀπὸ το στοιχείο της προσδοκίας του ἐρχόμενου Ἰησοῦ: «Γεννηθῆναι ἔρχεται χριστός...», «ἐγγίζει ἤκει νῦν ὁ Κύριος, προσδοκία Ἐθνῶν, καὶ σωτηρία κόσμου...». «Ξενοτρόπως Χριστὸς εἰς τὰ ἴδια, ἔρχεται...», «...ἰδοῦ Χριστὸς ἐγγίζει ἐν Βηθλεέμ ἀποικτόμενος...», «Ἰδοῦ εἰς τὰ ἴδια, ἐν ἄλλοτρίῳ ἔρχεται, ὁ Πανάγιος Λόγος...».

Ο Χριστὸς ἦλθε στη γη ὡς ἄνθρωπος και θυσιάστηκε για τη σωτηρία του κόσμου. Ὅμως οἱ Χριστιανοὶ προσδοκοῦν τη δεύτερη Του ἔλευση, ὡς Βασιλέως και Κριτοῦ των ἀπάντων. Οἱ δύο παρουσίες του Χριστοῦ συνυπάρχουν στη χριστιανική σκέψη, πράξη και προσευχή ὅλων των αἰώνων, αφού πάντοτε ο Ἰησοῦς ἔρχεται. Εἶναι μάλιστα αξιοσημείωτο ὅτι στο γνωστὸ χωρίο της Αποάλυψης προβάλλεται ο Χριστὸς ὡς ἡ ἀνακεφαλαίωση των πάντων και ὡς ο «αἰετὸς ἐρχόμενος»: «Ἐγὼ εἰμι τὸ Α και τὸ Ω, λέγει Κύριος ὁ Θεός, ὁ ὢν και ὁ ἦν και ὁ ἐρχόμενος, ὁ Παντοκράτωρ».

Το είδος των αλφαβηταρίων συναντούμε και στη μεταβυζαντινὴ ποίηση. Ο Μιχαὴλ Περάνθης παρατηρεῖ: «Κατὰ κανόνα ἀποτελοῦν ἕνα στιχουργικὸ παίγνιο για την ενασχόληση ερασιτεχνῶν. Καλλιεργήθηκαν ὡστόσο ευρύτατα και πριν ἀπ' την ἄλωση και μετὰ τον ΙΕ' αἰῶνα. Αφθονοῦν ἐπίσης στην ἐκκλησιαστικὴ ποίηση και γνώρισαν γενικὰ τέτοια διάδοση, ὡστε ἐπηρέασαν ἀκόμη και το δημοτικὸ μας τραγούδι». Η συγκεκριμένη παρατήρηση ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ πολλὰ παραδείγματα. Ἐνδεικτικὰ σημειώνουμε την Αλφάβητο της Ἀγάπης (καταλόγια-στῆχοι περὶ ἔρωτος και ἀγάπης) και τα ποντιακά κάλαντα των Χριστουγέννων που μας ἐνδιαφέρουν ἐδῶ. Τα Αλφαβητάρια Κοτυρώων Πόντου εἶναι τα γνωστὰ πλέον χριστουγεννιάτικα κάλαντα «Ἄναρχος Θεός...». Το γλωσσικὸ και το μουσικὸ ἰδίωμα παραπέμπουν στην υμνογραφία της Εκκλησίας.

Εἶναι ἀποκαλυπτικὴ ἡ εἶδηση του Τυπικοῦ της Μονῆς της Κρυπτοφέρρης στη Ρώμη (ἔτος 1772): «Ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῇ νυκτὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως, ἐν καιρῷ τῆς εὐλογίας τῆς Τραπέζης, κατὰ τὸ ἔθος, δύο ψάλται ἐκφώνως ἤδουσι τὸδε τὸ ἄσμα, κατ' Ἀλφάβητον, εἰς τὴν Γέννησιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Το ἄσμα αὐτὸ ψαλλόταν στην Καπαδοκία και ἀπὸ κει, ὡπως φαίνεται, μεταφέρθηκε στην ἐν λόγω Μονὴ της Ρώμης.

Μετὰ ἀπὸ κάθε στίχο υπάρχει ἡ βυζαντινὴ ἐπωδός: «Ἐρουρέμ, ἔρουρέμ, ἔρου, ἔρουρέμ Χαίρε Ἄχραντε». Η ἐπωδός αὐτὴ ἀλλάζει, ὡς προς τα λόγια καθώς ψάλλονται οἱ κατ' αλφάβητον στίχοι. Παραμένει βέβαια ἴδια ἡ μελωδία: «Ἐριρέμ, Τεριρέμ, Ἐριρέμ και τένενα Χαίρε Δέσποινα» και «Ἄγιος, Ἄγιος, Ἄγιος ὑπάρχεις καὶ Κύριος». Ἐντοπίσαμε τρεῖς παραλλαγές αὐτῶν των καλάντων. Κοινὸ χαρακτηριστικὸ τους, ἐκτὸς ἀπὸ την μελωδία, οἱ τρεῖς πρώτοι στίχοι. Οἱ υπόλοιποι διαφέρουν ριζικὰ ὡς προς το νόημα. Οἱ δύο ἐκδοχές ἀναφέρονται ἀποκλειστικὰ στο γεγονός της Γεννήσεως ἐνῶ ἡ ἄλλη ἀναφέρεται και στην εορτὴ των Θεοφανείων.

Και οἱ τρεῖς παραλλαγές ἐκφράζουν με λιτό ἀλλὰ ουσιαστικὸ τρόπο την θεολογία της Εκκλησίας:

— Θεός, βασιλεὺς προαιώνιος, τίκτεται ἐκ κόρης Θεοπάιδος.

— Ξένη σου Παρθένη ἡ κύρις, ξένος και ὁ τρόπος Γεννήσεως.

— Τρεῖς τὰς ὑποστάσεις ἐγνώκαμεν, Πατέρα, Υἱόν, Πνεῦμα Ἄγιον.

— Ὁ, ὃν τοῦ Πατρὸς προαιώνιον, φώτισον τοὺς πάντας πιστεύσαντας.

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΑΜΠΑΝΗΣ «Θέλω να μείνω με τον μπαμπά»

Μυθιστόρημα

Εκδ. «Ελληνικά Γράμματα» ΑΘΗΝΑ 2000

«Έκλαψε λίγο (ο Κωστάκης) και για τους ζωντανούς... Και για τον εαυτό του, που ερχόταν σαν ξένος και του ζητούσε να γνωριστούν καλύτερα, να πουν και να δουν περισσότερα και όχι μόνο αυτά που έβλεπαν οι γύρω του και τον θεωρούσαν καλό και φρόνιμο. Και καλός ήταν και φρόνιμος και μάλαμα παιδί και το γνώριζε, κι ήταν αυτός ένας λόγος παραπάνω να κλάψει με την ψυχή του».
(σελ. 136).

Ο Σωτήρης Σαμπάνης, έχοντας ασχοληθεί ερασιτεχνικά με την ποίηση, μας δίνει το πρώτο του πεζογράφημα, ένα μυθιστόρημα που μας γνωστοποιεί την ιστορία και την πορεία του Κωστάκη Παρέντη, ενός απλού και καθημερινού ανθρώπου από τη Σάμο.

Ο συγγραφέας γεννήθηκε στις Καμάρες του Αιγίου και σπούδασε στη Νομική Αθηνών, όπου ζει και εργάζεται.

Στο μυθιστόρημα φαίνεται ότι το συγγραφέα δεν τον ενδιαφέρει το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο (ο πραγματικός χρόνος της ιστορίας είναι το διάστημα 1968-1997), αλλά όλα όσα συμβαίνουν στο εργαστήρι της

ψυχής και τα οποία επηρεάζουν τη ζωή τους, τη συμπεριφορά τους και τις επιλογές τους.

«Είναι τρομερό αν αναλογιστεί κανείς τι βαθιά μυστικά κουβαλάει κάθε άνθρωπος μέσα του» (σελ. 182).

Αυτά τα μυστικά ενδιαφέρουν το Σωτήρη Σαμπάνη, γιατί πιστεύει ότι τα απωθημένα, οι τραυματικές εμπειρίες, οι ροπές της φύσης προς μη αποδεκτές συμπεριφορές, οι ενοχές, οι απογοητεύσεις και άλλα παρόμοια είναι που καθορίζουν την ποιότητα της συμπεριφοράς μας.

Σημαντικό το «φαίνεσθαι», αλλά καθοριστικό το «είναι». Και αυτό το είναι, τον εαυτό μας, τον μαθαί-

νουμε σιγά – σιγά μέσα από τις συναναστροφές, τις επιτυχίες και τις αποτυχίες μας.

Σιγά – σιγά αποκαλύπτονται και τα μυστικά του Κωστάκη, του βασικού ήρωα, όσο και των άλλων προσώπων τα οποία μπαίνουν στην ιστορία και στη ζωή του. Και ο Αλέξανδρος και ο Σταμάτης και ο Πέτρος και η Έλλη κουβαλούν τα δικά τους μυστικά που έχουν να κάνουν με έντονα παιδικά βιώματα ή με αρρώστιες και γεγονότα που ήρθαν αιφνίδια, κάποια στιγμή, στη ζωή τους και τους έκαναν να αναθεωρήσουν απόψεις ή να δουν με άλλο μάτι τη ζωή.

Ο Αλέξανδρος είναι παιδί χωρισμένων γονιών, θα ήθελε να μείνει με τον μπαμπά του, αλλά κανείς, δεν τον ρώτησε. Ο Σταμάτης, παιδικός φίλος του Κωστάκη, ζει στο Ηράκλειο και κουβαλάει τα τραύματα πολλών βιωμάτων από τα παιδικά χρόνια, κάνοντας τη δική του «ελεύθερη και διαφορετική» ζωή.

Η Έλλη, μεγάλος έρωτας του Κωστάκη, μέσα από μια τυχαία γνωριμία, θα του δώσει και θα του πάρει πολλά και θα «εξαφανιστεί», όταν καταλάβει ότι πάσχει από «σκλήρυνση κατά πλάκας», ασθένεια που θα την οδηγήσει αργά και σταθερά σ' ένα τραγικό θάνατο.

Παντρεμένος πια με τη Θάλεια, έκφραση της παλιάς Ελληνίδας με απέραντη καλοσύνη, υπομονή και ανοχή, ο Κωστάκης θα αποκτήσει γιο, τον Οδυσσέα, και όλα θα δείχνουν καλά.

Δε θα έχει εσωτερική πληρότητα. Αισθάνεται να κουβαλάει μέσα του και το ΑΛΛΟ, το διαφορετικό. Οι μνήμες ενός παιδικού ομοφυλικού έρωτα, χωρίς τραυματικές εμπειρίες, όπως στην περίπτωση του Σταμάτη, δεν τον αφήνουν ήσυχο. Δοκιμάζει ν' ανοίξει και το δωμάτιο που δεν θάπρεπε.

«Η περιέργεια σκότωσε τη γάτα, αλλά η ικανοποίηση της περιέργειας την ανάστησε».

Σ' αυτή την προσπάθεια να γνωρίσει και τις σκοτεινές πλευρές του εαυτού του θα πάρει την απόφαση να χωρίσει και θα ζητήσει τη γνώμη του μικρού Οδυσσέα, του γιου του.

Εκείνος θ' απαντήσει μ' ένα σημείωμα ανορθόγραφο «Θέλω να μείνω με τον μπαμπά».

Θα μείνουν μαζί, θα τα πάνε καλά, και ο Κωστάκης θα καταφέρει να κάνει την «άλλη» ζωή με τον ΑΛΛΟ που αναζητούσε, αλλά οι εξελίξεις θα είναι ραγδαίες και με δραματικό και τραγικό τέλος.

Γνωρίζει πολλά πια ο Κωστάκης. Και οι όσο πιο πολλά γνωρίζει τόσο πιο πολύ φοβάται. Δίκοπο μαχαίρι η ΓΝΩΣΗ.

Μυστήριο η ζωή. Πόσο την ορίζουμε;

Ποιος ο ρόλος του τυχαίου; Μπορούμε να τα γνωρίζουμε και να τα προβλέψουμε όλα;

Όλα αυτά και πολλά άλλα ο Σωτήρης Σαμπάνης μας τα δίνει με λόγο απλό, ουσιαστικό και καλοδοουλεμένο, με σχόλια εύστοχα και δραστικά, με αφηγήσεις και περιγραφές ωραίες και λεπτομερείς, όταν πρέπει.

Θα μας κάνει κοινωνούς προσωπικών μυστικών και βιωμάτων, όπου φαίνεται το μεγαλείο και η μικρότητα του ανθρώπου. Εμφανίζοντας τ' αρνητικά που κρατάει ο καθένας στην προσωπική του ταινιοθήκη θα αναδείξει τη διαφορά ανάμεσα στο «φαίνεσθαι» και το «είναι», ανάμεσα στο «πρέπει» και το «γίγνεσθαι».

Ούτε μια στιγμή δεν καταφεύγει στην κρίση στην απόρριψη και την καταγγελία για συμπεριφορές και σκέψεις αποκλίνουσες. Δε γλιστρά στον εύκολο διδακτισμό.

Πείθει με το ζεστό λόγο και τις αλήθειες που καταθέτει. Οι ήρωες ζώντας τα αληθινά ή «πλαστά» που τους λαχάνουν μας συγκινούν και ο τρόπος που τα δίνει ο συγγραφέας είναι συναρπαστικός.

Υπάρχει μέτρο, αίσθηση του ωραίου και σεβασμός στον έρωτα, στον άνθρωπο, στη ζωή.

Ως παντογνώστης αφηγητής ο συγγραφέας βλέπει, παρατηρεί, διαβάζει σκέψεις, σχολιάζει συμπεριφορές και σπίνει μια ιστορία με αρχή μέση και τέλος ως πολύ καλός σκηνοθέτης.

Με ανάδρομες αφηγήσεις και προσημάνσεις επιμυκύνεται ο πραγματικός χρόνος και παίρνει άλλες διαστάσεις. Η πλοκή είναι πολύ ενδιαφέρουσα και η περιπέτεια συγκλονιστική.

Τελικά το παρελθόν του καθενός μας άμεσα ή έμμεσα φαίνεται ότι προσδιορίζει το παρόν και το μέλλον μας. Για πρώτο βιβλίο αποτελεί άριστο δείγμα ενός ταλαντούχου συγγραφέα.

Το κείμενο αποτελεί μέρος της εισήγησης που έγινε στην παρουσίαση του βιβλίου στην Πάτρα, στις 8-12-2001, στο βιβλιοπωλείο «Ελληνικά Γράμματα»

Η έρευνα και η μελέτη σαν μέσα αυτογνωσίας και πολιτιστικής ανάπτυξης

Του Ξενοφώντα Αργ. Παπαευθυμίου

Οι συνεχείς αρχαιολογικές έρευνες, με τις ανακοινώσεις και τις μελέτες που τις ακολουθούν, καθώς επίσης και οι ολοένα αυξανόμενες εκδόσεις, προϊόντα ιστορικής και επιστημονικής έρευνας της νεώτερης κοινωνικο-οικονομικής και πολιτιστικής πορείας του τόπου μας, είναι τα «εργαλεία» και τα μέσα τα οποία μπορούν να συμβάλλουν στον εμπλουτισμό και την ανάδειξη της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, όταν χρησιμοποιούνται σωστά και από κατάλληλους ανθρώπους, ενώ αντίθετα μπορούν να οδηγήσουν σε επικίνδυνες στρεβλώσεις και αλλοιώσεις όταν γίνεται ανεπαρκής και ιδιοτελής χρήση.

Ο άνθρωπος σαν λογικό ον χρησιμοποίησε την έρευνα από τις απαρχές της ιστορίας του αρχίζοντας έτσι να ανακαλύπτει βασικές αρχές και κώδικες ύπαρξης και εξέλιξης και να προχωράει σιγά-σιγά σε βαθύτερες έννοιες και πιο σύνθετες καταστάσεις, δομώντας τον πολιτισμό του με τον μεθοδικό τρόπο που συναντάμε στους Μεσοποτάμιους, τους Αιγύπτιους και τους Κινέζους, στο Δημόκριτο και αργότερα στον Βιτρούβιο και τον Πλίντο για να φτάσουμε μέχρι τους Αλχημιστές αλλά και τους συστηματικούς ερευνητές της Αναγέννησης, όπως ήταν ο Leonardo da Vinci, οι

οποίοι έθεσαν τις βάσεις για τη σύγχρονη επιστημονική ανάλυση και μελέτη.

Σήμερα η έρευνα είναι κάτι στο οποίο πρέπει όλοι να εθίζονται ήδη από τα μαθητικά και φοιτητικά τους χρόνια, ώστε να την υπηρετούν σε όλη τη ζωή τους, γιατί μόνο έτσι μπορούν να λειτουργούν σωστά, μέσα σε ότι έχουν επιλέξει να κάνουν προσφέροντας γνώση και πρόοδο.

Ο ερευνητής στόχο έχει να μελετήσει και να ανασυνθέσει πολλές φορές το παρελθόν και την ιστορία

του πολιτισμού, συμβάλλοντας στην ανακάλυψη και τη διάσωση αξιών του παρελθόντος, αλλά και στην απόκτηση της αυτογνωσίας, στοιχείο αναγκαίο για την εξέλιξη και την πρόοδο.

Για να αποδώσει όμως η έρευνα καρπούς και να επιτύχει στους στόχους της, πρέπει να ακολουθεί μια επιστημονική μεθοδολογία και να υπακούει ταυτόχρονα σε ορισμένες ηθικές αρχές.

Όταν εκλείπει κάποιος από αυτούς τους παράγοντες, τότε όχι μόνο είναι άχρηστη, αλλά γίνεται επικίνδυνη για την επιστημονική και ιστορική αλήθεια.

Μιλώντας για μεθοδολογία εννοούμε τη σειρά και το σύνολο των παραμέτρων και των πηγών που πρέπει να εξεταστούν και να ταυτιστούν, ώστε η εξαγωγή των όποιων συμπερασμάτων να είναι ασφαλής και βέβαιη.

Σε αυτό συμβάλλουν απαραίτητα τα μέσα –γνωστικά και τεχνολογικά– που προσφέρει η τεχνογνωσία και η σύγχρονη τεχνολογία, μέσα τα οποία διασφαλίζουν την σε εύρος και βάθος ανάλυση και μελέτη των δεδομένων που έχουν προκύψει.

Επειδή, όμως, η έρευνα στις μέρες μας εκ των πραγμάτων είναι πιο πολυσύνθετη από αυτή του παρελθόντος, αφού αναγκάζεται να ασχολείται με αντικείμενα μελέτης όλο και πιο εξειδικευμένα, δεν αρκούν μόνο οι πρακτικές του παρελθόντος –αυτές που εφάρμοζε με επιτυχία για τα δεδομένα της εποχής του ο «πανεπιστήμονας» της αναγέννησης Leonardo da Vinci– αλλά κάνουν φανερή την ανάγκη της συνεργασίας και της συνδρομής ειδικοτήτων και επιστημόνων, που έχουν τη δυνατότητα να συμβάλλουν σε μια ολοκληρωμένη τεκμηρίωση της μελέτης.

Έχουμε έτσι τον ιστορικό τέχνης ή τον αρχαιολόγο να συνεργάζεται με τον ειδικευμένο συντηρητή στην προσέγγιση των μνημείων και των έργων τέχνης, προκειμένου να κατανοήσει στοιχεία και καταστάσεις που θα συμβάλλουν σε μια σφαιρική και σωστή αισθητική και ιστορική μελέτη.

Ακολούθως έχουμε τη συνεργασία με χημικούς και βιολόγους, οι οποίοι θα προσφέρουν την εξειδικευμένη επιστημονική τους γνώση και την τεχνολογία για τη διερεύνηση διαφόρων στοιχείων και παραμέτρων, απαραίτητων για την εξαγωγή συμπερασμάτων, χρήσιμων για τη μελέτη και τη διατήρησή τους.

Για να ακολουθηθεί όμως και να αποδώσει τα αναμενόμενα η επιστημονική μεθοδολογία, θα πρέπει ο ερευνητής να ακολουθήσει μια δεοντολογία η οποία να βασίζεται και σε ορισμένες ηθικές αρχές.

Αυτές οι αρχές θα τον βοηθήσουν ώστε η έρευνα να είναι παράγοντας τεχνολογικής και πολιτιστικής πρόοδου και απόκτησης γνώσης, καθώς είναι επιβεβαιωμένο ότι όταν η έρευνα λειτουργεί εκτός ηθικών και επιστημονικών αρχών δημιουργεί πλάνες και προκαλεί στρεβλώσεις που οδηγούν σε οπισθοδρόμηση και παρακμή.

Τέτοια νοσηρά φαινόμενα παρουσιάζονται όταν κυριαρχεί το κίνητρο της ιδιοτέλειας και της άκρατης φιλοδοξίας, που οδηγούν την ερευνητική εργασία σε ατραπούς σκοτεινές, μακριά από την συνέπεια και την αντικειμενικότητα.

Αρκετές φορές παρατηρούνται φαινόμενα ακόμη και ατόμων (συχνά πολύ γνωστών) που φέρουν την επιστημονική ιδιότητα να οδηγούν την έρευνα εκεί που αυτοί επιθυμούν, αφαιρώντας κάθε δεοντολογία, προκειμένου να βγάλουν συμπεράσματα και να στηρίξουν θεωρίες που διακαώς επιθυμούν.

Συνέβαινε πριν από μερικές δεκαετίες, αδικαιολόγητα βέβαια, ακόμη και σε ορισμένες αρχαιολογικές ανασκαφές, κάτι όμως που σήμερα ευτυχώς έχει εκλείψει (εντελώς;), αφού η αρχαιολογική έρευνα γίνεται με υποδειγματικά μέσα και μεθόδους.

Αρνητικός παράγοντας βέβαια για ένα φιλόδοξο ερευνητή μπορεί να είναι και η έλλειψη αυτογνωσίας, που τον κάνει ανεπαρκή, αφού του στερεί γνωστικά μέσα, ενώ η αδυναμία του να γνωρίζει τις πραγματικές του δυνατότητες, τον κάνει συχνά εγωκεντρικό, γεγονός που τον αποτρέπει από το να συνεργαστεί με άλλους ειδικούς ή να αναγνωρίσει τα λάθη και τις πλάνες του, με αποτέλεσμα η μελέτη να είναι ελλιπής, ανακριβής και να αλλοιώνει την πραγματικότητα.

Επειδή, λοιπόν, η μελέτη και η έρευνα είναι ένα μέσο διερεύνησης του πολιτισμού μας και ανάδειξης της ιστορικής αλήθειας, θα πρέπει να γίνεται με συνέπεια και ευθύνη απέναντι στη συλλογική μας μνήμη.

Η πληθώρα των μελετών που βλέπουν το φως της δημοσιότητας δεν είναι απαραίτητα θετικό στοιχείο, αφού πολλές φορές η ευκολία και η προχειρότητα με την οποία παράγονται μάλλον θα πρέπει να προβληματίζουν.

Η αυτοσυγκράτηση λοιπόν και η αυτογνωσία πρέπει να είναι τα βασικά στοιχεία τα οποία θα διακρίνουν τον ερευνητή, ώστε να γίνεται δεκτικός ως προς τις άλλες απόψεις και να αξιολογεί, προκειμένου το έργο του να συμβάλλει στην ανάδειξη της ιστορικής αλήθειας και την εξάλειψη παρεξηγήσεων και αλλοιώσεων του παρελθόντος.

Είκοσι χρόνια μουσικής προσφοράς

Του Γιάννη Μουγγολιά

Στις μέρες μας η κλασική μουσική έχει αναμφίβολα κερδίσει δικαιωματικά το δικό της χώρο στην Πάτρα και τους φανατικούς της φίλους. Η πόλη μας μπορεί να υπερηφανεύεται για την ύπαρξη ενός μοναδικού σχήματος, της Ορχήστρας Πατρών, μιας ορχήστρας εγχόρδων από τις κορυφαίες –αν όχι την κορυφαία– της χώρας. Διοργανώσεις υψηλού καλλιτεχνικού επιπέδου πραγματοποιούνται από το Δημοτικό Ωδείο, το Ωδείο Πατρών–Φιλαρμονική Εταιρεία, ενώ στο παρελθόν σημαντικές βραδιές φιλοξενήθηκαν και σε προγράμματα του Διεθνούς Φεστιβάλ. Παράλληλα και άλλα ωδεία της πόλης αρθρώνουν τις δημιουργικές τους προτάσεις.

Ένας από τους ζωογόνους και πλέον δραστήριους πολιτιστικούς συλλόγους της πόλης με κύρια κατεύθυνση την κλασική μουσική, είναι βεβαίως η Λέσχη Φίλων Κλασικής Μουσικής, που φέτος συμπλήρωσε μια εικοσαετία δημιουργικής προσφοράς στο πολιτιστικό γίγνεσθαι. Μια προσφορά, που έχει γνωρίσει την καθολική καταξίωση της πατραϊκής κοινωνίας, αλλά και την αναγνώριση από

τους διάφορους φορείς με τους οποίους η λέσχη έχει κοινούς στόχους και συνεργάστηκε με οποιοδήποτε τρόπο.

Η καταλυτική και γόνιμη παρουσία της λέσχης επί 20 ολόκληρα χρόνια μπορεί να πρόσφερε σημαντικές μουσικές ανάσες στους πατριούς μουσικόφιλους, αλλά σίγουρα οφείλουμε να την εξετάσουμε σε σχέση με τους δύσκολους καιρούς, όπου πάρηκε η έξοχη πρωτοβουλία για τη σύ-

στασή της και στήθηκε το σημαντικό εγχείρημα της ίδρυσής της.

Έτσι, με αφορμή το χρονικό ορόσημο της συμπλήρωσης 20 χρόνων ζωής, της, ας επιχειρήσουμε μια ματιά στο παρελθόν αποκαλυπτική για τους νεότερους και σίγουρα ολοζώντανη για τους εμπνευστές και πρωτεργάτες της κίνησης.

Η ίδρυση της Λέσχης Φίλων Κλασικής Μουσικής, σχετίστηκε άμεσα με το έτος 1985, που ήταν η επέτειος των 300 χρόνων από τη γέννηση του κορυφαίου μουσουργού Ιωάννη Σεβαστιανού Μπαχ (1685–1750). Όπως σημειώνει ένας εκ των ιδρυτικών μελών της Λέσχης, ο Δημήτρης Κάββουρας στο βιβλίο του με τίτλο «Ι.Σ.Μπαχ – Αφιέρωμα» που εξέδωσε η Λέσχη το 1985, «μια μικρή συντροφιά που από τα τέλη του 1979 είχε επισημάνει το 1985 σαν έτος του εορτασμού αυτού, σκέφτηκε να οργανώσει μια σειρά εκδηλώσεων, ανάλογα με τις δυνατότητες που θα παρείχαν οι συνεισφορές των ελών της συντροφιάς αυτής και άλλων φίλων που θα υιοθετούσαν την ιδέα να τιμηθεί ο Μπαχ».

Όπως μας εξηγεί ο κ. Κάββουρας με περισσότερες λεπτομέρειες, «ήταν Παραμονή Χριστουγέννων του 1979 στο σπίτι μου και ακούγαμε μαζί με το Δημήτρη Πολίτη Χριστουγεννιάτικη μουσική γραμμένη από τον Μπαχ. Λατρεύαμε τον Μπαχ, που τα έργα του, όπως όλα τα μεγάλα έργα τέχνης, όταν τα απολαμβάνεις νομίζεις ότι τα ανακαλύπτεις για πρώτη φορά. Ποτέ η ακρόαση δε γίνεται ρουτίνα. Πάντα ενθουσιαζόμασταν, πάντα ξεσηκωνόμασταν με τα έργα του. Σκεφτήκαμε πώς είναι δυνατόν να διατηρούν τη φρεσκάδα τους σχεδόν 300 χρόνια μετά τη γέννηση του δημιουργού τους. Και πάνω στην κουβέντα του λέω γιατί μέχρι το 1985 που θα γιορταστεί η επέτειος –μεσολαβούσαν έξι χρόνια– δεν μαζευόμασταν οι πιο στενοί φίλοι με κοινά μουσικά ενδιαφέροντα, να κάνουμε έναν κουμπαρά και με μια μικρή οικονομική συνεισφορά ο καθένας μας να μαζέψουμε ένα ποσό και να πραγματοποιήσουμε εκδηλώσεις αφιερωμένες στον Μπαχ; Όχι μπορούσαμε. Όχι γιγαντιαία πράγματα: να έρθει ένας μουσικολόγος να μιλήσει μια βραδιά, να διοργανώσουμε μια έκθεση ντοκουμέντων από τη ζωή του, να κάνουμε μια μικρή συναυλία. Ο Δημήτρης Πολίτης ενθουσιάστηκε και το μεταφέραμε στη Γιώτα Σαραβάλου, το Γιώργο Καρλή, το Χρήστο Πουλακίδα.

Έτσι σε μια άλλη συνάντηση που είχαμε, όλοι μαζί, ασπάστηκαν την πρόταση, αλλά η Γιώτα Σαραβάλου προχώρησε παραπέρα λέγοντας: «Και έως τότε θα πα-

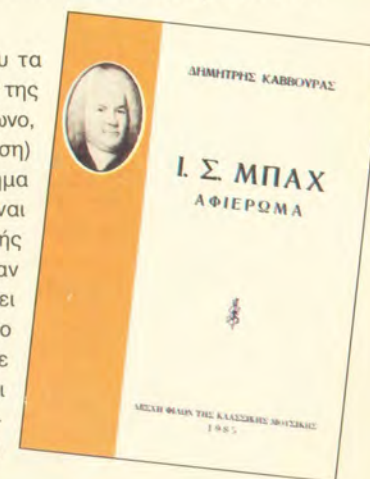
ραμείνουμε αργείο;» Δεν ήταν δυνατόν, όπως καταλαβαίνετε, ο πυρήνας που σχηματίστηκε, να μείνει μέχρι τότε αδρανής και μάλιστα να σταματήσει κάθε καλλιτεχνική δραστηριότητα μετά τις εκδηλώσεις για τον Μπαχ. Η ιδέα της Σαραβάλου επιτάχυνε τα πράγματα. Έτσι άρχισε μια κίνηση για τη δημιουργία ενός φορέα μουσικών εκδηλώσεων και οι εξελίξεις απέδειξαν ότι πολλοί έκαναν τη σκέψη για κάτι τέτοιο. Η ιδέα, λοιπόν, που ρίχτηκε από αυτούς που πήραν την πρωτοβουλία για την ίδρυση της Λέσχης δεν ήταν παρά το έναυσμα για κάτι που όλοι οι μουσικόφιλοι της Πάτρας ήταν προετοιμασμένοι και που σαν αφετηρία είχε τον εορτασμό του έτους Μπαχ. Η ιδέα είχε πλέον εμφυτευτεί».

Μετά την ωρίμανση για τη δημιουργία της λέσχης, η συντροφιά αυτή ανοίχτηκε και επιχείρησε ένα είδος προπαγάνδας στους διάφορους φορείς. Πλησίασε την «Πολυφωνική» και άλλους. Έτσι απηύθυνε ανοιχτή πρόσκληση για τις 12 Νοεμβρίου 1980 στο ξενοδοχείο «Αστήρ». Ήταν μεγάλη η έκπληξη, Περισσότεροι από 100 Πατρινοί μουσικόφιλοι προσήλθαν και στην ιστορική αυτή συνάντηση δόθηκε στο σωματείο η επωνυμία «Λέσχη Φίλων Κλασικής Μουσικής». Ακολούθησε η επεξεργασία και η τελική συγγραφή του καταστατικού.

Αποκαλυπτικό των στόχων της υπό ίδρυσης Λέσχης Φίλων Κλασικής Μουσικής, ήταν το δημοσίευμα που φιλοξενήθηκε στον πατρινό Τύπο την Κυριακή 9 Νοεμβρίου:

«Αυτές τις μέρες οι φίλοι της κλασικής μουσικής έχουν κανονίσει να συναντηθούν. Κι αυτή η συνάντηση αποβλέπει στην ένωσή τους με δεσμούς μόνιμους στα πλαίσια μιας λέσχης που σκοπός της θα είναι η οργάνωση συναυλιών και άλλων μουσικών εκδηλώσεων.

Σε μια εποχή που τα μέσα μεταδόσεως της μουσικής (ραδιόφωνο, δίσκος, τηλεόραση) έχουν γίνει κτήμα όλων και δεν είναι παρά θέμα επιλογής για τον καθένα αν θέλει να ακούσει οποιοδήποτε έργο με οποιοδήποτε εκτελεστή, οι φίλοι της κλασικής μουσικής κινούνται για

μια επιστροφή στις αρχές της γνήσιας ακρόασης που είναι η ζωντανή εκτέλεση.

Είναι αλήθεια πως και το ραδιόφωνο και ο δίσκος και καμιά φορά η τηλεόραση συνέβαλαν και συμβάλλουν με τον τρόπο τους στη διάδοση της μουσικής. Εδώ μάλιστα στην επαρχία είναι ο μοναδικός τρόπος ν' απολαύσει κανείς ή να γνωρίσει τη μουσική. Όμως τα τεχνικά αυτά μέσα μεταδόσεως των μουσικών έργων έχουν αμβλύνει το καλλιτεχνικό αισθητήριο του ακροατή με αποτέλεσμα να νοθεύεται η γνησιότητα του ακροαματος, που μόνο η ζωντανή εκτέλεση προσφέρει, χάρη στην εσωτερική σύνδεση μεταξύ εκτελεστή που ζει το έργο που ερμηνεύει και στον ακροατή που υποβάλλεται στη συγκίνηση που του μεταδίδουν το έργο της κλασικής μουσικής και η λέσχη που προτίθενται να δημιουργήσουν, στη οργάνωση συναυλιών ώστε οι ακροατές να έρχονται σε άμεση σχέση με το έργο.

Αλλά πέραν αυτού, με τη λέσχη και τη συλλογική ακρόαση η μουσική θα απλωθεί στο φυσικό της περιβάλλον που δεν είναι μια κλειστή κάμαρα και ένας άνθρωπος, αλλά η αίθουσα και το κοινωνικό σύνολο. Σαν μια εκδήλωση του πνεύματος, η μουσική όπως κάθε τέχνη, σφυρηλατείται από τις μεγάλες ατομικότητες με τα υλικά που έχουν συλλέξει από τις εμπειρίες της ανθρώπινης πορείας πάνω στη γη και από τις δικές τους εννοήσεις.

Πρέπει επομένως να θεωρηθεί πως όλη τούτη η προσπάθεια έχει πλατιά βάση και υψηλούς σκοπούς. Αν δε οι συναυλίες αποτελούν τον κυριότερο στόχο δεν σημαίνει πως θα έρθουν σε δεύτερη μοίρα άλλες εκδηλώσεις με θέμα τη μουσική, εκδηλώσεις που θα έχουν σαν αποτέλεσμα, χάρη στον κοινωνικό τους χαρακτήρα, να δώσουν έναν παλμό στη μουσική ζωή της πόλης.

Η κίνηση τέλος των φίλων της κλασικής μουσικής δεν είναι κίνηση ορισμένων. Απλούστατα από κάπου έγινε μια αρχή. Η πραγμάτωση του σκοπού είναι έργο όλων. Γι' αυτό όσοι θέλουν να ευοδωθεί η προσπάθεια πρέπει να προσέλθουν στη συνάντηση που θα γίνει και να προσθέσουν το δικό τους κρίκο στην αλυσίδα που είναι κιάλας αρκετά μεγάλη. Πληροφορούμαστε ότι η πρώτη συγκέντρωση των φίλων της Κλασικής Μουσικής θα γίνει την Τετάρτη το βράδυ στην αίθουσα του Ξενοδοχείου «Αστήρ», που διέθεσε ο κ. Θεόδ. Μεντζελόπουλος.

Το πρώτο διοικητικό συμβούλιο απαρτίστηκε από τη Γιώτα Σαραβάλου (πρόεδρο και ως σήμερα ψυχή της Λέσχης), τον Κώστα Πανόπουλο (αντιπρόεδρο), το

Γιώργο Φιλιππαίο (ταμίας), το Δημήτρη Κάββουρα (δημόσιες σχέσεις) και τους Χρήστο Πουλακίδα, Γιώργο Καρλή, Δημήτρη Πολίτη, Τζένη Βούτουνα, Ανδρέα Παπαδημητρακόπουλο, Ανδρέα Κανελλόπουλο και την κ. Μπούτσικα.

Οι συναντήσεις γίνονταν στα σπίτια των μελών και στο σαλόνι του Ξενοδοχείου «Αστήρ», που πρόσφερε ο Θεόδωρος Μεντζελόπουλος. Η λέσχη δεν είχε γραφεία. Στην πρώτη γενική συνέλευση, που έγινε τον επόμενο χρόνο, υπήρχαν ήδη 80 μέλη. Η σκέψη που υιοθετήθηκε, όπως θυμάται ο κ. Κάββουρας, ήταν: «ένα – δύο άτομα να έφερνε ο καθένας ακόμα, πολλαπλασιαζόταν η ισχύς μας. Μάλιστα πολλοί γράφτηκαν ως ανδρόγυνα».

Φθάνουμε έτσι αισίως στη χρονιά του 1981. Στις 15 Απριλίου σηματοδοτείται η ουσιαστική έναρξη της δραστηριότητας του σωματείου, αφού πραγματοποιείται η παρθενική συναυλία της Λέσχης. Ήταν μια ξεχωριστή βραδιά, που παρά το άγχος των νεοφώτιστων διοργανωτών, στέφθηκε με απόλυτη επιτυχία, αφού κατάφερε να γεμίσει την ιστορική τότε αίθουσα της Φιλαρμονικής Εταιρείας Πατρών. Η εκδήλωση είχε θεθεί υπό την αιγίδα του τότε Νομάρχη Αχαΐας κ. Νικόλαου Χανού και η είσοδος πραγματοποιήθηκε με προσκλήσεις. Οι μουσικοί προσκεκλημένοι της Λέσχης, που ανέλαβαν το βάρος του καλλιτεχνικού προγράμματος ήταν τρεις διαπρεπείς εκτελεστές υψηλού μουσικού αναστήματος. Ο λόγος για το βιολιστή Τάση Αποστολίδη, τον τσελίστα Σωτήρη Ταχιάτη και τον πιανίστα Άρη Γαρουφαλή (από αυτή τη συναυλία και η φωτογραφία του κειμένου).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον προκαλεί για τις μέρες μας η αμοιβή που είχε δοθεί στους τρεις σπουδαίους μουσικούς το 1981 για τη συναυλία. Ο καθένας είχε πάρει 10000 δραχμές, σύνολο δηλαδή 30000 δραχμές.

Σε σχετικό δημοσίευμα που υπέγραφε η «Εύα» στην Πελοπόννησο της Παρασκευής 17 Απριλίου και μάλιστα στο πρωτοσέλιδο, δινόταν ανάγλυφα ο απόηχος από την πρώτη αυτή συναυλία. Το δημοσίευμα κατέληγε ως εξής:

«Η Λέσχη των Φίλων της Κλασικής Μουσικής, πρέπει με κάθε θυσία να μας παραχωρή κάποτε την υψηλή συγκίνηση από το φανέρωμα μιας τέτοιας καλλιτεχνικής αλήθειας, όπως η προχθεσινή που εγκαινίασε στην αίθουσα της Φιλαρμονικής με υπερκόσμια επισημότητα.

Η πρώτη και τόσο επιτυχημένη αυτή συναυλία της

Λέσχης δόθηκε κάτω από το επιδοκιμαστικό βλέμμα του μαέστρου της Κρατικής Ορχήστρας κ. Ανδρέα Παρίδη, που γεννήθηκε στην Πάτρα και που χειροκροτούσε μαζί με το εντυπωσιακό πυκνό ακροατήριο τους εκλεκτούς καλλιτέχνες».

Αξίζει να σημειωθεί ότι το ρεπερτόριο των τριών προσκεκλημένων της Λέσχης στην παρθενική αυτή διοργάνωση περιελάμβανε έργα των Μπετόβεν, Μέντελσον και Ντβόρζακ.

Η αμέσως επόμενη συναυλία πραγματοποιήθηκε την Τετάρτη 29 Απριλίου 1981 στην Καθολική Εκκλησία του Αγίου Ανδρέου, όπου η χορωδία του ναού με τη συνοδεία εκκλησιαστικού οργάνου παρουσίασε έργα εκκλησιαστικής μουσικής των Dubois, Pallestrina και Lambillote σαν μια προσφορά στα μέλη της Λέσχης.

Σε άλλη συναυλία του σωματείου καλεσμένο ήταν ένα ντουέτο τρομπέτας-κιθάρας, όπου η ερμηνεία του τριμπετίστα Ραϋμόνδη στο «Πέταγμα της Μέλισσας» είχε μείνει ανεξίτηλη στη μνήμη των πατρινών ακροατών. Στο πιάνο συνόδευε η Βίκυ Στυλιανού, που τότε άρχισε τη σπουδαία καροπινή καριέρα της στη μουσική.

Έκτοτε η Λέσχη απευθύνθηκε σε ιδρύματα των προσηβιών ξένων χωρών στην Ελλάδα, που παρουσιάζουν πολιτιστική ευαισθησία. Η συνεργασία που πραγματοποιήθηκε από τότε έως σήμερα με το Ινστιτούτο Γκαίτε, το Γαλλικό Ινστιτούτο, αλλά κυρίως με το Βρετανικό Συμβούλιο, ήταν υποδειγματική. Ιδιαίτερα πρέπει να τονιστεί το γεγονός ότι στη δραστηριότητα του σωματείου, από τα πρώτα κιάλας χρόνια, πολλές ήταν οι μετακλήσεις διεθνών καλλιτεχνών και σχημάτων. Με αφορμή τον ερχομό τους στην Αθήνα, κατόπιν πρωτοβουλιών της Λέσχης, συμπεριλαμβάναν στην ατζέντα τους και μια συναυλία στην Πάτρα. Οι δύο κύριοι χώροι που φιλοξενούνταν οι συναυλίες ήταν το Δημοτικό Θέατρο και η αίθουσα της Φιλαρμονικής Εταιρείας. Κορυφαία διεθνώς καταξιωμένα σχήματα που ήρθαν από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της Λέσχης, ήταν οι Σολίστ της Στουτγκάρδης (έξι θαυμάσιοι μουσικοί), το τρίο του Λονδίνου, ο σπουδαίος Ολλανδός πιανίστας Άρβιν Μπαρ και πλήθος ορχηστρών και διακεκριμένων μεμονωμένων πιανιστών που πρόσφεραν καταπληκτικά ρεσιτάλ. Αίσθηση επίσης προκάλεσε η συναυλία της Παιδικής Χορωδίας της Βέρνης.

Ιδιαίτερα σημαντικές και οι συναυλίες των Ελλήνων καλλιτεχνών. Πολλοί θα θυμούνται ακόμα με τις καλύτερες των εντυπώσεων τη συναυλία του Αντώνη Κοντογεωργίου, της συζύγου του Μίσα Ικέουτσι και

της Ντόρας Μπακοπούλου.

Όμως εκτός από τις πολυάριθμες συναυλίες, η Λέσχη Φίλων Κλασικής Μουσικής καθιέρωσε και τις γνωστές απογευματινές μουσικές συναντήσεις. Έτσι κάποιος ομιλητής έκανε εισήγηση, γινόταν δημιουργικός διάλογος, τα μέλη άκουγαν μουσική, ενώ προβάλλονταν και slides σύμφωνα με τη θεματολογία της συνάντησης. Νωπές οι μνήμες για όσους συμμετείχαν στις συναντήσεις αυτές από τις εξαιρετικές εισηγήσεις του Άκη Μπελεζίνη.

Επίσης στο πλαίσιο των παράλληλων δράσεων της Λέσχης, ξεχωρίζει και η έκδοση του βιβλίου του Δ. Κάββουρα το 1985 με τίτλο «Ι.Σ. Μπαχ – Αφιέρωμα», που πραγματοποιήθηκε με τη χορηγία της Στέγης Καλών Τεχνών και Γραμμάτων που είχε στηριξει και σε συναυλίες τη Λέσχη (Γραμματέας της Στέγης τότε ήταν ο Πατριός γλύπτης Διονύσης Γερολυμάτος).

Πάντως παρά τις αντίξοες συχνά περιστάσεις και την οικονομική στενότητα που αντιμετώπισε κατά καιρούς η Λέσχη, έχει να παρουσιάσει έως σήμερα μια ζηλευτή προσφορά, που σηματοδοτείται από 210 συναυλίες, παρακολούθηση παραστάσεων στη Λυρική Σκηνή, παρακολούθηση συναυλιών στο Μέγαρο Μουσικής κ.λπ. Τα τελευταία χρόνια, εκτός από τους προαναφερόμενους φορείς αρμονική συνεργασία επέδειξε με το Πανεπιστήμιο Πατρών, το Ίδρυμα Τοπάλη, διάφορα φεστιβάλ και ινστιτούτα, τη Λυρική Σκηνή, το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών κ.λπ. Αξίζει να σημειωθεί ότι όλα αυτά τα χρόνια είναι σπουδαία η συμπαράσταση των μελών της Λέσχης που τη στηρίζουν οικονομικά με την επήσια συνδρομή τους. Στην ουσία πρόκειται για το μοναδικό σίγουρο πόρο της.

Ο εορτασμός των 20 χρόνων προσφοράς της Λέσχης έγινε με απόλυτη επιτυχία μέσω τεσσάρων συναυλιών που έγιναν φέτος. Ξεχωριστές εμφανίσεις έγιναν από την Ορχήστρα Νέων της Ζυρίχης, τη Χορωδία Obilic, τη Μεγάλη Συμφωνική Ορχήστρα της Πράγας, ενώ η Ορχήστρα Πατρών αφιέρωσε μια συναυλία στο χρονικό ορόσημο των 20 χρόνων.

Το επίπεδο της Λέσχης έμπρακτα έχει αποδειχθεί στα 20 αυτά χρόνια λειτουργίας της. Σημασία έχει η λαμπρή αυτή πορεία να συνεχιστεί, να ανατροφοδοτηθεί από τους νεότερους που οφείλουν να βοηθήσουν σύμφωνα με τις προγραμματικές αρχές του σωματείου, δίνοντας ζωντάνια και χρήσιμες ιδέες. Και βεβαίως μια πιο προσεκτική ματιά από την Πολιτεία και τους ιθύνοντες θα ήταν απαραίτητη.

Γιάννης Μαχαιρίδης

Τέχνη ή πολιτική;

Της Μίνας Πετροπούλου

Μεράκι: Λέξι κλειδί για την προσέγγιση της νοοτροπίας του ελληνικού λαού. Γλωσσική εξήγηση: Μεγάλη επιθυμία, πάθος, λαχτάρα, έντονη κλίση, πάθος.

Έμπρακτη απόδειξη: Το να εκμεταλλεύεσαι το τέταρτο καθυστέρησης της συνομιλήτριάς σου για να ζωγραφίσεις αέρινες γυναικείες μορφές στο χάρτινο τραπεζομάντηλο του εστιατορίου...

Το να χρησιμοποιείς σαν καμβά τις πετσέτες της Ολυμπιακής και να δημιουργείς στη διάρκεια της πτήσης... Το να χαρίζεις ξεχωριστή ιδιαιτερότητα στην ξύλινη επένδυση ενός ψυγείου σε παραδοσιακό εστιατόριο της Μυτιλήνης ζωγραφίζοντας με μολύβι ένα γυναικείο γυμνό!

Το να επιζητείς ξεχωριστά υλικά για να αποτυπώνεις «τα συναισθήματα και αισθήματά σου», το να επιδιώκεις «πρωτότυπους τρόπους» για να παρουσιάσεις τη δουλειά σου και το κυριότερο να μην πληρώσεις για αυτήν αλλά να τη χαρίζεις.

Αν και ασχολούμενος ενεργά με την πολιτική από πολύ νωρίς — είτε σαν φοιτητής, είτε σαν αρχιτέκτονας, αλλά και με τη ζωγραφική — πάνω από 20 χρόνια, με περισσότερες από 7 προσωπικές εκθέσεις, ο Γιάννης Μαχαιρίδης δηλώνει «επαγγελματίας αρχιτέκτονας και ερασιτέχνης πολιτικός και ζωγράφος». Σίγουρα «η αρχιτεκτονική συνέβαλε στην ενασχόληση με τη ζωγραφική» και η έγκαιρη ανακάλυψη αυτής της έμφυτης τάσης τον οδήγησε στο να γίνει ένας «καλλιεργημένος τεχνικός».

Κατέχοντας τη θέση του γενικού γραμματέα του

υπουργείου Αιγαίου για πέντε συνεχή χρόνια, αναγκαστικά ζει στη Μυτιλήνη ενώ η οικογένειά τους είναι εγκατεστημένη στη Ρόδο. «Μ' αυτή μου την ιδιότητα απέκτησα πάρα πολλές παραστάσεις απ' το χώρο του Αιγαίου μιας και έχω το προνόμιο να έχω δει το Αιγαίο από ξηράς, θάλασσας, αέρος» λέει...

Εν πολλοίς υπεύθυνος για τη δημιουργία ελικοδρομιών σε όλα τα νησιά του Αιγαίου, όπου δεν υπάρχει αεροδρόμιο και για το αίσθημα ασφάλειας για τους κατοίκους τους, ευελπιστεί πως σύντομα θα ολοκληρωθεί ένα ιδιαίτερο πρόγραμμα με το οποίο έχει συνδέσει το όνομά του. «Τα οικολογικά παρατηρητήρια στις νησίδες του Αιγαίου, ακριβώς επάνω στο όριο με την Τουρκία. Έτσι το Αιγαίο οριοθετείται και κατά κάποιον τρόπο οικολογικά. Εγώ θα 'λεγα και εθνικά. Οσονούπω το έργο αυτό ολοκληρώνεται».

Σαν γνήσιος όμως καλλιτέχνης βλέπει το Αιγαίο σαν «έναν πίνακα ζωγραφικής. Το Αιγαίο ολόκληρο είναι πολιτισμός, είναι τέχνη. Το Αιγαίο των σαράντα μικροκτημάτων, της θάλασσας της γαλανής, της φουρτουνασμένης με τ' αφρισμένα κύματα, της θάλασσας των βράχων, των νησιδών και των βραχονησίδων, των χρωμάτων, της άνοιξης, των σπάνιων ειδών χλωρίδας και πανίδας και βέβαια του μοναδικού οικιστικού και δομημένου περιβάλλοντος με τους νεοκλασικούς και παραδοσιακούς οικισμούς που από μόνοι τους είναι έργα ζωγραφικής. Όλα αυτά είναι παραστάσεις που πρέπει να αποτυπωθούν στον καμβά ή στο ξύλο. Και βέβαια η μήτρα του Αιγαίου είναι η γυναίκα».

Η γυναίκα, η μορφή της οποίας αποδίδεται με ξεχωριστή μοναδικότητα απ' τον καλλιτέχνη, αφού μαζί με τη θάλασσα αποτελούν σημαντικές πληγές έμπνευσης και δημιουργίας για 'κείνον:

«Και η θάλασσα είναι γένους θηλυκού και άρα σημαίνει πως έτσι πρέπει να αποτυπωθεί. Πολλοί την αποτυπώνουν σαν γοργόνα τη θάλασσα. Αφού έπρεπε να της

δώσουν μορφή, επέλεγε αυτή της γοργόνας. Γι' αυτό και οι συγκεκριμένες παραστάσεις είναι αλληγορικές. Το να αποτυπώνεις τη θάλασσα σ' όλες τις μορφές — ήρεμη, τρικυμισμένες ή να αφρίζει και να λυσομανάει — γίνεται και μέσα από τις γυναικείες μορφές. Τις δίνεις γλυκές μορφές όταν θέλεις να τονίσεις τη γλυκύτητά της ή άγριες όταν φουρτουνασμένη δείχνει το αγριεμένο βλέμμα της».

Η αρχαιοπρέπεια και η τρυφερότητα των γυναικείων μορφών, δύο χαρακτηριστικά που τον εντυπωσιάζουν. Εξίσου αξιοπρόσεκτος, όμως, και ο τρόπος που βλέπει τη σύγχρονη Ελληνίδα.

«Σε παραστάσεις αποτυπωμένες σε βάζα, τοιχογραφίες και αλλού, όπου απεικονίζονταν η Ελληνίδα σε διάφορες μορφές έχει μια συγκεκριμένη αρχαιοπρεπή έκφραση — είναι ιδιαίτερη η φυσιογνωμία της Ελληνίδας, ως προς τα χαρακτηριστικά της. Εγώ έχω μια ροπή προς αυτή την απεικόνιση της Ελληνίδας — αρχαίας και νέας. Γιατί πιστεύω πως οι Ελληνίδες, οι περισσότερες, μπορούν να είναι η συνέχεια της αρχαίας ελληνίδας. Έχουν χαρακτηριστικά τέτοια, που καθημερινά συναντάς στο δρόμο».

Και όσο για την αγένεια ψυχής, που κι αυτή τη συναντάς μαζί με «την οικειότητα, τη θαλπωρή, την ευαισθησία και την αγάπη αποτυπώνονται στη μορφή του προσώπου ή των προσώπων. Και βεβαίως αποτυπώνονται και στην κίνηση που δίνεις στο κάθε έργο».

Η συχνή παρουσία δύο γυναικείων μορφών

στα περισσότερα έργα του, έχει την εξήγησή της: «Η μεγάλη αγάπη, οι κόρες μου! Πολλοί λένε επειδή συνήθως ζωγραφίζω δύο μορφές, ότι πάντοτε απεικονίζω στον καμβά της ζωγραφικής τις κόρες μου!».

Η ζωγραφική είναι για κείνον πηγή εμπνευσης και κυρίως έκφρασης. Δημιουργεί, πάντα με τη συνοδεία βυζαντινής μουσικής, όταν είναι πολύ στρεσοραρισμένος και έχει άγχος ή όταν βρίσκεται σε στιγμές αυθυμίας.

«Για μένα η ζωγραφική είναι ο τρόπος ξεκούρασής μου. Έτσι αποφορτίζομαι, αδειάζω! Μ' αρεσει όταν ζωγραφίζω γιατί έτσι αποξενώνομαι, ανακουφίζομαι από παραστάσεις και χιλιάδες προβλήματα, καταστάσεις δύσκολες και έντονες. Ηρεμώ».

Χωρίς βέβαια να σημαίνει ότι όλες αυτές οι πολύωρες ενασχολήσεις οδηγούν και στο επιθυμητό αποτέλεσμα: «Μη νομίζετε ότι όταν ζωγραφίζεις έχεις και το αποτέλεσμα που επιθυμείς. Δε βγαίνει πάντα αυτό που θέλεις». Αναπόφευκτη κατάληξη: «Έργα που έχω καταστρέψει! Τα 'χω σκίσει, μουτζουρώσει ή άλλα τα 'χω πετάξει. Είμαι τελειομανής και θέλω το έργο να βγαίνει σωστά, ωραία. Αν δε γίνει αυτό δεν μπορώ να συμβιβαστώ με το έργο, το καταστρέφω».

Η σχέση του με το χρώμα είναι ιδιαίτερη. «Μ' αρέσει το χρώμα και μ' αρέσει τα χρώματα να μπλέκονται το ένα με το άλλο, να σμίγουν. Να γίνονται τέτοιες σμίξεις που να βγάζουν άλλα χρώματα».

Εμφανής η αδυναμία και προτίμησή του στις γήινες αποχρώσεις. «Δεν μπορώ να ζωγραφίσω μ' άλλα χρώματα. Τα γήινα χρώματα είναι αυτά που με εκφράζουν και ανάλογα με τα υλικά που χρησιμοποιώ, τα συναντάς. Όταν χρησιμοποιώ μελάνια υπάρχουν τα χρώματα τ' απαλά, η μίξη του κόκκινου με το κίτρινο — αντίθετως όταν χρησιμοποιώ εικόνες αερογραφίας μπορείς να δεις και λίγο τραχύτητα στα έργα».

Η καλλιτεχνική ευαισθησία του Γιάννη Μαχαιρίδη έχει

καταγραφεί σε παλιές πόρτες και παράθυρα, σε σκάφες, ξεβρασμένα απ' τη θάλασσα ξύλα, πινακωτές, καλαπόδια. Έχει παρουσιαστεί στην αυλή ενός μοναστηριού τη γιορτή της Παναγίας, με κάποιες κυρούλες να προσκυνούν έναν πίνακά του νομίζοντας πως απεικόνιζε τη Χάρη Της!

Και στο Γενί – Τζαμί, ένα παλιό τούρκικο τζαμί στη Μυτιλήνη. Καθώς ήταν ανοικτό από πάνω, χρησιμοποιήσε διάφορες γωνίες, που ήταν στεγασμένες, σαν χώρους για να εναποθέσει τα έργα του. Απώτερος στόχος αυτής της επιλογής «η ανάδειξη του αρχιτεκτονικού δημιουργήματος και το να στραφεί η προσοχή της τοπικής αυτοδιοίκησης στην αποκατάστασή του. Είναι ένας χώρος που αξίζει — για πολλούς λόγους — να προστατευθεί. Μετά από 'κείνη την έκθεση έγιναν οι απαραίτητες μελέτες — σήμερα το κτίριο αποκαθίσταται, στα μέρη τα οποία σώζονται».

Βασική αρχή του το να μην προβάλλει τα έργα του. Συνήθως τα χαρίζει μεμονωμένα σε φίλους ή αφιερώνοντας τα έσοδα σε ευαίσθητες κοινωνικά ομάδες. Η τελευταία του έκθεση έγινε στην Αθήνα, σε γνωστή γκαλερί και ήταν αφιερωμένη στο Σύλλογο νοητικά υστρουμένων ατόμων: ατόμων «ειδικών δεξιοτήτων» κατ' εκείνον, τα οποία έκαναν και τα εγκαίνια της έκθεσης.

Εξ Αγρινίου ορμώμενος, εν Αιγαίω κατοικών χωρίς όμως να ξεχνά «από πού έρχομαι και πού πάω». Στους βιοπαλαιστές γονείς του, στ' αδέρφια του «χρωστάει πολλά». Κινητήριος δύναμη για αποφάσεις και πράξεις δημιουργίας «η σύμπτωση και η κατανόηση της οικογένειάς μου».

Όσο για τις γκαλερί δε διστάζει να πει: «Για να εκθέσει ένας σύγχρονος καλλιτέχνης τα έργα του πρέπει να περάσει απ' το σύστημα των γκαλερί, οι οποίες δυστυχώς αναδεικνύουν τον καλλιτέχνη. Αν δεν το κάνει παραμένει ανώνυμος και περιθωριακός, όσο καλός κι αν είναι. Και κυρίως για τους ανθρώπους που η ζωγραφική δεν είναι χόμπι αλλά ζουν απ' αυτή, το συγκεκριμένο σύστημα είναι άδικο. Στην πατρίδα μας, κυρίως οι κεντρικές γκαλερί δεν αναδεικνύουν πάντα το καλύτερο. Αναδεικνύουν την επωνυμία και όχι την ανωνυμία».

Καριέρα βουλευτή; «Όχι ευχαριστώ», γιατί «ό,τι έχω να πω, το λέω ανοιχτά, καθαρά, ούτως ώστε να μην παραπλανώ κανένα. Φοβάμαι πως ο βουλευτής, όχι γιατί το θέλει, είναι υποχρεωμένος ν' αφήνει πολλά πράγματα για το μέλλον, ξέροντας ότι δε θα υλοποιηθούν. Και αυτό εγώ δεν το μπορώ...».

Ένα βιαστικό παραμύθι...

Της Κούλης Τσολοδήμου

Σχεδόν αμέσως μόλις έσβησα το φως άρχισε να χιονίζεσαι μια γυναίκα με σώμα ασημένιο με πλησίασε. Τα μαλλιά της ήταν τυλιγμένα σα δάσος κέδρων. Μου έτεινε το δεξί χέρι όπου κρατούσε μια μάλλινη κλωστή που άλλαζε χρώματα: «Αυτή είναι η αγάπη, πρόσεξε να μην τη χάσεις» και την τύλιξε ανάμεσα στα δάχτυλά μου. Τότε βρέθηκα σε μιαν αιώρα πάνω από ατέλειωτο νερό κι οι τρόμος μου μεγάλωσε με μουσική.

Σήμερα είμαι πολύ ευδιάθετη γιατί αποφάσισα να σπαταλήσω τη μέρα μου σε ασημαντες υποθέσεις. Όμως πολύ σύντομα, ύστερα απ' τις πρώτες κιόλας απόπειρες διαπίστωση ότι έτσι αποκτάς πλήθος νεύρα όπως αυτά των φυτών κι είναι πολύ δύσκολο να ζήσεις σε περιόδους ξηρασίας. Εξ άλλου εκείνο το απόγευμα θα γινόταν ο μεγάλος σεισμός που θα κάρφωνε σ' όλα τα κτίρια τεράστια φτερά από βαθύχρωμο μπλε βελούδο κι ήταν τελικά μια πάρα πολύ σημαντική νύχτα αυτή που ακολούθησε γιατί ένα πλήθος από πλάσματα κρυμμένα και θαυμαστά εμφανίστηκε στην πόλη. Η πρώτη μου συνάντηση με την άστεγη γοργόνα έγινε σε μια ερειπωμένη αποθήκη του λιμανιού. Μέσα στο σκοτεινό σωρό από σήματα συντριμμένα ανακάλυψα την αστραφτερή κοιλιά της που παλλόταν σε ρυθμό βροχής διαττόντων. Ο πόνος μου είναι στρογγυλός τον αγκαλιάζω από παντού, τον χωράω ολόκληρο, τον καταπίνω, ο πόνος μου είναι μια τρελλή φαίρα, ο πόνος μου είναι όλη η γη.

Όταν γύρισαν σπίτι τα Χριστουγεννιάτικο δέντρο είχε λυώσει και στη θέση του υπήρχε μια μικρή μεταξωτή θάλασσα. Στο βυθό της διακρίνονταν η μορφή που ερωτεύτηκε το τέρας κι έμεινε εκείνη τη χρονιά στην ίδια τάξη.

Στο μεταξύ η Ελένη που το αληθινό της όνομα ήταν Σελήνη είχε εξαφανιστεί εδώ και δυο ώρες φορώντας το

μαγικό μου αδιάβροχο κι έτσι δεν μπορούσα να βγω. Η αλήθεια είναι όμως πως φοβόμουν τον άνθρωπο με τα σκοτεινά ματογυάλια που στεκόταν τις νύχτες στο κεφαλόσκαλο και πολλές φορές με συνόδευε επίμονα παντού φυσώντας μιαν αυτοσχέδια φλογέρα.

Ήταν πια χειμώνας και τα δέντρα είχαν χάσει τα φύλλα που έκρυβαν την πρόσοψη του απέναντι κτιρίου. Σπάνια όλον αυτό τον καιρό κοιτούσα από τα βορεινά παράθυρα και ξαφνικά πρόσεξε τη λάμψη της παλιάς ώχρας των τοίχων και τα μισάνοιχτα παραθυρόφυλλα. Ολόκληρο το σπίτι είναι τεντωμένο πάνω σε οθόνη φωτισμένη από την εσωτερική πλευρά με υγρασία που τονίζει τις λεπτότατες γραμμές των γεισών και τη σκουριά στα κεραμίδια και τις σιδεριές των μπαλκονιών. Αν κάποιος στρέψει την καρτ ποστάλ μπορεί να διαβάσει στο πίσω μέρος σημειωμένη βιαστικά την ημερομηνία που η οικοδέσποινα χαμογέλασε για τελευταία φορά κρυφά πίσω από τις κουρτίνες. Πραγματικά όλοι αυτοί οι απέραντοι άνεμοι που κυμματίζουν πάνω τους μέρα νύχτα.

Ευτυχώς κατά τις επτά χτυπάει το τηλέφωνο και μεσ' απ' το ακουστικό ανεβαίνει η πλημμυρίδα. Απόψε πού θα κοιμηθεί ο μικρός πρίγκηπας;

Φέτος δε σου αγόρασε κανείς καινούρια παπούτσια κι οι επτά νάνοι βρέθηκαν νεκροί στα κρεββατάκια τους. Από τότε πέρασαν κάπου είκοσι χρόνια που είναι πάντοτε αρκετά για να ξεχαστεί το ζήτημα και το πρωί ήσουν ξεκούραστος και κεφάλτος. Είχες κοιμηθεί με τα ρούχα άνω στο κόκκινο χαλί της τραπεζαρίας και η γοργόνα σε παράτησε και γύρισε στη μαμά της στα βάθη του ωκεανού.

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΝΕΟΛΑΙΑΣ
& **ΑΘΛΗΣΗΣ**
ΔΗΜΟΥ ΠΑΤΡΕΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΝΕΟΛΑΙΑΣ
&
ΑΘΛΗΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΜΑΖΙΚΟΥ
ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΚΕΝΤΡΟ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΝΕΩΝ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

ΠΑΝΤΑΝΑΣΣΗΣ 20
&
ΡΗΓΑ ΦΕΡΡΑΙΟΥ
ΤΗΛ: 061 - 966.289
FAX: 061 - 275.457
e-mail: ona-p@hol.gr

XVI
Μεσογειακοί Αγώνες

ΠΑΤΡΑ 2009
Υποψήφια Πόλη

Προσθητική για το μέλλον

ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΡΕΩΝ

*Μπορείτε να έχετε το σπίτι
που ονειρεύεστε...*

*... μέσα σε τρεις μήνες,
χωρίς να είναι προκάτ;*

*... με τη μέγιστη ασφάλεια,
έχοντας απαλλαγεί από το μπετόν;*

*... εντελώς οικονομικά,
χωρίς μεσάζοντες και καθυστερήσεις;*

Και βέβαια μπορείτε!

ΠΡΟΤΥΠΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ
Σ Ο Φ Ι Α Ν Ι Κ Ο Λ Α Κ Η

Τ Η Λ - F A X : 0 6 1 0 3 1 3 0 5 1

Τ Η Λ : 0 9 7 7 4 1 6 7 6 2

Γιατί μια μοντέρνα επιλογή πρέπει να είναι και έξυπνη...

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

*Η πιο έγκυρη
και πλήρης
ενημέρωση*

Αν δεν διαβάσετε
ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ
πώς θα μάθετε
τα γεγονότα;

Ελάτε στην παρέα μας!

Θέλετε να δημιουργήσουμε μαζί μια μεγάλη παρέα; Με μια επίσημη συνδρομή 7000 δρχ. και τη συμπλήρωση της σχετικής αίτησης, μπορείτε να αξιοποιήσετε κι εσείς τις προφορές που σας προτείνουμε, λαμβάνοντας τη σχετική κάρτα μέλους...

Στείλτε το κουπόνι στην Τ.Θ. 3008, 26222, Πάτρα (υπ' όψιν Ανδρέα Τσιλίρα) και ζητήστε περισσότερες πληροφορίες στα τηλ. 623669, 0973 567821 (κ. Βαγγέλη Στουρνάρα), καθώς και με email στη διεύθυνση club@todonti.gr. Οι προφορές μας για αυτή την περίοδο έχουν ως εξής:

- 25% έκπτωση στο βιβλιοπωλείο «Ελληνικά γράμματα» (Μαιζώνος & Μαυακίου) επί της αρχικής τιμής των βιβλίων (για τα βιβλία που δεν εμπίπτουν στις διατάξεις του νόμου ενιαίας τιμής).
- 15% έκπτωση σε κάθε συνδρομή (νέα και ανανέωση) για παροχή Ίντερνετ από την HELLAS ON LINE. Επιπλέον 3 μήνες δώρο για κάθε εξαμήνη συνδρομή και έξι μήνες δώρο για κάθε ετήσια συνδρομή.
- 50% έκπτωση στο εισιτήριο των εκδηλώσεων του περιοδικού.
- 10% έκπτωση στα διδάκτρα του κέντρου ξένων γλωσσών «Ιόνιον» (Ρή-

γα Φεραίου 75).

- 10% έκπτωση στα διδάκτρα του κέντρου ξένων γλωσσών «Κουτσαντώνης» (Γούναρη 35).
- 10% έκπτωση στα διδάκτρα του κέντρου ξένων γλωσσών «Σπετσέρη» (Γούναρη 19).
- Ειδική προσφορά για την εκμάθηση μίας έως 5 ξένες γλώσσες και για βασικό χειρισμό Υ/Η, από τον εκπαιδευτικό όμιλο «Ιπποκράτης» (Μαιζώνος 100).
- 15% έκπτωση στα διδάκτρα των σεμιναρίων και των εργαστηρίων στο Στούντιο «Εκφρασις» (Γερμανού & Β. Ρούφου).
- Φοιτητικό εισιτήριο στις συναυλίες της «Ορχήστρας Πατρών» (πρώην «Σολίστ της Πάτρας») και του Δημοτικού Ωδείου.
- Φοιτητικό εισιτήριο στις παραστάσεις και τις μετακλήσεις του ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Πάτρας.
- 20% έκπτωση στην εμφάνιση και

εκτύπωση φωτογραφιών και 10% έκπτωση στην αγορά φωτογραφικών ειδών από το κατάστημα «Φωτογραφία» (Κωνσταντινουπόλεως 63, τηλ. 439429)

- 10% έκπτωση στην αγορά δίσκων από το δισκοπωλείο "Sticky fingers".
- 25% έκπτωση επί της αρχικής τιμής των βιβλίων από το βιβλιοπωλείο «Πρωτοπορία» (για τα βιβλία που δεν εμπίπτουν στις διατάξεις του νόμου ενιαίας τιμής).
- 15% έκπτωση επί της αρχικής τιμής των βιβλίων από το βιβλιοπωλείο «Αχαϊκές Εκδόσεις» (για τα βιβλία που δεν εμπίπτουν στις διατάξεις του νόμου ενιαίας τιμής).
- 10% έκπτωση σε όλα τα είδη από τη «Γωνιά του βιβλίου».
- 10% έκπτωση στις αγορές σας από το κατάστημα "Hartopolis".
- 20% έκπτωση στη χρήση Ίντερνετ στο καφέ "Rocky Raccoon".

ΟΝΟΜΑ

ΕΠΩΝΥΜΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ (οδός, αριθμός)

T.K.

ΠΟΛΗ / ΠΕΡΙΟΧΗ

ΤΗΛ.

FAX

EMAIL

WEB SITE

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ / ΙΔΙΟΤΗΤΑ

ΕΤΟΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΤΑΓΗΣ

ΕΠΙΘΥΜΕΙΤΕ ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΑΣ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ ΣΕ ΑΛΛΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ - ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

photographer's STUDIO

Διαφημιστική φωτογραφία – Πορτρέτο – Ελεύθερο ρεπορτάζ
Εμφάνιση & εκτύπωση ασπρόμαυρων φωτογραφιών

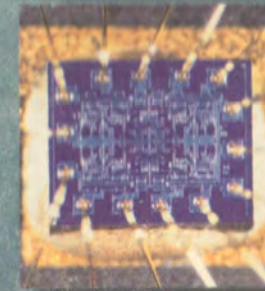
ΑΚΡΙΒΗ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ - ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ

Ώρας 13-15, 26441 Πάτρα • Τηλ.: (0610) 329.565, 422.754

Παρασκευή πρωί, ραντεβού με το ΣΥΜΒΟΥΛΟ

Το εργαλείο
των επιτυχημένων.

Σύμβουλος

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΑΧΑΪΑΣ

www.symboulos.gr

ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ

Γράφει ο Γιάννης Μουγγολιάς

Η αβάσταχτη ελαφρότητα των βραβεύσεων

Το τελευταίο χρονικό διάστημα η πόλη μέσω του επίσημου διοικητικού φορέα της, του Δήμου, έχει επιδοθεί στο αρεστό σπορ των τιμητικών διακρίσεων και βραβεύσεων, ένα σπορ αρεστό και στους βραβευθέντες αλλά και στους διοργανωτές τέτοιων καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, αφού μια τιμητική βράβευση συνοδεύεται από ένα ολόκληρο πλαίσιο συνοδευτικής τελετής με το κατάλληλο — άρτιο ή όχι — εθιμοτυπικό, που άλλοτε έχει σχέση με το έργο του τιμώμενου και άλλος ξεφεύγει πλήρως από τον κύριο στόχο της και εξελίσσεται σε κοσμική συνάθροιση των φίλων, συνεργατών, των κολακευτικών φερόμενων, των πολιτιστικών ή πολιτικών εμπλεκομένων.

Τιμητικές βραβεύσεις και πλακέτες — χρυσές, ασημένιες και χάλκινες —, που εξαντλούνται στα πριν και τα μετά της σημαίνουσας απονομής και της αναγνώρισης ενός έργου, στα παρα-κείμενα της ουσίας, στα «χρήσιμα» περιβάλλοντα των δημόσιων σχέσεων.

Πρόσφατα, ανήμερα της μεγάλης γιορτής του πολιούχου της Πάτρας Αποστόλου Ανδρέα, αποδόθηκε το χρυσό μετάλλιο της πόλης των Πατρών στον κορυφαίο ιστορικό Κώστα Ν. Τριανταφύλλου. Μια άλλη βράβευση — τιμητική εκδήλωση θα επιχειρηθεί στο μέλλον και για τη σπουδαία — Πατρικής καταγωγής — λαϊκή τραγουδίστρια Πόλυ Πάνου. Λίγο παλιότερα ανάλογη εκδήλωση έγινε για τον Ιάκωβο Καμπανέλλη.

Το ερώτημα που τίθεται είναι κατά πόσο το περιεχόμενο τέτοιων εκδηλώσεων αποτελεί ώριμη φανέρωση των αντανάκλαστικών της πατράϊκής κοινωνίας ή απλώς οι δάφνες που σταφανώνουν τους τιμώμενους συντελούν και αυτές στη μουσειακού χαρακτήρα αναγνώριση της προσφοράς τους στην πόλη. Γιατί πολύ περισσότερο από μια απόπειρα συντήρησης του μύθου του Κ.Ν.Τριανταφύλλου λίγων λεπτών, που ο σπουδαίος ιστορικός θα πάρει μαζί του «φεύγοντας» από την αγαπημένη του πόλη, θα άξιζε μια ουσιαστική μέριμνα του Δήμου για την ιστορικής πλέον αξίας αίθουσα της Διακιδείου και μια πολιτιστική αναμόρφωση των προγραμμάτων εκδηλώσεων που φιλοξε-

νει, αφού είναι ευρέως γνωστό ότι η μοναδική ενασχόληση του ιστορικού είναι σήμερα στο πλαίσιο της αίθουσας αυτής. Ένας χώρος που θα μείνει και μετά τον Κ.Ν.Τριανταφύλλου και θα μπορούν οι νεώτεροι Πατρινοί να αξιοποιήσουν δημιουργικά και ζωντανά ακολουθώντας ποικίλες και ουσιαστικές διαδρομές αναζήτησης, όπως εκείνος στην εποχή του.

Από την άλλη, η Πόλυ Πάνου, τιμάται από μια πόλη για τη θητεία της στο ρεμπέτικο τραγούδι. Τι έκανε όμως όλα τα τελευταία χρόνια ο Δήμος της πόλης αυτής για να περισώσει το ρεμπέτικο και το λαϊκό τραγούδι. Η Πόλυ Πάνου θα τιμηθεί σε μια πόλη που κάποτε ασφικτιούσε από τις ταβέρνες και τα γλέντρια του ρεμπέτικου, ενώ σήμερα έχει απομείνει με δυο-τρια καπηλειά, για να θυμίζουν στους παλιότερους να τα επισκέπτονται την περίοδο των Απόμενων. Και ενώ βεβαίως το τοπικό ραδιόφωνο δεν θα έχει ανάλογο ύψος εκπομπές και προγράμματα για να παίξει εκείνες τις ημέρες τα τραγούδια της και θα επιζητά κακέκτυπες λύσεις στην εκδοχή των «Απέναντι» που έγινε γνωστή στους νέους του 2001 σαν το τραγούδι της Ρέας του «Big Brother».

Όσο για τον Ιάκωβο Καμπανέλλη τιμήθηκε και αυτός από την πόλη μας, αλλά δεν προβλέφθηκε να διοργανωθεί κάποιος θεατρικός διαγωνισμός πρωτότυπου θεατρικού έργου από νέους που θα έφερε ίσως το όνομά του και πιθανόν να έδινε τη δυνατότητα και το ερέθισμα σε κάποιους νεότερους Πατρινούς να αναμοχλεύσουν τις αγωνίες τους και να πείσουν ότι ίσως και να υπάρχει κάποια ελπίδα γηγενούς θεατρικής δημιουργίας.

Εν αναμονή πάντως της τιμητικής εκδήλωσης του Δήμου για την Πόλυ Πάνου, ας σημειώσουμε ότι η θεαλωδής καριέρα της άρχισε όταν ο Γρηγόρης Μπιθικώτσης την άκουσε σε ένα διαγωνισμό τραγουδιού νέων ταλέντων στα Ψηλά Αλώνια. Στο απλό αυτό γεγονός ανιχνεύεται σήμερα άλλωστε και το ότι το τραγούδι των «Απέναντι» σπάει τα ταμεία των δισκοπωλείων. Αντί αυτού θα υπήρχε κάποιο άλλο να ακουστεί στη χοάνη του «Big Brother».

Το νέο Ραδιόφωνο

92,5 FM Πάτρα
102,4 FM Πύργος
92 FM Μεσολόγγι

SUPERFAST®

Specials

ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΕΣ ΕΚΔΡΟΜΕΣ
ΣΕ ΑΠΙΣΤΕΥΤΕΣ ΤΙΜΕΣ!

6 ημέρες από €440,20 / 152.000 δρχ. μόνο!

ΓΥΡΟΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

ΡΩΜΗ

ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΕΛΒΕΤΙΑΣ

ΕΛΒΕΤΙΑ - ΓΑΛΛΙΑ

ΚΑΤΩ ΙΤΑΛΙΑ-ΣΙΚΕΛΙΑ-ΕΛΛΗΝΟΦΩΝΑ ΧΩΡΙΑ

ΜΑΓΕΥΤΙΚΗ ΑΥΣΤΡΙΑ

ΒΕΝΕΤΙΑ-ΒΙΕΝΝΗ-ΠΡΑΓΑ-ΜΟΝΑΧΟ

ΚΟΣΜΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ

Μία νέα Special ταξιδιωτική εμπειρία!

ΕΛΣΙΝΚΙ-ΤΑΛΛΙΝ-ΑΓΙΑ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗ

ΚΑΝΤΕ ΚΡΑΤΗΣΗ ΤΩΡΑ!

SUPERFAST FERRIES

Ο ΝΕΟΤΕΡΟΣ ΚΑΙ ΓΡΗΓΟΡΟΤΕΡΟΣ ΣΤΟΛΟΣ

Θ. ΦΙΛΟΠΟΥΛΟΣ - Κ. ΠΑΡΘΕΝΟΠΟΥΛΟΣ Α.Ε.
ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟ ΠΑΤΡΑΣ:
ΟΘΩΝΟΣ & ΑΜΑΛΙΑΣ 12 - ΠΑΤΡΑ - Τ.Κ. 262 23
ΤΗΛ. 0610 622500 - FAX. 0610 623574
e-mail: sffpatra@otenet.gr